

VESTNIK

NOTICIERO

XXIX

6-7-8-9

1978

VESTNIK NOTICIERO SLOVENSKIH DOMOBRANCEV IN DRUGIH PROTIKOMUNISTOU

XXIX

6-7-8-9

JUNIJ — SEPTEMBER 1978

ABANDERADO

de la Escuela de Aviación Militar Argentina, **Tomás Pavlovčič**, descendiente de uno de los **ESLOVENOS** que han combatido en la última gran guerra contra las huestes comunistas de **Tito**, encabeza el desfile militar en presencia de la junta Militar de Gobierno. Las fuerzas armadas argentinas han terminado en un período muy breve con la conjura y la actividad criminal de las bandas marxistas y subversivas.

La foto a la derecha la publicamos en **HOMENAJE** de los **12.000 COMBATIENTES ESLOVENOS**, que han sido traicionados por el "occidente" y **MASACRADOS** por los comunistas yugoslavos en el **MES** de **JUNIO** hace exactamente **TREINTA Y TRES AÑOS** atrás. Hoy como ayer estamos en la lucha por la **LIBERTAD** y la **DIGNIDAD HUMANA**.

TOMAŽ PAVLOVČIČ

pričenja kot ZASTAVONOŠA oficirske šole argentinskega vojaškega letalstva NIMOHOD pred vrhovnimi poveljniki argentinske vojske, mornarice in letalstva, ki obena sestavljajo JUNTO MILITAR, najvišjo oblast v deželi. Argentinske vojaške sile so v kratkem razdobju s velikimi osebnimi žrtvami sattrle delovanje mednarodnih teroristov.

Že tri in trideset let gradite!

Že tri in trideset let gradite
mrtvi živi
Resnično Slovenijo
o, vi vsi, ki ste padli
z idejo ubiti
otroci, žene, možje,
uprti na palico.

Tam daleč, daleč doma cvetijo
rože, živordeče
od vaših vrst.
Saj lahko bi življenje
z izdajo kupili, pa —
niste hoteli.
V našo padli ste živo prst.

Ljubezni žrtev ni snov razpada.
Novi vógelni kamni,
radujte se!
Naša zemlja žari in se dviga,
se svéti.
Čeprav zdaj za vaše jame majski le veter ve.

Vladimir Kos,

v hvaležen spomin vseh, ki so padli v borbi
proti komunizmu, pa naj so bili vojaki ali ne!

„SRCA MRTVA GOVORIJO: NE POZABITE NAS NIKDAR!
NAŠA BORBA ZATO JE SVETA, DOKLER GRUDA NI OTETA.“

Ob tridesetletnici prihoda protikomunistične emigracije v Argentino

So naključja, ki so včasih zanimiva. Letos vsa Argentina praznuje dvestoletnico rojstva svojega osvoboditelja generala San Martina, mi Slovenci pa hkrati stoletnico prihoda prvega emigranta slovenskega rodu.

Prva misel, ki se porodi, je: kdaj bomo Slovenci poznali rojstni dan človeka, ki bo naši Sloveniji prinesel res dokončno svobodo, se pravi popolno suverenost. Morda je že rojen, morda celo v zdomstvu, morda ga bomo še čakali in bodo šele rodovi za nami vedeli, kdo je bil. A do tega bo nekega dne prišlo, razen če seveda po božji volji ni drugače zapisano.

Druga misel je: tisti dan, ko je Vule Rupnik s slovensko zastavo na čelu šel preko mostu čez Dravo in so mu Angleži salutirali, smo se zavedli, da naše Slovenije izdali ne bomo.

Tej misli sledi tretja, ki sleherno leto postaja bolj odločilna za vso zdonsko Slovenijo: če ne bi takrat v Argentini Miloš Stare zaoral, tako kot je z izdajanjem Svobodnem Slovenije in z ustanovitvijo osrednjega društva Zedinjene Slovenije, potem bi danes verjetno bili drugačni kakor smo. In če ne bi msgr. Orehar začel z ljudskošolskimi tečaji ob sodelovanju pokojnih Toneta Mizerita in Aleksandra Majhna — da ne omenjam vseh nikdar dovolj preplačanih žrtev — potem bi bili še bolj drugačni.

Odkar obstaja osrednji tisk, osrednje društvo, ljudskošolski tečaji in nekaj let kasneje srednješolski tečaj, nikdar in nikoli nismo nehali trditi, da smo samo Slovenci in nič drugega. Zato se mi danes smilijo razni avtorji po lističih vseh možnih smeri in sijev, ki se razpisujejo do onemoglosti, kako malo smo naredili. Ali res mislijo, da mora vse narediti skupnost? Kaj pa družine, sorodstveno okolje, obiski domov, načrtni izostanki pri slovenskih prireditvah? Ne poznam namreč še mladega fanta ali dekleta, ki bi šel skozi vse slovenske šole, pa bi trdil, da je potomec Jugoslovanov. Ne poznam nobenega človeka, ki odloča na katerem koli položaju v naši javnosti, ki ne bi bil za popolno svobodo — suverenost Slovenije. Poznam pa dopisnika nekega lista, ki trdi, da Slovenci nimamo smisla za politiko. Morda preveč. Hrvatje nam celo očitajo golo računarstvo, in to je priznanje.

Zato pa si upam trditi: odkar učimo v šolah in odkar pišemo vseh trideset let življenja v Argentini, nikdar in nikoli nismo izdali Slovenije. To je največja zмага, ki smo jo mogli doseči. Vse napake se dajo popraviti, marsikaj izboljšati, a vsakdo naj svoj delež doprinese. Res smo demokrati in to hočemo ostati. A marsikateremu piscu bi priporočil, da se vpiše kot izreden gost v peti letnik Srednješolskega tečaja ravnatelja Marka Bajuka. Potem bo sam ugotovil, kje so napake.

Pred sto leti je v Argentino prišel prvi Slovenec. Nekaj let je že tega, odkar je Marjan Marolt tako čudovito lepo popisal njegov prihod,

da bi bilo vredno tisti tekst ponatisniti. Res je, da so po vsej Mehiki skupaj z drugimi kranjskimi Janezi prepevali po slovensko, pustili potomo in melodije. Ko se je znašel v Buenos Airesu, gotovo ni šel iskat tamburic ali gusli, ampak nekoga, s katerim bi lahko skupaj zapela. Ne vemo, ali ga je našel ali ne. Vemo pa, da je za njim prišla prva generacija emigrantov z avstrijskim potnim listom, za njimi nova z italijanskim — žrtve fašističnih izgonov — in za temi naša. Kakor je ena izmed žrtev fašističnega nasilja — eden najmlajših županov na slovenskem Primorju do nedavnega z vsem navdušenjem nosil bandero Svetogorske Marije in ga zdaj nosi njegov sin, tako smo mi v Lujanu in povsod dvignili slovensko zastavo in jo danes za nami že nosi naša mladina.

To je naša bilanca.

Pavle Rant

Ustanovitelju Vestnika v spomin

Ob 20-letnici smrti duhovnega svetnika Karla Škulja

Dne 22. julija 1958 je odšel v večnost velik prijatelj domobrancev in drugih protikomunističnih borcev — dušni pastir v San Martinu, duhovni svetnik KAREL ŠKULJ.

Rajni svetnik ni bil naš prijatelj samo v besedah, ampak tudi in zlasti še v dejanjih. Doma je po vseh svojih močeh podpiral delo Slovenske legije in Vaških straž. V njegovem župnišču v Dolenji vasi je bilo organizacijsko središče Slovenske legije za ribniško in kočevsko področje. Aktivno je pomagal pri ustanavljanju Vaških straž ter jih je moralno in materialno podpiral.

Ob italijanski kapitulaciji je skupaj z vaškimi stražarji odšel na Turjak in Zapotok in se je od tam z nekaterimi stražarji prebil v Ljubljano, kjer je vse poskusil, da reši Turjak. Pozneje je posvetil svojo skrb in ljubezen domobrancem, naslednikom vaških stražarjev. Skupaj z njimi je leta 1945 zapustil domovino in odšel na begunsko pot, ki ga je pripeljala v Argentino. Strašen udarec je bil zanj novica o prisilni vrnitvi domobrancev. Žalost zaradi pobite domobranske vojske ga je neprestano glodala in mu gotovo tudi izkopala prezgodnji grob.

Pobitim domobrancem je hotel postaviti spomenik. Postavil ga je z ustanovitvijo „Vestnika domobrancev in drugih protikomunističnih borcev“. Zanj je zbiral podatke, slike, pričevanja in sredstva za tisk tega lista. Vsake številke se je razveselil kot se mati razveseli novorojenega otroka. S ponosom je vsem kazal ta svoj Vestnik in dejal: „Nekaj sem pa le storil, da ohranim njihov spomin.“ Ko se je ustanovila organizacija slovenskih protikomunističnih borcev, je list prepustil njej z željo, da nadaljuje njegovo delo.

Vestnik nadaljuje delo pokojnega svetnika Škulja. Hoče biti živ spomenik za pobite borce. In še več, naj bo svetilnik, ki naj vodi v pravo smer čeln slovenskih zdomecev, zlasti pa naj se trudi za edinstvo in enotnost v vrstah slovenskih protikomunističnih borcev. Naj bo kot vedno eden od prvobornikov za osvoboditev izpod komunistične tiranije.

Z globoko hvaležnostjo se spominjamo pokojnega svetnika Karla Škulja in ga prosimo, da izprosi pri Vsemogočnem blagoslov za naše delo.

Zoran

Spomini na Karla Mauserja

(Tretji del)

„S pošto pri vas nekaj ne štima. Včasih dobim vse skupaj, potem pa minevajo tedni in ni nobenega glasu. Tako se mi zdi kot bi bila moja pisma glas vpijočega v puščavi. Najbolj zvesto mi pišeta še Sonca in Mici. Sam pa si vsak dan te desetine mladih obrazov malam pred očmi. Kako topli so spomini na te mlade ljudi. Vendar pri teh letih in sivih laseh razumem, da je tako kot stoji v stari zavezi: Čas za cvetje in umiranje, čas za setev in žetev, za dež in sonce! Na jugu se pomlajam, na severu se staram, sem kot drevo na samem, rad bi na daleč gledal, pa vem, da so zimski vetrovi blizu. Moja življenjska pot postaja ožja. 'Spet klatiš neumnosti, boš dejal' Parce mihi Domine! Pa še nekaj za boljšo voljo. Se še spominjaš generalice? Kako prekvato galantno sva se obnašala, roko sva ji poljubljala kar čez rokavico. Ne spominjam, pa se, če nisva istočasno še zardevala. Sam se še spominjam, da bi se kmalu spotaknil na stopnicah pri vhodu v katedralo. Bili so lepi, lepi časi.

Ko si mi snoči telefoniral, me je kar prijelo, da bi takoj odrčal. Žena se je zasmejala in rekla: 'Vidim, da te spet vleče.' In jaz to tudi upam.

Zanimivo je, kdo je sprožil tam pri vas, da sem bil jaz doma? Če bi mi ponudili vse zaklade tega sveta, jaz načelno ne grem domov, dokler domovino vladajo komunisti. Zamenjali so me z mojim soimenjakom. Gospod je šel domov, ker je hotel pokazati, da je vsem vse odpustil, pa se je vseeno razočaran vrnil. Stalno zasledujem razvoj pri vas iz Svoobodne Slovenije. Prosim Boga, da bi vedno na vas gledal skozi veliko okno. Včasih je tam doli na jugu tudi težko. Marsikdaj je tako, da se župe ne poje tako vroče, kakor se skuha.

Nekateri mladi pišejo včasih tako čudno. Zunanji vplivi, šole in univerze puščajo tudi pri vas svoje sledove. Pri prihodnjem obisku se bom posvetil predvsem idejni jasnosti.“

Karel naj bi bil za leto 1974 govornik na spominski proslavi naših borcev. Vse je bilo že urejeno. Odleteti bi moral zadnjo nedeljo v maju. Pa se je isti dan na sprehodu zrušil na cesti. Srčna kap. Gospa Marija tako piše: „Ne morem verjeti, da se je ves načrt podrl. Hvala za telefonske klice, posebej hvala vsem, ki so v tej stiski molili zanj. 26. maja je še po naši spominski maši pobiral darove za vašo cerkev Marije Pomagaj. Tako se je veselil snidenja, sedaj pa leži v bolnici.“

Ko se je vrnil domov, mi sporoča: „Še ves sem scagan, z menoj ni dobro, ne slabo. Polegam, posedam in čakam, da bi bil lahko dober, da bi lahko kaj pisal. Pa izgleda, da ne bo hitro, če bo kdaj? Včasih me nekaj zagrablji, mislim, da nisem za nobeno rabo. Zdaj smem že zunaj malo posedeti in narediti nekaj korakov, toda vse gre tako strašno počasi. Pri-

dejo tudi dnevi, ko se popolnoma zaprem v vase. Hvala Bogu, da je Mimi tako trdna, to je žena, ki vselej najde ravnotežje, pa naj bo pri njeni ali moji boleznih. Vsem vam sem hvaležen za vsak očenaš, ki ga zmolite zame. Daj Bog, da bi se mi križ blažil iz dneva v dan in da bi vas še enkrat lahko videl. „Čprav imam vtis, da gre z menoj proti koncu, ko se pač človeško gledano tudi jaz odpravljam v večna lovišča. Sedaj moji spomini letijo v daljno preteklost, tam kjer sem v taborišču razbijal s krampom in vrtel lopato. Pišem še kakšne drobnarije, govore ali kaj podobnega, a ne veliko, toda drugo pisanje in Baragova povest so mi zaostali. Čudno veliko molim za vse bolnike, ne mine dneva, da bi se ne spomnil Jurčeca in Vuleta. Kljub vsemu, da sem z eno nogo že v grobu, bi rad prišel v Argentino po slovo.“

„Tiste pekoče bolečine na srcu ne pojenjajo in postajajo vedno bolj neprijetne. Zvedel sem tudi za Pavleta in si mislim, da je veliko bolj pošteno, da jaz odidem in ne on, ima še tako majhne otroke! Molim zanj, da bi ga Bog pogledal skozi veliko okno!“

„Pisma mladih so bolj redka, verjetno preveč jamram.“

„Vrnil sem se z Toronta in sem vožnjo še kar dobro prestal. Zdravnik je mnenja, da se mi je krvni obtok okrepil. Na to zdaj zidam! Sicer resno premišljam, če morem s svojim prihodom še kaj koristiti? Mislim, da so me nekateri tudi pri vas odpisali. Pokladam ti na srce, da ne gledaš na moj prihod le skozi svoje špegle. Po pravici mi povej, ali bo moja pot imela neko vrednost, ali pa bo le prijateljski obisk. Jaz v nikogar ne silim, da misli, kakor jaz mislim. Toda prepričan sem, da imam vso pravico povedati svoje mnenje. Na obisk bi z menoj prišla moja žena in brat Otmar.“

Tokratni obisk leta 1976 je bil zvezan z drugačnimi pripravami kot prejšnja dva. Urediti je bilo treba vse, za vsak slučaj tudi kliniko in zdravnika.

Na letališču se je zbralo veliko število ljudi, več kot pri prejšnjih dveh obiskih. Ko smo ga pozdravili v naši sredi, se nam ni zdel tako slab. Res, da je bil še bolj suh in desno nogo je malce vlekkel za seboj. Bil pa je dobro razpoložen in vesel.

Takoj prvi dan ga je moj sin Miha odpeljal v kliniko na splošen pregled. Prva dva dni je junaško hodil okoli, le v Slovenski hiši je godrnjal: „Prekvate štenge“. Prvi dan je prišel še do pisarne Svobodne Slovenije, kasneje pa se je upal samo še do obednice.

Verjetno radi mraza in vlage, je že v petek imel lažji infarkt. Dr. Zeidel je takoj prihitel, čeprav je bila pozna ura. Napravil mu je dva elektrokardiograma. Nato ga je primerjal s tistim, ki ga je Karel prinesel s seboj. Karel ga je vprašujoče gledal. Doktor Zeidel se je obrnil k meni in rekel: „El hombre con corazón muerto.“ „Kaj mencaš, prevedi!“, je vzkliknil Karel. Spomnil sem se, da doktor govori angleško. Študiral je v Clevelandu. Začela sta govoriti in Karel je silno mirno vzel na znanje.

Slutil sem, da je vse to že vedel. Karel ga je še vprašal: „Lahko grem v Mendoza?“ Na kar mu je zdravnik odvrnil: „Če vam je vaš zdravnik dovolil obisk Argentine, vam svetujem — pojdite v Mendoza, in s smehom dodal „pa ni treba plezati na Ande“.

Ko sem peljal v zgodnjih jutranjih urah zdravnika domov, sem mu govoril o Karlu, njegovem obisku in delu. Rekel mi je: „Pustite mu, da dela to, kar misli, da mora narediti. Naj gre tudi v Mendoza. Vse to mu podaljšuje življenje. Vedite pa, da je njegova smrt vprašanje tednov, mogoče mesecev, a gotovo ne enega leta. Ne pustite ga samega nikjer.“ Vprašal sem ga še: „Danes zjutraj bi moral na obisk v San Justo, gotovo je to izključeno?“ „Nasprotno,“ je odvrnil, „peljite ga na obisk.“

Ko sem se vrnil, je Karel mirno spal, mi pa smo počakali jutra. Okoli osme zjutraj je oblečen prišel v obednico in rekel: „Božo, greva.“

Kakor je bil Karel pri drugih obiskih miren, je pri zadnjem obisku kar bruhalo vse iz njega. Toliko vsega je bilo nagrmdenega v njegovi notranjosti in se je bal, da ne bo časa, da bi vse povedal.

Tiste dni sva tudi obiskala g. Kopača v bolnici. Ne vem, kdo izmed njiju je bil bolj potreben tolažbe: ali umirajoči g. Kopač ali Karel.

Njegov spominski govor je bil testament, namenjen vsem Slovencem v svetu. Ni bila njegova navada, da bi prebiral svoje govore. A ta zadnji spominski govor je velikokrat prebral.

Pri prvih dveh obiskih se Karlu ni nikoli mudilo v posteljo. Vsaka ura mu je bila prezgodnja in spanje izguba časa. Kako je sedaj spoštoval zdravnikova navodila, da mora biti ob desetih v postelji! Ko je s tistim svojskim korakom vstal od mize, voščil lahko noč in odšel — nas je vse zabolelo.

Sam je opazil, da se vidno slabša. A je kljub temu število njegovih obiskov, govorov in srečanj bilo skoro isto, kot pri prejšnjih obiskih. Le, da je tokrat še bolj kot poprej, hotel vsemu vtisniti duhovno vrednost. Ni dvoma, da je pognal korenine med nami.

Ni mu zastoj pri prvem infarktu rekel njegov zdravnik: „Če ne boste nehali govoriti o Argentini, vam bom dal tako močno pomirjevalno sredstvo, da boste za vedno pozabili nanjo.“

Za pot v Mendoza smo se vsi bali, a je vendar tudi to dobro prestal.

Vrnil se je srečen in zadovoljen z ženo in bratom. Hotel je biti stalno zaposlen. Ni bil rad sam. Ker v dopoldnevih ni mogel po obiskih, je začel šahirati. In imel je dobrega partnerja v g. Bečanu. Veliko njegova dela sta opravila gospa Marija in brat Otmar.

Na obisku, kjer se je Karel skoraj najbolj razživel, je bilo tistikrat pri dr. Kocipru, ko so obujali ljubljanske spomine. Domov grede smo še brundali srbsko popevčico „Iz kafane“. Ker sva se midva malo preveč drla, sta naju obe gospe mirili.

Vsi, ki smo prihajali s Karlom v stik, pa tudi on sam, smo vedeli, da je prišel po slovo.

Nekaj dni po svojem povratku v ZDA se je moral ponovno internirati. Njegov zdravnik mu je rekel: „Vesel sem, da ste šli v Argentino in da ste se vrnili.“

Karlovo zdravje se je še bolj poslabšalo. Tudi njegovo korespondenco je prevzela gospa Marija. Vendar na dnu srca smo imeli vsi upanje, da je le možna rešitev. Dr. Zeidel pa mi je ponovno zatrdil, da — človeško gledano —, rešitve ni.

V januarju leta 1977 je bil Karel ponovno interniran. To pot naj bi poizkusili operacijo srca. Edina možnost, ki je še obstajala.

Operacijo je dobro preстал. In gospa je telefonirala, da je upanje na zboljšanje. Dva dolga dneva jih naši telefonski klici niso dosegli, ker so bili v sanatoriju. 21. januarja je gospa Mimi telefonirala: „Karel je umrl“. Hotel sem nekaj zajeceljati, pa nisem spravil besede. Podal sem slušalko ženi. Čez nekaj časa sem začel s klici po telefonu. Bilo je po dvanajsti uri. Najprej sem klical gospoda Stareta, kot je gospa naročila, in potem vse dosegljive prijatelje ob tako pozni uri.

Karlova smrt je globoko pretresla vso slovensko skupnost v Argentini. Ni bilo treba lepih besed, ker smo vsi čutili, kaj nam je pomenil. Poslanstvo, ki ga je opravil med nami, posebno med našo mladino, je neprecenljivo. Njegova smrt nas je zadela vse enako. Vsi smo izgubili prijatelja. Ali kakor mi je rekla neka stara ženica: „Imeli smo ga radi, ker je bil dober človek.“ In to je pač najlepša oznaka za Karla.

Ko smo se v sredo zbrali pri Mariji Pomagaj, smo po opravljeni sveti maši pred spomenikom padlih vsi skupaj zapeli v spomin na pokojnega Karla: Gozdič je že zelen... kot zadnji pozdrav — DOBREMU ČLOVEKU.

„MOJ ŠOPEK NA GROB DOMOBANCEV“

V mesecu juniju se še posebej spominjamo domobrancev. To so bili naši junaki, ki so se borili za svobodo domovine. Moja misel bi zdaj morala poromati na njihove grobove, ker noga ne more to storiti. Grobovi so predaloč in za mnoge marsikdo ne ve. Moja misel bi morala biti golobček, da bi pnenela vejico miru njim, ki so jih brezbožniki umorili.

Na njihove grobove polagam šopek belih, modrih in rdečih rož.

Belih, ker so bili po nedolžnem pobiti, modrih, ker so ponižno branili svoje najdražje in rdečih, ker so bili pravi mučenci.

Ta šopek bi se hitro posušil, če mu ne bi dodala molitev k Bogu Vsemogočnemu. On lahko ohrani šopek svež še dolgo časa, da bo pričal: Domobranci so bili slovenski junaki!

Zupanc Marija, učenka

„POLITIČNI DOLG“ KRŠČANSTVA

II

Spodnja Panonija

(Nadaljevanje)

„Premodri mož“ — knez Kocelj

Med dejavniki, ki so odločilno vplivali na izredno uspešen razvoj pokristjanjevanja panonskih Slovencev izstopajo trije liki, trije velikani: Ciril, Metod in knez Kocelj. Prva dva sta dala apostolatu vsebino in dinamiko, Kocelj pa je nudil politične pogoje za uspešno misijonsko delo, pri katerem je tudi sam sodeloval. Odločilen je bil zlasti njegov delež pri obnovitvi panonske nadškofije in pri rešitvi sv. Metoda iz nemškega ujetništva.

Ko sta solunska brata s svojimi učenci dospela v Blatenski Kostel, ju je knez Kocelj sprejel z odprtima rokama. Staroslovensko Žitje Konstantina nam je o tem zapustilo tole poročilo:

„Ko pa je (Konstantin) prebil 40 mesecev v Moravi, je šel posvetiti svoje učence. Sprejel pa ga je med potjo Kocelj, knez panonski, in je možno vzljudil slovenske knjige, da bi se jih naučil in mu je dal do 50 učencev, da bi se učili.“

F. Grivec poudarja, da je bil knez Kocelj „izobražen in vzoren krščanski mož“. Bil je, kot smo že zgoraj omenili, velik dobrotnik cerkva, podpornik salzburških misijonarjev in zvest vazal nemškega vladarja. Konstantinova učenost, „novi nauk“ in mogočni osebnosti svetih bratov so napravili na Kocelja silen vtis. Žitje Konstantina pravi, da je „Kocelj močno vzljudil slovenske knjige“. Mi bi rekli, da se je Kocelj pod vplivom slovanskih blagovestnikov, narodno prebudil, obenem ko je začel globlje umevati krščansko odrešenjsko blagovest. (1) V luči „pradednih časti“ je Kocelj spregledal. Misel o vzvišenosti človeške osebe, katere bistveni prilastek je svoboda in pa misel o enakopravnosti vseh narodov in jezikov, so dale knezu novo spoznanje, mu odprle novo obzorje. Njegov oče Pribina je živel v Panoniji kot zagrenjen izgnanec. Z Moravani je bil v stalnem vojnem stanju. Ni znal sprejeti svojega izgnanstva, ni mogel preskočiti pleta svoje osebne prizadetosti, da bi si odprl pot v širša obzorja. Ujet v zmotni krog sile in sovraštva je končno l. 869 pod mečem našel svoj konec. Kocelj je iz nove, višje perspektive, ki sta mu jo posredovala slovanska apostola, spoznal nesmisel bratomorne borbe; spoznal usodno povezanost slovanskih plemen izviračo iz skupne preteklosti, skupnih političnih koristi in skupne ogroženosti po istem sovražniku. V luči Ciril-

Metodijske zamisli, po kateri naj bi Slovani postali „miroljubno samostojen most“ med vzhodom in zapadom, je spoznal svojsko poslanstvo slovanskih ljudstev v času in prostoru in svoje mesto v njem. Presekal je s samouničevalno politiko svojega očeta, se pobotal z Rastislavom, se odločno obrnil od frankovske v slovansko smer in se ves postavil v službo visokemu cilju: Blatenski Kostel naj postane središče in žarišče nove, samorasle slovanske kulture, ki naj bi v zvezi s samostojno slovansko cerkveno pokrajino in s temeljnim kamnom gosposvetskega izročila, postala osnova, na kateri bi znova pozidal razrušeno zgradbo slovenske svobode. Knez Kocelj je v svoji zunanji politiki, v postopku za obnovev panonske nadškofije, v posredovanju za Metodovo rešitev in v svojem kulturnem prizadevanju, pokazal tolikšno daljnovidnost, diplomatsko spretnost in vladarsko modrost, da mu papež Janez VIII. v pismu daje „redki častni nagovor prudentissime vir — premodri mož“. (F. G. 116)

Trijezična herezija

Na svoji poti v Rim sta se slovanska apostola ustavila v Benetkah. Njun namen je bil v prvi vrsti razgovor z oglejsko duhovščino glede slovanskega bogoslužja, proti katerem so imeli polno predsodkov in so ga šteli celo za krivoverskega. A naletela sta od strani latinske duhovščine na podoben sovražen sprejem, kot sta ga bila deležna od strani nemške duhovščine. Prišlo je do ostrih besednih spopadov, o katerih nam je Žitje Konstantina v 16 pogl. zapustilo slikovit pesniški opis:

„Ko pa je bil (Konstantin) v Benetkah, so se zbrali nanj latinski škofje, duhovniki in menihi, kakor vrani na sokola, in vzdignili trijezično herezijo „češ, da so samo trije jeziki“, v katerih se spodobi v knjigah slaviti Boga: hebrejski, grški, latinski. Filozof Konstantin je v diskusijah zmagoval, ker je imel na svoji strani resnico in učenost in je bil v duhovnem oziru kakor velik nasproti pritlikavcem.“ (To hoče povedati primera s sokolom in vrani.)

Ciril in Metod sta v svoji misijonski akciji vedno zadevala na steno predsodkov. Zahodna duhovščina je na krščanstvo gledala z zornega kota privilegirane kaste in privilegirane narodnosti. Sveta brata pa, prosta posvetnosti, sta se mogla poglobiti v krščansko resnico božjega otroštva in sta jo v nauku in v življenju ostvarjala.

„Sv. Ciril“, pravi kardinal Hermenegild Pellegrinetti, „je imel.. čudovito ravnotežje med zavestjo skupnosti človeškega rodu, utemeljene v edinstvi izvora in odrešenja, ter med zavestjo individualnosti plemen in narodov, ki se tudi izvaja iz narave in zato iz Boga.“ Čeprav učenjak, zelo uglednega rodu in sin visokokulturnega grškega naroda „ni pokazal nikakega prezira do drugih narodov, niti do neizobraženih rodov... V njegovem pojmovanju je Kristus skupni cilj, h kateremu so poklicani vsi rodovi. Kristus daje novo plemenitost vsakemu narodu; vsak jezik je enako

poklican, da slavi Kristusa in se s tem udeležuje versekega poslanstva, ki mu odvzema žig barbarstva in ga dviga na višino skupne bistveno krščanske omike, kjer razlike in prednosti najdejo način vzajemnega soglasja in dopolnjevanja, ne da bi se uničevale in izenačevale“. Sv. Ciril je bil grški domoljub. „Toda nikoli ni mslil, da bi to pomenilo, da je treba grški jezik s silo vsiljevati drugim narodom... Slovanski črkopis je izumil... iz globokega in dejavnega prepričanja, da mora Kristus... priti v stik z vsako dušo po tistem, kar je sleherni duši najgloblje, najnaravnejše, ter res najpristrčneje občevalno: materni jezik, narodni jezik... V Cirilu ni bilo nič tistega, kar bi danes imenovali nacizem; v njem ni bilo izključevanja drugih narodov. Saj je navzlic vdanosti svoji domovini in svojemu cesarju brez omahovanja postal vse tujemu, še napol barbarskemu narodu.“ (F. G. 55-56)

„Slava v višnjih Bogu in na zemlji mir, v ljudeh blaga volja“

Glas o Konstantinu in Metodu je prišel tudi v Rim. Papež ju je želel spoznati in jima je poslal pismo z vabilom, naj se zglasita v Rimu. Žitje Metodija v 6 pogl. o tem takole poroča: „Ko je apostolik (papež) Nikolaj zvedel za taka moža, je poslal ponju, želeč ju videti kakor angela božja.“

Med njunim potovanjem v Rim je umrl Nikolaj I. in sprejel ju je novi papež Hadrijan II. z izrednimi častmi (prinašala sta namreč relikvije sv. Klementa). Sam papež na čelu duhovščine in ljudstva ju je šel pričakat pred mestno obzidje, od koder so v slovesni procesiji prenesli svete ostanke v rimsko cerkev sv. Klementa. Sveta brata sta nato pred Petrovim stolom odlično branila svojo misijonsko metodo, nakar je papež v cerkvi Marije pri jaslicah potrdil slovansko bogoslužje, Metoda, obenem s tremi drugimi Cirilovimi učenci, pa je posvetil v mašnika. To se je zgodilo l. 869.

Konstantin je v Rimu zbolel na smrt, 15 dni pred smrtjo je vstopil v samostan in prejel meniško ime Ciril. Dasi je Ciril svojega brata na smrtni postelji rotil, naj ne zapusti slovanskega misijona, se je Metod namenil vrniti v domovino, da bi tam tudi on vstopil v samostan. Prehitelo pa ga je Kocljevo pismo, s katerim se je knez obrnil na papeža s prošnjo, naj bi „Metodija, blaženega učitelja našega... njemu prepustil.“ (Ž. M. 8 pogl.)

Papež je Kocljevi prošnji ustregel in mu poslal Metoda s spremnim pismom, rekoč: „Ne samo tebi edinemu, ampak vsem onim slovanskim deželam ga pošljem učitelja od Boga in od svetega apostola Petra, prvaka in ključarja nebeškega kraljestva.“ (Ž. M., 8 pogl.)

Metodov pravni položaj je bil položaj apostolskega administratorja in papeževega legata za pokristjanjenje Slovanov. Papež je dal začasno potrdilo slovanskega misijona v poslanici „Slava Bogu na višavi“ na-

slovljeni na vse tri slovanske kneze: Rastislava, Svetopolka in Koclja. V staroslovenske mprevodu se naslov poslanici glasi: „Slava v višnjih Bogu in na zemlji mir, v ljudeh blaga volja“... „Mi pa smo sklenili“, pravi papeževno pismo, „Metodija sina našega ko smo ga po preiskavi z učenci posvetili, poslali v vaše dežele, moža popolnega znanja in p'avornega, da bi vas učil, kakor ste prosili.“ Dovoljuje slovansko bogoslužje in prevajanje sv. pisma v slovanski jezik. Samo to naroča, da naj „pri maši berejo berilo in evangelij latinsko, potem slovensko.“ Končuje pa poslanica zelo krepko. Čuti se iz pisma, kako je bilo papežu pri srcu Metodovo delo. Zato je v njegovo podporo zastavil vso svojo avtoriteto. Takole namreč končuje poslanica:

„Ako pa kdo izmed vas zbranih učiteljev in tistih, ki čehljajo ušesa in od resnice odvrtačo v blodnje, (2 Tim 4, 3-4), začne drzno vas drugačc zavajati, sramoteč knjige vašega jezika, naj bo izobčen ne samo od obhajila, ampak tudi iz cerkve, dokler se ne poboljša. Ti so namreč volkovi, a ne ovce, ki jih morete po njih sadovih spoznati (Mt 7, 15-16) in se jih varovati.“ (Ž. M., 8 pogl. po F. G. 93)

Ustanovitev panonske nadškofije

V času Metodove odsotnosti so se začeli v Podonavju veliki politični premiki. L. 869 je potekalo v znamenju splošnega slovanskega protifrankovskega upora. Dvigali so se Polabski Slovani in Čehi. Prvi so vdrlj v Turingijo, drugi pa na Bavarsko. Uprli so se Rastislav, Svetopolk in Kocelj. Pridružil se jim je tudi karantanski grof Gundakar. Polabski Slovani in Čehi so bili znova pokorjeni, Gundakar je v bojih padel. Rastislav pa se je uspešno upiral in obranil vsaj začasno svojo in Kocljevo neodvisnost. Obnovljena je bila Velikomoravska, v Spodnji Panoniji pa je nastala nova neodvisna slovenska država. (Cfr. B. G. II 96/7)

Z obnovitvijo Velikomoravske in z nastankom neodvisne slovenske države so bili dani politični pogoji za ustanovitev samostojne slovanske cerkvene pokrajine, cilj za katerim so strmeli slovanski knezi in ki je obenem sovpadal s papeževimi načrti. Zato je Hadrijan II. Kocljevi prošnji, naj posveti Metoda za nadškofa, hitro ustregel. Že na koncu l. 869 ali v začetku l. 870 je bila obnovljena sirmijska nadškofija, na katere se dež je bil imenovan Metod.

Ko se je Metod vrnil h Koclju kot panonsko-moravski nadškof, se je Rastislavu vojna sreča obrnila. Ludvik Nemški je vdrl na Moravsko, njegov sin Karlman pa na Slovaško. L. 870 so Nemci, s pomočjo Svetopolkovega izdajstva, Rastislava ujeli, oslepili in ga zaprli v dosmrtno ječo. A Svetopolku nakana, s katero se je hotel polastiti velikomoravskega prestola, ni uspela. Nezaupni Karlman ga je namreč odpeljal na svoj dvor, kjer ga je imel v hišnem zaporu.

Na vrsti je bil tedaj Kocelj. A preden so mogli Franki udariti po njem, je izbruhnil na Moravskem l. 871 nov upor. Nemci so hiteli zopet nad Moravane in s seboj vodili izdajavskega Svetopolka, ki so ga hoteli uporabiti pri pogajanjih. A Svetopolk je tudi Nemce prevaril: čim je prišel v stik z Moravani, se je postavil na čelo upornikov in Nemce tako temeljito naklestil, da je zapisal frankovski letopisec, da se je „vse bavarsko veselje, izvirajoče iz prejšnjih zmag, spremenilo v žalost in bolečino.“ (B. G. II 102) S tem je bila začasno odvrnjena nemška nevarnost od slovenskih mej.

Zaradi vojnih akcij se je pretrgal stik z Moravani in tako je vse delo in odgovornost za misijon padlo na Kocljeve rame. „Kocelj je v duhu srednjeveškega razmerja med Cerkvijo in državo...prevzel vodstvo in državno poroštvo moravske in panonske cerkvene uprave.“ (F. G. 101) S tem pa si je nakopal sovraštvo bavarske Cerkve in nemške države.

Ker zaradi vojaškega poraza trenutno ni bilo misliti na vojaški poseg, so se bavarski škofje omejili na papirno borbo. „Conversio“ je bil zadnji opomin, nekaka „vojna napoved, takorekoč uvod v nasilno preganjanje sv. Metoda in kneza Koclja.“ (Ib.)

Istega leta ko so Nemci ujeli Rastislava, se je Metod kljub vojni, ki je tam divjala, odpravil na Moravsko, da bi opravil pastoralno vizitacijo v tistem delu svoje nadškofije. Tam pa ga je s svojim oboroženim spremstvom zajel pasauski škof Hermanrik, ki je Metoda, po besedah papeža Janeza VIII., „zverinsko mučil in vlekel s seboj na škofovski zbor.“ L. 870 so Metoda peljali na državni zbor v Regensburgu, kjer so ga v navzočnosti kralja Ludovika sodili, nato pa ga imeli dve leti in pol v strogi tajnosti zaprtega na švabskem v samostanu Ellwangen. (Cfr. F. G. 107-110)

„Ako imaš tega pri sebi, se nas ne boš dobro znebil“

V času Metodovega ujetništva je Kocelj vodil upravo nadškofije in se dopisoval s papežem v zadevah cerkvene uprave in glede Metodove rešitve. V Rimu je Hadrijan II. delal slabotne poizkuse za Metodovo rešitev. A vsakršen ukrep v tej smeri je obtičal v papeških pisarnah, ki so bile v oblasti frankovskih in latinskih prelatov, ki so bili vsi nenaklonjeni slovanskemu bogoslužju. „Bolehni starček Hadrijan II.“, je imel premalo odločnosti, da bi razbil „nemški obroč, ki je oklepal papeško pisarno“. Šele njegov naslednik, Janez VIII. je z odločnimi in izrednimi ukrepi vzpostavil red in rešil Metoda nemškega ujetništva. Cfr. F. G. 109-110)

Metodov življenjepisec v 10. poglavju Žitja Metodija o tem takole poroča:

Prišlo je (to) k apostoliku (papežu), in ko je zvedel (apostolik), je poslal obsodbo proti njim, da ne sme noben kraljev škof peti maše, dokler ga bodo držali (v zaporu). In tako so ga izpustili in rekli Koclju: „Ako imaš tega pri sebi, se nas ne boš dobro znebil.“

Staroslovenski življenjepisec Koclja poslej več ne omenja. Fr. Grivec k temu pristavlja, da „to tiho slovo... zveni kakor staroslovenski nagrobni napis na gomili kneza Koclja.“

Grožnjo, ki jo omenja Žitje Metodija, so Nemci že naslednje leto po Metodovi osvoboditvi izpolnili. Leta 874. namreč, je Svetopolk z Nemci sklenil mir in Koclja prepustil njegovi usodi. Kaj se je knezom Kocljem zgodilo, zgodovinski viri ne povedo, a po tem letu ne omenjajo več njegovega imena. Pač pa poročajo, da je leta 874 „salzburški nadškof Teotmar pri Ptujju posvetil cerkev grofa Gozvina. Ta zgodovinska stvarnost priča, da je v Dolnji Panoniji že zavladal nemški mejni grof in salzburški nadškof.“ (F. G. 119)

„Knez Kocelj — vir prudentissimus — (je) v odločilnem trenutku po smrti sv. Cirila... velikodušno rešil slovansko književno in versko delo.“ In končno je z „žrtvijo svojega življenja... rešil neprecenljivo duhovno dediščino svetih blagovestnikov Cirila in Metoda.“ (Ib. 118)

Visoko nad dogodke se dviga Kocljeva pojava v slovenski zgodovini. Enako kot njegova vzornika je dal pričevanje za sveto stvar in dokaz osebne veličine. Do konca je bil zvest sebi, svojim in svojemu poslanstvu. Upravičeno ugotavlja slavist prof. R. Nahtigal, da „pripada Kocljeva osebnost krogu največjih mož slovanske kulture in politične zgodovine.“ (3)

Velika vizija — veliki poizkus

Papež Hadrijan II. je pri dovolitvi slovanskega bogoslužja in pri obnovitvi sirmijske, panonske nadškofije postopal za vatikansko diplomacijo z neko neverjetno naglico, kakor gnan po neki silni nujnosti. Dasi je imel papež, kot vrhovni cerkveni poglavar, oblast obnoviti sirmijsko nadškofijo, postopek obnove ni bil najbolj diplomatski. Ustanovil je namreč neodvisno cerkveno pokrajino na prostoru, kjer je po besedah Konverzije, salzburški nadškof že 75 let izvrševal svojo cerkveno oblast, ne da bi se prej posvetoval in dogovoril z njim. Razen cerkvene jurisdikcije je imel salzburški nadškof v Panoniji tudi svoja posestva z imunitetnimi pravicami, kjer je izvrševal tudi svetno oblast. Šlo je torej za zelo zapleteno cerkveno in državnopravno vprašanje.

Okoliščine kažejo na to, da je hotel papež s svojim avtoritarnim posegom v stvari presekat „gordijski voz“, v katerem je bila zadržana zadeva pokristjanjevanja Slovanov. Hotel je izkoristiti zgodovinski trenutek politične osvoboditve Moravske in Panonije za ostvaritev velike vizije, velikega načrta.

Samostojna slovanska cerkvena pokrajina z domačim bogoslužnim jezikom je bila daljnosežna misijonska poteza, ki je zasledovala te cilje:

Zavaruje naj slovanska ljudstva pred zlorabo krščanstva za tuje politične namene, s tem pa odstrani oviro, ki je branila Slovanom, da bi se odprli krščanski resnici.

Odrešenjsko oznanilo, ki sta ga Slovanom posredovala sv. brata z idejami o večnostni vrednosti človeka, o njegovem pradednem plemstvu, o vesoljnem človeškem bratstvu in enakosti, naj Slovanom predstavi krščanstvo v njegovi resnični razsežnosti in lepoti ter tako zajame maso slovanskih ljudstev, ki so bila še v velikem delu poganska.

Slovani, s svojo globjo duhovnostjo, z novim vrednotenjem človeka in človeške skupnosti, naj postanejo „miroljubni most“ — vez, med vzhodnim in zahodnim krščanstvom v službi vesoljne krščanske edinosti.

Slovanska cerkvena pokrajina naj bi pospeševala slogo med Slovani. Sprava, ki sta jo dosegla sveta brata med Rastislavom in Kocljem, je ustvarila pogoje za ostvaritev močnega slovanskga bloka, ki bi bil zmožen postati protiutež nemški in bizantinski oblastnosti, s tem pa bi bila dana možnost za uresničenje miroljubnega ravnovesja med krščanskimi narodi. (4)

Ustanovitev panonsko moravske nadškofije, ki je bila neposredno podrejena Rimu, je bil tudi velik kulturno-politični uspeh knezov Rastislava in Koclja; dejanski vrh njunih osvobodilnih prizadevanj. Po uspelem uporu in papeževi obnovitvi sirmijske nadškofije, sta mogla slovanska kneza pridružiti politični neodvisnosti še versko in kulturno neodvisnost. S tem sta po eni strani zaprla pot nemškemu doseljevanju, obenem pa star zopet vzpostavila zvezo med zahodnimi in južnimi Slovani, ki je bila že tri stoletja pretrgana z obrskim vdorom v Podonavje. Tako bi okrepljena slovanska skupnost mogla vzdržati politični pritisk iz zahoda in vzhoda.

Rastislav in Kocelj sta z dosegom panonske moravske nadškofije hoteli dobiti tudi podlago za razvoj samostojne slovanske kulture in sta se zavestno postavila v službo tega posebnega kulturnega poslanstva. (5)

Zamisel snovanja slovenskega bloka in slovenskega kulturnega središča proseva že iz Rastislavovega pisma bizantinskemu cesarju Mihaelu III., kjer pravi, da naj cesar pošlje „takega učitelja, ki bo pravo vero razložil v slovanskem jeziku, da bi tudi druge dežele to videle in nas posnemale.“ (Ž. K., 14 pogl.) Pismo priča o Rastislavovi politični bistroumnosti in daljnosežnosti njegovega kulturno-političnega načrta. S tem, da je Rastislav pridobil za svoj načrt tudi slovenskega kneza Koclja, bi uresničenje načrta pomenilo prelomnico tudi v slovenski zgodovini: povratek na prvotne gospodarske položaje, organski harmonični politični, kulturni, socialni in narodnostni razvoj.

Rastislav je za svojo zamisel pridobil Koclja, ni pa mogel prepričati kratkovidnega in ozkosrčnega svojega nečaka Svetopolka. Ta se je l. 870, brez ozira na vrhovne narodne koristi in z edinim ciljem, da zadosti svoji oblastiteljski, zvezal z Nemci, zgodovinskim narodnim sovražnikom. Zrušil je Rastislava, a obenem z njim „razdril državno oporo za Rastislavove, Kocljeve in papeževe načrte.“ (F. G. 103)

Isti Svetopolk je l. 874 preko Kocljevega trupla, podal roko grobokopom slovenske svobode. Še v istem desetletju se je „ponovno zvezal z Nemci... zoper Metoda in zoper slovansko bogoslužje ter porušil Metodovo cerkveno in prosvetno zgradbo.“ (F. G. ib.; cfr. tudi B. G. II, 100-103)

Tako je veliki poizkus v srednjem Podonavju zdrobilo v prah nemško nasilje s pomočjo zaslepljenega, častihlepnega, značajskega pritlikavca, Svetopolka.

(Se bo nadaljevalo)

(1) F. Grivec poudarja, da Kocelj tudi prej, ko je bil še frankovsko usmerjen, ni prikrival svojega porekla. Darilna listina Marijine cerkve v Frizingu namreč navaja, da je darovavec „neki grof Slovencev, Kocelj po imenu.“ Isti pisec podčrtuje, da je bil **Kocelj slovenski knez**, čeprav je bil po očetu Slovak, kajti Panonija je bila po veliki večini prebivavstva slovenska.

(2) Andronik je ustanovil škofijo v rimskem mestu Sirmium (Srem), na ozemlju kasnejše Kocljeve države. Sirmiju je bilo podrejenih več škofij na današnjem hrvaškem in srbskem ozemlju. Andronikov prestol je bil torej nadškofijski sedež. Leta 582. so Obri mesto osvojili in razrušili, s čimer je bila uničena tudi sirmijska nadškofija. (Cfr. F. G., 96)

(3) Dr. B. Novak, v razpravi: Miti in resnica o slovenski zgodovini — Klic Triglava od 20. 12. 77., omenja nemško-slovensko zgodovinsko kontroverzijo glede usode kneza Koclja. Avstrijski zgodovinar Mitterauer je namreč postavil zgodovinsko hipotezo, v nasprotju s skoro vsemi znanstveniki, po kateri naj bi bil „grof Gozwin“, v resnici Kocelj sam, ker da je Gozwin izveden iz Choziuin, to pa, da je „le napačno napisan Kocelj“. Iz tega bi sledilo, da je „nadškof Theotmar posvetil Kocljevo, ne pa Gozwinovo cerkev v Ptuju l. 874., kar naj bi pomenilo, da sta se Kocelj in salzburški nadškof pobotala. V razpredelnici na strani 168, pa vendar navaja, da je Kocelj nehal vladati l. 874. Mitterauer ne pojasni Kocljeve smrti, kakor tudi ne jemlje v poštev Metodovega življenjepisa (Ž. M.) Dr. B. Novaku se omenjena hipoteza ne zdi verjetna po vsem tistem, kar je Kocelj storil za slovansko bogoslužje. K temu bi pristavili, da se nam preziranjje enega zgodovinskega vira (Ž. M.) ne zdi ravno znak iskanja resnice in da se nam zdi hipoteza še neverjetnejša, ako vzamemo v poštev celotno Kocljevo osebnost, potrjeno z neizpodbitnimi zgodovinskimi dejstvi.“

(4) Panonsko-moravska nadškofija je bila sicer etnično slovensko-slovaška cerkvena pokrajina, a papež je z ustanovitvijo slovenske cerkvene pokrajine hotel preseči zgolj panonsko-moravski okvir. Že ko je Hadrijan II. imenoval Metoda za papeškega legata, mu je poveril poslanstvo pokristjanjenja vseh Slovanov. „Ne samo tebi edinemu,“ je pisal knezu Koclju, „ampak vsem onim slovanskim deželam ga pošljem učitelja od Boga in od svetega apostola Petra, prvaka in ključarja nebeškega kraljestva.“ (Ž. M., 8 pogl.)

To papeževo namero potrjuje tudi pismo, ki ga je l. 873 pisal srbskemu knezu Montemerju (Mutimirju), v katerem ga nagovarja, naj se „Srbi po zgledu svojih prednikov vrnejo k panonski nadškofiji, ki je sedaj dobila škofa.“ F. G. razlaga „da je papež želel, naj bi panonska, po vzoru prejšnje sirmijske metropolije, pritegnila Srbe, ki so v 8. in 9. stoletju omahovali med vzhodnim in zahodnim krščanstvom... Metodova sirmijska nadškofija naj bi združevala Veliko Moravsko, Panonijo ter del hrvaških

in srbskih dežel — v duhu Cirilove in Metodijeve vodilne misli edinstva in sloge med vzhodom in zahodom.“ (Str. 117)

(5) F. G. na str. 66 podaja etnično-jezikovno sliko podonavskega prostora v tisti dobi. Takole pravi:

„Središče Dolnje Panonije ob Blatnem jezeru je bilo slovensko. A sicer je bila Panonija po zemljepisnem položaju in zato tudi po jeziku svojih prebivalcev prehodna pokrajina med Slovaki, Slovenci, Hrvati in Srbi. Na jugozahodu je panonska meja segala do razvodja med Dravo in Savinjo, na severu je tekla ob Rabi do Donave, ob Donavi je šla dalje proti vzhodu in jugu od Drave in nekoliko še onstran Drave v Srem. Na vzhodu je mejila na Bolgarijo, na jugovzhodu pa na Posavsko Hrvaško.

Slovensko panonsko narečje je na severu prihajalo v slovaško, na jugovzhodu pa v hrvaško in srbsko narečje. V 9. stoletju so bile razlike med slovanskimi narečji malenkostne.“

Vloga laika v Cerkvi

Odkar se je Cerkve od Janeza XXIII sem prehladila in še sedaj trpi na bronhitisu, se vedno bolj in bolj poudarja vloga laika v Cerkvi. Se pravi vseh, ne samo članov Katoliške akcije. Naloga pa zahteva delo in sodelovanje, obenem pa tudi priznava povedati svoje po najboljši vesti.

Če se je med apostoli našel izdajalec, če smo med slovenskimi duhovniki odkrili načrtno infiltrirane komuniste — kakor jih danes tudi drugod, potem obstaja tudi možnost, da se najdejo škofje z nejasnimi pojmi. Z veseljem torej človek bere, da je predsednik brazilske škofovske konference kardinal Lorscheider (ta je vsaj toliko portugalske krvi kot nekdanji predsednik Brazila Kubišek ali današnji Geisel!) sporočil, da mu je Pavel VI. izročil lastnoročno pismo, v katerem prosi nadškofa Helder Camara, naj se odreče potovanjem po svetu. Helder Camara pravi, da je papeževa želja zanj ukaz. Hvala Bogu! Več kot petnajst let je mešal svet in ga gnal proti lastni domovini, pa so ga mirno gledali. Zdaj pa, ko so zagrabili Alda Mora, začinja vsaj nek del v Vatikanu drugače misliti, tako upamo.

Nekaj tednov prej smo brali, da je Vatikan 18. februarja 1978 imenoval za „začasnega („Ad interim“) voditelja oziroma ravnatelja izseljenških misijonarjev“ škofa Stanislava Leniča. Ta odlok velja za pet let, če ne bo drugače poskrbljeno. — Zdaj se pa preprost laik vpraša: ali se Vatikanu ne zdi primerno, da bi se ta „začasní“ voditelj preselil v zdomstvo, saj tam živi četrtina slovenskega naroda in bi se tako končno postavila osnova zdomskega škofa? Ali pa Vatikan misli — še pred ugrabitvijo Alda Mora — da je mogoče sprejemati medse nekoga, proti kateremu osebno nimamo ničesar, vemo pa, da se bo moral ob sleherni priliki pokazati v spremstvu marksistično-titovskih predstavnikov, proti katerim pa

imamo že od nekaj let pred vojno bolj jasno mnenje in stališče kot marsikdo danes v Vatikanu? Zakaj naj bi se sedaj odrekli temu, kar so nas učili Pij XI in Pij XII, pa naši škofje z dr. Gregorijem Rožmanom na čelu?

Resnično ne bi rad, kakor pravi ena izmed napovedi, da bi ruski konji pili Tiberio. A jih sami kličete. Hkrati pa ne upoštevate dejstva, ki ga je zapisal dr. Lojze Škerl, škofov vikar v Trstu, da si verniki žele slovensko župnijo z vsem, kar spada zraven. Pri vseh odličnih zvezah, ki jih ima msgr. Casaroli: ali se ne bi dalo dobiti dovoljenja od italijanskih oblasti, da dopustijo ljubljanskemu nadškofu poslati nekaj duhovnikov v Trst? In če to res ni izvedljivo, potem naslednja misel: ne vem, koliko redov ima svoje centrale v Italiji. In če tam vzgajajo gojence in duhovnike za vse mogoče dežele po vsej Afriki in Aziji, zakaj se ne odločijo, pa pošljejo nekaj semeniščnikov v ljubljansko semenišče — ne k Grmiču, lepo prosim — da se bodo tam naučili slovensko in potem kot v Italiji rojeni državljani imeli vse pravice oskrbovanja slovenskih vernikov. In ti slovenski verniki so kaj manj kot zamorci pod Idi Aminom ali katerim koli drugim?

Zaključek: kot laični udje Cerkve nimamo večjega vpliva na Vatikanske odredbe in jih jemljemo na znanje. Zato bom med tistimi, ki bodo prišli pozdravit škofa Stanislava Leniča, kadar pride v Buenos Aires.

Pripomba gospodom na ambasadi in konzulatu: vi niste izseljenci, ampak plačani uradniki komunističnega režima. Zato ob morebitnem obisku: **roke daleč proč**, se razumemo? To povedano v svojstvu najboljšega prijatelja Fanouša Emmra, ki ste ga 4. decembra 1941 dali ubiti. Med temi izročite „pozdrave“ Edvardu Brajniku.

Pavle Rant

Dragi Pavle: kot je Francé Dolinar jasno razložil in utemeljil (glej „Slovensko kri iz roda v rod“, delo, ki si ga ti sam pobudil), obstoji bistvena razlika med izseljenci in med nami **zdomci**, za kar imamo seveda tudi dva različna izraza. Zato in pa tudi zato, ker je preciznost vatikanskih odločb priznana, smemo upati, da se zadevni odlok nanaša samo na „duhovno oskrbovanje izseljencev in izseljenskih misijonarjev“, med katere pa večina tistih, ki smo „bežali“ (in vključujemo tudi naše duhovnike), ne spadamo. Zato smemo upati, da bomo tudi mi zdomci dobili škofa zdomca, se pravi, iz naše zdomske srede. Razen seveda, če je pravilna tvoja razlaga. — Op. ured.

„Svobodnega človeka prepoznamo po tem, da se ukloni samo svoji vesti.“ Alessandro Pronzato.

Petnajsti dan Velikega Srpana

Petunije cveto, Marija,
In veter igra se z njimi
(tako se odrasli igrajo),
da več ne čutijo težke sončne bližine.
petunije ob stari cesti v počitnice.

Goré si v jezeru namakajo tihe, jeklene misli.
Oblaki so z belkasto haljo na poti
tja, kjer morjé jih kliče v globine.
Počivam
s cmokom riža v roki, ob vrču senc.

Ljudje se klanjajo, smehljajo, odhajajo,
v duše skriti.
Poznam jih: pogumno živijo
s slovesa v novo slovo,
le z upom v življenje Nekje, Nekoč, na Drug Način kot umiranje.

Kako bi rad jim rekel:
Ti si v Nebeški Deželi, živa, sprehajaš se, smeješ se,
moliš.
Kako bi rad jim zamahnil v smer za čutenje,
za vsemi sonci tja — če mogli bi gledati!

Petunije cveto, Marija:
za Tvoj čudoviti praznik.
Še riževi cmoki so slastni,
na vrču senc se svetlika rob zadovoljstva,
srce kraljuje v revni halji z resnicami.

Glavó pod krono nagni k Jezusu
danes za hip, Marija:
naj najdemo čast med porazi,
tako kot Sin jih je téсал v oder veseljstva —
s smehljajem božjim v ustih záte med prvimi.

Ob jezeru Jámanaka, na japonskem otoku Honsu, 1977,

Vladimir Kos

DR. CIGAN IN ČRNA ROKA

A — BLATENJE SPOMINA DR. CIGANA JE STREL V HRBET KOROŠKI SLOVENSKI MANJŠINI

Proglašati dr. Cigana za enega najhujših vojnih zločincev prav času najhujše bitke za obstoj slovenske manjšine na Koroškem je isto kot če bi nesposoben poveljnik sredi najhujšega boja dal ustreliti kot izdajalca enega najsposobnejših in najpožrtvovalnejših oficirjev. Pomeni sramotiti slovensko gimnazijo v Celovcu, sramotiti pevski zbor Gallus in pevski zbor gimnazije, sramotiti Mohorjev dijaški dom, metati senco narodnega izdajstva na vsako prireditev, na vsako ustanovo, pri kateri je Cigan sodeloval.

Tudi če bi bilo res, kar piše Vidic v svoji knjigi o zločinstvih dr. Cigana in kar za njim ponavlja koroška slovenska levica, ali bi bile s tem zbrisane s sveta in bi morale biti pozabljene vse njegove zasluge za slovenstvo na Koroškem? Če bi kdo v enem kraju več kot dvajset let neutrudno in nesebično gradil ljudem domove, pa se naenkrat zve, da je pred tem časom v nekem drugem kraju požgal nekaj domov, ali imajo radi tega, ker je v drugem kraju požgal domove, prebivalci tistega kraja, v katerem je domove gradil, pravico, da ga proglasijo za požigalca svojih domov in ga kot takega obesijo?

In tudi če bi bilo vse res, kar stoji o dr. Ciganu v Vidičevih bukvah, kakšno korist naj imajo koroški Slovenci od zapoznelega razkrinkavanja njegovih do sedaj docela nepoznatih zločinov? Ali morda obstaja nevarnost, da jih bo še po smrti kdaj ponavljal?

V srcu mnogih koroških Slovencev sta prav Ciganova beseda in njegov zgled zanimala ogenj nesebične ljubezni do slovenskega jezika in slovenske narodnosti. Mnogim je bil simbol požrtvovalnega dela za narod. Kakšen smisel ima podirati v srcih Korošcev ta ideal? Ali bodo s tem, ko zvedo za Ciganove zločine nad slovenskim ljudstvom v matični deželi, postali bolj odporni proti raznarodovalnim silam? Prava zločinska blaznost je, če si en del od nadmočnih sovražnikov obkoljene vojske, ki je že itak tako razredčena, da bi z združenimi močmi vseh skupaj komaj bila kos sovražniku, ne zna najti bolj pametnega opravila kot da strelja v hrbet tistim svojim soborcem, ki kažejo največ odločnosti in pogumna ter stojijo v prvih vrstah obrambe. Kadar je domovina v smrtni nevarnosti, države pozabijo tudi na najhujše zločine svojih državljanov, samo da jih pritegnejo v boj za rešitev domovine.

Italo-amerikanski gangster in šef mafije Luky Luciano je v Združenih državah radi težkih zločinov imel prisojeno dosmrtno ječo. Ko pa je angloameriška vojska pripravljala izkrcanje na Siciliji 1943. leta, so se spomnili Lucy Luciana. Ponudili so mu svobodo, če uporabi svoje organizacijske sposobnosti in svoje zveze s sicilsko mafijo za organiziranje obveščevalne službe in za ogrožanje zaledja nemško-italijanske vojske. Prepeljali so ga skrivaj na Sicilijo, tam je svojo nalogo izvrstno opravil in živel nato v Italiji kot svoboden državljan.

Tudi Stalin je v času največje nevarnosti za obstoj Sovjetske zveze pozabil na „zgodovinsko resnico“ mnogih težkih zločincev, jih izpustil iz ječ in jim dal priliko, da se na fronti skupaj z drugimi borijo za rešitev

domovine. Naši „progressivni“ zgodovinarji pa hlinijo tako slepo ljubezen do „zmagovite resnice“, da so pripravljene radi nje do temeljev pretresti že itak dovolj preskušano narodno zavest svojih rojakov.

Skrunjenje grobov in mrevarjenje mrličev je pri vseh količkah civiliziranih narodih veljalo za enega najbolj ogabnih in kazni vrednih zločinov. Izkopavanje in objedanje mrtvih trupel je delo za hijene, šakale, lisice in volkove, ne pa za poštene ljudi.

Še veliko bolj nečloveško dejanje pa je izkopavanje spomina kakega pokojnika zgolj iz veselja nad tem, da razkriješ njegove nekdanje tajne grehe in porušiš v drugih ljudeh spoštovanje in ljubezen, ki so ga imeli do njega; ali če se tako skrunjenje spomina izvaja s ponarejanjem zgodovinskih dejstev, z izmišljanjem zločinov, nad človekom, ki je bil zares, ne le navidez, pošten in plemenit, in z namenom, da se zakrijejo in opravičijo resnični zločini koga drugega.

Blatenje spomina dr. Cigana pod pretvezo dolžne ljubezni do čiste zgodovinske resnice (bodisi, da gre za ljubitelje resnice s te ali z druge strani Karavank) se mi zdi toliko bolj sumljivo, če primerjam vneto teh gorečnikov za resnico pri Ciganovi zadevi z njihovo brezbriznostjo do zgodovinske resnice v nekaterih drugih slučajih.

Eden najbolj surovih napadov na čast pokojnega dr. Cigana je izšel prav po ostrem izpadu dr. Mucherja proti slovenski manjšini na zborovanju v Werenbergu. Pri tem izpadu je dr. Mucher slovenski levici na Koroškem omenil strahoten pokol političnih nasprotnikov, ki ga je komunistični režim Jugoslavije izvedel po vojni, pa tudi namignil na umore, ki so bili izvršeni nad koroškimi ljudmi.

Njegov govor je bil gotovo eden izmed najbolj brezobzirnih udarcev proti slovenstvu. Pa so ti slovenski gorečniki za zgodovinsko resnico rajši planili po mrtvem dr. Ciganu kot da bi se takoj lotili dr. Mucherja. Pozneje so se nekoliko razpisali o njem, a na njegove konkretne obdolžitve mu do sedaj niso dali odgovora. Kmalu so ga tudi docela izločili iz svojega ofenzivnega področja. Ofenzivo proti dr. Ciganu pa so še naprej stopnjevali. Mislim, da vsak pameten in pošten koroški Slovenec ve, kaj je pomenil za ohranitev slovenstva na Koroškem dr. Cigan in kaj pomeni dr. Mucher.

Pred par leti je bil na počitnicah v Istri zelo viden sodelavec Hitlerjevega režima, ki so ga dolžili umora tisočih in tisočih nedolžnih ljudi. Holandska obveščevalna služba je opozorila jugoslovansko, da je tam in tam v Istri na letovanju g. R., ki je znan ter iskan vojni zločinec. Tisto noč je g. R. mirno odšel iz Jugoslavije na varno v sosednjo državo. Zgodovinska resnica ni bila važna, ker je mož prinašal s seboj devize.

Če bi hoteli, bi ti slovenski gorečniki že tu v koroški deželi lahko odkrili tega in onega gospoda, ki je za časa vojne v okupirani Sloveniji ali Jugoslaviji počenjal vse hujše stvari kot jih očitajo Ciganu. Še več takih zgodovinskih resnic pa bi s sodelovanjem jugoslovanske obveščevalne službe, ki so ji vse te zgodovinske resnice dobro znane, lahko odkrili med italijanskimi, avstrijskimi, zapadnonemškimi in verjetno tudi vzhodnonemškimi vsakoletnimi turisti, uživalci jugoslovanskih obal, hotelov, kazinov ali lovcev na medvede, jelene, divje prašiče itd. Pa jim tu spomin in ljubezen do resnice docela odpove. Ali pa si ne upajo razkrinkati nekaterih tujih vojni zločincev, ker se bojijo, da bi bili z njimi vred tudi sami razkrinkani?

B — NAJPREPRIČLJIVEJŠA DOKUMENTACIJA NERESNIČNOSTI OBTOŽBE „ČRNOROKSTVA“ PROTI DR. CIGANU SO PRAV „DOKUMENTI“, KI JIH NAVAJA VIDIC.

Koroški tožilci dr. Cigana in njegovih ožjih sodelavcev sami priznavajo, da pred izidom knjige Jožeta Vidica niso popolnoma nič vedeli o zločinih dr. Cigana. Lahko jim verjamemo. Saj so ga že prej, ko je bil še živ, mrzili in bi z veseljem prinesli na svetlo vsak njegov kakršenkoli zločin, če bi ga bili videli ali vsaj slišali o njem. Njihove obtožbe se naslanjajo izključno na „dokumentacijo“, ki jo je o „črni roki“ in o Ciganovem sodelovanju z njo zbral Jože Vidic. Vse je torej odvisno le od tega, če je Vidičeva knjiga „Po sledovih črne roke“ zares „dokumentarno-reportažni zapis“ dogodkov, ki so v njej navedeni. Če ji je namreč Vidic sam dal tak naslov, s tem še ni rečeno, da je taka v resnici. Noben lažnivec in ponarejevalec zgodovine ni tako naiven, da bi svoji knjigi sam dal ime „zbirka laži“ ali „mistifikacija zgodovine“.

O dokumentu in dokumentiranju govorimo v zgodovinoписju in v sodstvu.

„Dokument“ se imenuje kakršnakoli sama po sebi nerazumna reč, ki potrjuje resničnost kake izjave ali trditve kakršnekoli priče. Nikoli se ne imenuje dokument oseba, ki kaj zatrjuje. Pripovedujoča oseba se imenuje enostavno priča, ne pa dokument. Saj je naloga dokumenta prav ta, da izjavi priče zagotovi verodostojnost.

V zgodovinoписju pravimo, da je resničnost kake zgodovinarjeve trditve ali pripovedi „dokumentirana“, če more zgodovinar v dokaz resničnosti svoje trditve navesti verodostojne (kritično preverjene pisane ali vsaj nepisane dokumente. Pisani dokumenti so ali pisana poročila, ki so jih o kakem dogodku zapustile neposredne priče dogajanja ali pa zapiski kake druge osebe, ki je na podlagi pripovedovanja neposrednih prič ali vsaj na podlagi še živečih posrednih prič opisala dogodek. Nepisani dokumenti pa so reči, ki s samim svojim obstojem potrjujejo in dokazujejo resničnost kakega dogodka, ker so v njih vidni sledovi tistega dogodka (n. pr. porušena mesta potrjujejo divjanje kake vojne, novce z grbom kakega vladarja dokazuje obstoj tistega vladarja itd.).

V sodstvu pa se imenuje „dokumentirana“ kaka izjava (bodisi obtožbe bodisi obrambe), če je njena resničnost potrjena s kakim pred sodišči veljavnim dokaznim materialom. Dokazni material so lahko predmeti, ki jim od sodišča priznani strokovnjaki ugotovijo dokazno vrednost: n. pr. sledovi krvi žrtve na obleki ali orožju morilca; ura, žepni robec, prstni odtisi, ki jih preiskovalna komisija najde v hiši oropanca in pripadajo res človeku, ki je obdolžen ropa; fotografija, iz katere je razvidno, da je domnevni „zločinec“ tisti čas, ko se je zločin vršil, bil v čisto drugem kraju, v družbi drugih ljudi. Lahko pa je dokazni material ali dokument tudi pravilno overovljen zapis izpovedi drugih ljudi: overovljen zapis je zapis izpovedi kake priče (ali več prič), ki je sestavljen v navzočnosti zapisnika pooblaščenega zastopnika sodnijske oblasti. Pred sestavljanjem zapisnika mora priča priseči, da bo govorila le resnico, po sestavi zapisnika pa mora svoje izjave lastnoročno podpisati.

Sodelovanje dr. Cigana in drugih salezijancev s „črno roko“ na Lisičjem gradu naj bi bila trdno dokumentirana zgodovinska resnica. Tako trdita Vestnik in Zvon, tako se je pohvalil Jože Vidic sam.

V dokaz njihove povezave s „črno roko“ navaja Jože Vidic proti salezijancem tele točke obtožbe: vzgajali so mlade fante za „črnorokce“; črna roka jim je zaupala tajno in pomembno vlogo, da držijo na Lisičjem zastraženega četniškega majorja Novaka; niso hoteli sorodnikom fanfa, ki so ga umorili črnorokci, povedati kje je njegov grob, niso jim ga do-

volili pokopati na pokopališču in niso jim niti dovolili govoriti o umoru; dva salezijanca, od katerih je eden, in sicer ta hujši, bil dr. Cigan, sta se pri spovedovanju barjanskih žensk, ki so jih „črnorokci“ obsodili na smrt, zločinsko surovo obnašala; „črnorokec“ je od salezijancev na Lisičjem dobival navodila za svoja teroristična dejanja proti somišljenikom OF.

Toliko je torej dokumentirana povezava salezijancev na Lisičjem s „črno roko“, kolikor so v Vidičevi knjigi dokumentirane obtožbe proti salezijancem.

I. — S katerimi od zgoraj naštetih načinov prave dokumentacije je dokumentirana obtožba, da so salezijanci vzgajali „črnorokce“?

Edini „dokument“, s katerim Vidic dokumentira resničnost te svoje obtožbe, je pričevanje nekega sedaj v Ljubljani živečega upokojenega prvoborca Ivana Jevca. V čem obstaja to pričevanje? V tem, da je Ivan Jevc baje Vidicu navedel imena prič, ki so bili na „vzgojnem“ tečaju. Med njimi so ljudje prepoznali najbolj zloglasnega velikolaškega črnorokca, draveljske, urhavske in druge klavce. Vsi so bili zelo mladi. Jevc je zbral imena prič, ki so doma v bližini Lisičjega in so videle, kako se v ranih urah zakrinkani moški vračajo v grad.

Je to dokumentacija? Vidic sam nič ne ve o šoli salezijancev „za črnorokce“. Ivan Jevc sam prav tako nič ne ve o tej šoli. Pozna baje le imena prič, ki niso nikoli videle salezijanske šole za črnorokce od znotraj; ne morejo navesti imena niti enega salezijanca, za katerega bi gotovo vedele, da je mlade fante učil črnorokstva; nobena od teh prič ni nikoli prisostvovala niti eni minuti tega salezijanskega „črnorokarskega“ pouka, ne more navesti niti enega samega stavka iz šole salezijancev na Lisičjem, ki bi dokazoval, da je bil del učnega programa za vzgojo „črnorokcev“.

Vidic dokumentira izjave „očividca“ z navajanjem drugih prav tako slepih „očividcev“. Edino, kar so videle priče, katerih imena so baje znane Jevcu, je to, da so v Grad na Lisičjem prihajali mladi fantje, včasih zakrinkani (ob jutranjih urah).

Ali se s tem dejstvom da dokazati obstoj salezijanske „črnoroške“ šole? Vidic sam poroča, da je bila na Lisičjem gradu nastanjena domobranska posadka. V enem delu poslopja so bili nastanjeni salezijanci, v drugem delu domobranci. Ponoči so hodili domobranci v okolico na akcije, zjutraj so se vračali. Imeli so tudi v okolici svoje obveščevalce, tudi zelo mlade fante, kot so jih imeli partizani. Vsako jutro so prihajali okoliški ljudje, stari in mladi, v salezijansko kapelo k maši. Ali je potem prihajanje mladih fantov dokaz za obstoj „črnorokarske“ salezijanske šole?

Kmalu po kapitulaciji Italije v začetku septembra so se v gradu na Lisičjem nastanili poleg salezijancev partizani. V enem delu poslopja so bili nastanjeni salezijanci, v drugem delu partizani. To dobro vem, ker sem bil tedaj tam, in to verjetno ve tudi Jože Vidic. Salezijanci, med njimi je bil tudi dr. Cigan, so na Lisičjem gradu živeli v istem poslopju s partizani do drugega oktobra 1943, ko so jih partizani aretirali in odpeljali v „varnejše zaledje“, ker so se začeli prvi domobranski izpadi iz Ljubljane proti partizanskemu ozemlju. Tudi ves tisti čas, ko je bila na Lisičjem partizanska vojska, so na Lisičje prihajali iz okolice mladi fantje in tudi mlada dekleta. Je to dokaz, da je dr. Cigan s svojimi salezijanci v tistem času v zavodu na Lisičjem držal šolo za vzgajanje partizanov, VOS-ovcev ali SKOJ-evcev?

V salezijanskem zavodu Selu v Ljubljani so se poleg salezijancev nastanili SS-ovci, ki so salezijance enostavno izgnali iz enega dela zavoda. V zavodu je bilo okoli sto gojencev. Je to dokaz, da so salezijanci na

Selu vzgajali SS-ovce? Tako so jih vzgajali za SS-ovce, da je Gestapo enega od salezijanskih vzgojiteljev, Štefana Kuharja zaprla, do smrti mučila in mrtvega obesila v ječi na okno, češ, da je izvršil samomor.

Pa še to: če Ivan Jevc ve za toliko imen ljudi, ki so videli prihajati mlade fante v „črnoroško“ salezijansko šolo, zakaj ne navede niti enega imena? Koga se boji Jevc, da si ne upa navesti imena prič? Ali se mu je bati salezijancev, ko pa ima za seboj vse svoje bivše partizanske soborce? Mislim, da se na prste ene roke našteje salezijance, ki so ostali doma pa „po zmagi pravice nad krivico“ ne bi bili vsaj za nekaj dni vrženi v ječo. Koga so pa ves ta čas mogli zatožiti in vreči v ječo salezijanci? Kdo se jih naj potem boji? Edina reč, katere se utegnejo bati osebe, ki pričajo o nekdanjem črnorokstvu salezijancev, pa nočejo navesti svojega imena, je kvečjemu resnica.

Mislim, da je Ivan Jevc, ki ga Vidic navaja kot dokument isti Ivo Jevc, ki je pred vojno bil „oratorijanec“ (nedeljski obiskovalec) salezijanskega mladinskega doma na Rakovniku in član športnega kluba „Korotan“, ki so ga vodili rakovniški salezijanci. Na Lisičjem so salezijanci vzgajali okoliško mladino na isti način in za iste cilje kot na Rakovniku. Zakaj Ivan Jevc ne navaja za pričo samega sebe, kako so salezijanci njega in njegove tovariše vzgajali za črnorokce? Zakaj se sklicuje na neki svoj, nikomur drugemu na svetu znan seznam prič, ki so videle prihajati mlade fante na Lisičje?

II. — Kako je dokumentirana resničnost Vidičeve trditve o neki „zapupni misiji“, o neki „tajni in pomembni vlogi“, ki naj bi bila l. 1943 od klerofašističnega belogardističnega vodstva poverjena dr. Ciganu in ostalim salezijancem na Lisičjem?

Dokument, k ga Vidic navaja za utemeljitev resničnosti svoje trditve, je Sajatova knjiga Belogardizem. Saje ve povedati, da je kaplan Franc Malovrh-Breznik dne 5. septembra 1943 pisal vodstvu („klerofašističnemu belogardističnemu“), da bi bilo treba voditelja četnikov, majorja Novaka internirati na Lisičjem gradu, „da ne bi mešal klerofašističnih načrtov“.

Ali je s tem dokazano, da je klerofašistično črnorokarsko vodstvo nameravalo izročiti majorja Novaka v roke dr. Ciganu in salezijancem, da ga ti stražijo? Če so belogardisti mislili dati majorja Novaka „v kloster“ je bilo pač zato, ker je bil grad Lisičje popolnoma pod njihovo kontrolo in bi zato Novak od tam težko pobegnil. Ne zato, ker so v gradu bili salezijanci, ki bi pazili nanj, ampak zato, ker so okoli gradu vedno hodile patrolje belogardistov.

Dne 6. oktobra 1943 je partizansko vodstvo interniralo v kartuzijanskem samostanu Pleterje več salezijancev z Lisičjega in nekaj frančiškarnov iz Novega mesta. Interniralo jih je v tistem samostanu ne zato, ker bi kartuzijanskim patrom bila poverjena od partizanskega vodstva kaka „posebna tajna in pomembna“ vloga in kaka „zapupna misija“, ampak enostavno zato, ker je bil samostan popolnoma pod kontrolo partizanske vojske. Ko je ta kontrola po nemški zimski ofenzivi prenehala, so salezijanci zapustili kartuzijanski samostan, ne da bi jim mogli kartuzijanski patri to zabraniti. Pa tudi če bi bilo dokazano, da je kaplan Malovrh Breznik dne 5. septembra 1943 klerofašističnemu vodstvu priporočal, naj majorja Novaka izroči v stražo salezijancem, ali bi mar s tem bilo dokazano, da so salezijanci bili v službi „črne roke“? Vsi medvojni in povojni partizanski zgodovinarji so si edini v tem, da je domobranska „črna roka“ nastala kvečjemu šele novembra 1943. leta. Saj pred 18. septembrom 1943 domo-

branci sploh še niso bili ustanovljeni, do tedaj so držale Ljubljansko pokrajino Vaške straže (komunisti so jih imenovali „bela garda“). Major Novak pa tudi dejansko nikoli ni bil izročen komurkoli na Lisičjem, ne salezijancem, ne posadki „belogardistov“.

III. — Kako je dokumentirana resničnost trditve, da dr. Cigan in drugi „milostljivi“ salezijanci očetu in vnuku od domobrancev ubitega Mirka Čuka niso hoteli povedati, kje je bil pokopan, niso dovolili njegove ostanke pokopati na pokopališču in so jima celo prepovedali govoriti o tem?

Kje ima Vidic dokaze, da so domobranci jemali salezijance za priče svojih smrtnih obsodb, da so jim kazali skrite grobove pobitih?

Okoli samostana Pleterje je za vedno izginil v zemljo marsikak nasprotnik OF, ko je bil samostan pod kontrolo partizanov. Ali so imeli kartuzijanski patri kako odgovornost pri teh likvidacijah? Ali so jim partizani kazali grobove svojih žrtev, tudi če so bile pokopane tik ob samostanskem obzidju? Sorodniki žrtev sploh niso upali stikati in spraševati za grobovi svojih dragih, ker so vedeli, da je silno nevarno spraševati vojsko za grobovi žrtev, ki jih je tajno spravila s sveta.

Tudi če bi bilo res, da so salezijanci sorodnikom Mirka Čuka odgovorili, da lahko pokopljeta njegove ostanke kamor hočeta, in jima priporočili, naj ne govorita o tem dogodku, ali je to zločin sodelovanja s „črno roko“? Vidic je spet dokumentiral svoje obtožbe proti salezijancem s slehim „očividcem“.

IV. — Kako je dokumentirano surovo ravnanje dr. Cigana in nekega drugega salezijanca pri spovedovanju na smrt obsojenih žensk z ljubljanskega Barja v noči 28. januarja 1943 na Lisičjem gradu?

Obnašanje do teh žensk naj bi bil glavni dokaz zločinskega sodelovanja salezijancev s „črno roko“.

Dogodek nam Jože Vidic opisuje takole: Nekako četrte ure čez polnoč je odred domobrancev na ukaz komandanta domobranske posadke na Igu, privedel v grad Lisičje 10 z žico zvezanih žensk z ljubljanskega Barja, da bi se pri tamošnjih duhovnikih spovedale, preden bi jih postrelili. Spovedovat sta jih prišla v zavodsko kapelo dva salezijanska duhovnika. Obnašala sta se do teh nesrečnih žensk zločinsko. Spoved je bila prava komedija. Spraševala sta jih samo o zvezah s partizani in zmerjala s partizanskimi vlačugami. Spovednica v kapeli na Lisičjem se je spremerila v vohunsko celico. Odveze nista hotela dati.

Po spovedi jim nista hotela dati obhajila, češ da pri spovedi niso dobile odveze.

Ena od žensk, Frančiška Štrumbelj, je sredi kapele padla enemu od spovednikov pred noge in mu poljubovala oblačila z gorečo prošnjo, naj se usmili njenih osem otrok, ki so že itak izgubili očeta. Duhovnik jo je srdito odrinil, češ da je dajala jesti partizanom, svojim otrokom pa ne, tako da ga je ta ženska v obupnem izbruhu jeze imenovala satana v duhovniški obleki. V kapeli na Lisičjem, poroča Jože Vidic, „so semenišniki, bogoslovci in duhovniki ubogi Frančiški Kumše odvzeli tolažilno zaupanje, da ji je Bog zaupal vzgojo njenih otrok.“

Frančiška Škraba je prosila drugega duhovnika, naj posreduje, da je ne ustrelijo, ko ima doma leto staro hčerko in petletnega sinčka. Pa jo je le zaničljivo pogledal in kot božji oficir odkorakal iz kapele.“

Eden od teh brezsrčnih salezijanskih spovednikov, najhujši, je bil baje

prav rajni dr. France Cigan, ki je bil baje obenem predstojnik salezijan-
cev na Lisičjem.

Kako so dokumentirani ti strašni zločini dr. Cigana?

Edini „dokument“, ki ga Vidič more navesti kot dokaz resničnosti teh obtožb proti dr. Ciganu, je **reportaža, ki jo je Vidič sam sestavil o tistem dogodku na podlagi pripovedovanja še danes živeče Angele Kumše**. Ta nekdanja premožna kmetica v vasi Vrbljenje pod Krimom, zdaj svetovalka za zdravstvo in socialno varstvo pri občini Vič-Ljubljana-Rudnik, naj bi bila edina še živeča priča tega dogodka. Bila je ena izmed 10 na smrt obsojenih žensk, pa se je z begom rešila smrti in zdaj Jožetu Vidiču vse to natančno izpričala, on pa zvesto zapisal.

Vidičeva reportaža se človeku že na prvi pogled zdi sumljiv in nepričljivi dokument.

1. Zelo malo verjetno je že, da bi tak resen katoliški duhovnik, kakršen je bil dr. Cigan, pri spovedi tako glasno govoril s spovedankami, da bi Angela Kumše mogla na lastna ušesa slišati, kaj je katero od njih spraševal pri spovedi. Če bi Kumšetova povedala, kaj je njej sami pri spovedi govoril in kaj jo je spraševal, bi ji laže verjeli. Da bi pa vedela, kaj vse je govoril z drugimi, pa je komaj verjetno. Spovednik je vendar po strogem cerkvenem zakonu **dolžan ohraniti tajnost o vsebini spovedi**, sicer zapade najtežjim cerkvenim kaznim. Po spovedi pa ji tovarišice tudi niso mogle povedati, kar so doživele pri spovedi, ker so bile zopet strogo zastražene in ponovno zvezane, spet so prosile, naj jih ne pobijejo in ni verjetno, da bi imele čas, še manj pa da bi se jim ljubilo pripovedovati Kumšetovi, kaj je katera slišala od spovednika.

2. Tistim, ki so imeli priliko opazovati značaj in delo dr. Cigana pred vojno, med vojno in po vojni vse do njegove rane smrti se zdi tudi malo verjetno in naravnost nemogoče, da bi se tako brezsrčno vedel do na smrt obsojenih žensk ter skušal njihovo **smrtno stisko izkoristiti za vo-hunske namene**, za „črno roko“, kakor to namiguje Vidič Jože.

Dr. Cigan se je pred vojno dolga leta neumorno žrtvoval v salezijskem mladinskem domu za dečke revnega ljubljanskega predmestja v okolici Rakovnika: garal je za mladino od jutra do večera. Popolnoma brezplačno, kot drugi salezijanci z njim.

Po zasedbi Jugoslavije so Nemci pregnali tisoče slovenskih družin, predvsem izobražencev, z njihovih domov, in jih prepeljali v Srbijo. S seboj niso smele vzeti ničesar več kot to, kar so v par minutah utegnile spraviti v culico. V Srbiji so se znašle brez kakršnihkoli gospodarskih sredstev, brez možnosti gojitve lastne kulture in brez kakršnekoli verske oskrbe, ker so Nemci vslovensko duhovščino na štajerskem in Gorenjskem (od tam so bile pregnane te družine) ločili od vernikov in jo poslali drugam, v Nemčijo ali na Hrvaško. Pod smrtno kaznijo je bilo prepovedano, da bi se kak slovenski duhovnik smel pridružiti tem v Srbijo pregnanim družinam. Dr. Cigan je kljub smrtni nevarnosti s ponarejenimi potnimi dovoljenji odšel v Srbijo, z dvema drugima salezijskima duhovnikoma in z enim drugim duhovnikom **Kremžarjem**, ki ni bil salezijanec. V največji revščini, ob neprestani smrtni nevarnosti, popolnoma brezplačno se je tam žrtvoval za slovenske izseljence, jih obiskoval, večinoma peš, ker ni bilo prevoznih sredstev razen za nemško vojsko, ali na oslu, jim prinašal versko tolažbo, maševal, spovedoval, jim pomagal pri preskrbi z živežem, jih med seboj povezoval, obnavljal stara poznanstva (bilo je pod smrtno kaznijo prepovedano prestopiti meje okraja, v katerega je bila ta ali ona skupina družin poslana), preskrboval ponarejena potna dovoljenja za odhod (povratek) v Slovenijo, v italijansko zasedbeno ozemlje,

skušal oživiti kulturno življenje. To je delal, dokler mu ni zdravje opešalo in ga prisililo, da se vrne v Slovenijo. Kako nevarno je bilo za take duhovnike-vrinjene delo v Srbiji, je razvidno iz dejstva, da je bil **Marijan Kremžar** od četnikov ubit, oba druga salezijanca, ki sta tam delovala, pa sta vsak le par minut prej dobila od prijateljev opozorilo, da ju je gestapo odkril in jima je za petami, preden je bilo prepozno.

Po vrnitvi v Slovenijo je bil poslan od predstojnikov v zasilno salezijansko semenišče za študente filozofije in teologije v gradu na Lisičjem, ker so Nemci dve semenišči, ki so ju pred vojno salezijanci imeli na Štajerskem, zasedli in so se semeniščniki komaj z begom rešili s svojimi predstojniki vred v italijansko zasedbeno ozemlje. Dr. Cigan ni bil predstojnik salezijanskega zavoda na Lisičjem, imel pa je nad semeniščniki določeno mero oblasti kot nekak šolski vodja. Poleg tega je tudi na Lisičjem, kot prej na Rakovniku, bil vsak dan ob vsaki prosti uri na razpolago okoliški deški mladini, ki je rada prihajala k salezijancem na grad. S pomočjo semeniščnikov ji je nudil možnost zabave s športnimi in gledališkimi igrami, z vajami v petju, in jo obenem poučeval v katekizmu. Družine so mu bile hvaležne za to delo, saj zaradi preobloženosti z domačimi opravili niso imele časa paziti na otroke, očetje in starejši bratje pa so bili povečini v italijanski internaciji. Salezijanske semeniščnike je posebno med počitnicami vodil na pomožno delo k raznim okoliškim družinam, kjer so bile doma le matere s številnimi nedorasli otroki, ker so moški bili v internaciji, in ne bi zmogle vsega dela. Od ranega jutra do noči je s semeniščniki pomagal pri mlačvi, pri košnji, sušenju in spravljanju sena in otave, pri kakršnemkoli drugem kmečkem delu. Vse brezplačno. Le hrano so jim dale družine, pri katerih so delali. In nikoli niso spraševali, ali je družina, ki je bila potrebna pomoči „bela“ ali „rdeča“. Pomagali so brez razlike vsem. Ob teh prilikah so dr. Cigan in drugi salezijanci z Lisičjega res postali „črnoroki“, ko so imeli črne roke od prahu in žuljev pri delu. To vem iz lastne izkušnje, ker sem l. 1943 tudi sam sodeloval pri te vrste „črnorokstvu“.

Po prvem napadu domobrancev iz Ljubljane na partizansko ozemlje dne 2. oktobra 1943 je partizanska komanda salezijance izselila bolj v notranjost svojega ozemlja. Ko je domobranska vojska spet dobila pod svojo kontrolo večino slovenskih obljudenih krajev, se je dr. Cigan z drugimi salezijanci vrnil v Lisičje. Tam je ostal do umika na Koroško ob koncu vojne.

Na Koroškem je nekaj let živel v begunskem taborišču Slovencev pri Spittalu ob Dravi. Tu sva spet prišla skupaj. Tudi tu se je z vsem srcem vrgel na delo, za odrasle in za mladino. Po svoji nesebični požrtvovalnosti je bil poznan in priljubljen v vsem taborišču, ki je štel 3000 Slovencev.

Ali je mogoče, da bi tak človek, ki je bil pred 28. januarjem in po 28. januarju 1944 vedno plemenit in pripravljen pomagati komurkoli, v tisti noči naenkrat tako podivjal, da bi se surovo znašal nad na smrt obsojenimi ženskami in zlorabljal zakrament sv. spovedi za vohunstvo v pomoč „črni roki“?

3. Po branju Vidičeve knjige mi je neka dobra bivša učenka dr. Cigana skoraj s solzami v očeh rekla: „Gospoda Cigana sem jaz tako globoko spoštovala in rada imela, zdaj sem pa brala o njem tako grozne reči, da več ne vem, pri čem sem.“ Rekel sem ji, da papir vse prenese; a ni sveta resnica, kar kdo piše v kaki knjigi. Odgovorila je: „Nekaj resnice pa le mora biti na vsem tem, če je pa v Vidičevi knjigi vse tako natančno opisano, z vsemi podrobnostmi, z datumi in navedbami kraja!“

No, nekaj resnice je v Vidičevi reportaži o spovedi na Lisičjem v noči 28. januarja 1944: res je, da so domobranci pripeljali na Lisičje 10

na smrt obsojenih žensk; res je, da so bile zvezane z žico; res je, da sta jih prišla spovedovat dva salezijanska duhovnika in da je eden od teh bil dr. France Cigan; res je, da jih je kmalu nato bilo devet usmrčenih in da se je ena rešila.

Ni pa tiste „resnice“, ki jo je hotel s svojo reportažo dokumentirati, kajti tista štorija o „črno-roškem“ obnašanju dr. Cigana in drugega salezijanca do na smrt obsojenih žensk je od konca do kraja izmišljena. Ali si jo je izmislil Vidic, ali Kumšetova, ali oba skupaj.

4. Angela Kumše ni edino še živa priča tiste tragične noči. Živita še dva salezijanska duhovnika, ki sta bila tudi priči dogajanja. Eden od teh je tedaj z dr. Ciganom spovedoval ženske. Drugi ni spovedoval, je pa videl, kaj se je dogajalo. Za ti še živeči priči se Jože Vidic seveda ni pozanimal, ker njune izjave ne bi mogle služiti namenu, ki si ga je zastavil pri pisanju svoje knjige. Živ je še tudi tisti domobranski komandant, ki je dal tistih devet žensk postreliti. Tudi za to pričo bi se moral Vidic pozanimati, če je hotel spisati nepristransko zgodovino, ne pa lažigodovinski roman.

Izpoved obeh še živečih salezijanskih duhovnikov-prič nam daje popolnoma drugačno sliko o dogodku.

Tistih žensk domobranci niso pripeljali na Lisičje k spovedi zato, ker bi morda radi dali salezijancem, predvsem r. Ciganu, možnost vohunjenja za domobransko „črno roko“. Same so prosile domobrance, naj jih peljejo najprej k salezijancem k spovedi, ker so upale, da jim bodo salezijanci izprosili pomilostitev. Dr. Cigan jih ni zmerjal, marveč je na kolenih prosil komandanta domobranske posadke na Lisičjem ter vodjo domobranskega odreda, ki je imel ukaz ženske usmrtiti, naj jim prizanesejo in jih ne postrelijo. Tako vztrajno in silovito se je zavzemal za njihovo pomilostitev, da je komandantu domobranske posadke bilo že preveč in je dr. Ciganu zagrozil, da bo še njega ustrelil, če ne neha moledovati za ženske ter zavlačevati usmrtitev; da so to vojaške zadeve in se duhovniki nimajo kaj vtikati. Komandantu domobranske posadke so namreč malo prej (11. 12. 1943) likvidirali brata in za ta umor je smatral odgovorne tudi te terenke. Zato je bil neizprosen.

Obstajata torej dve docela nasprotujoči si verziji glede obnašanja dr. Cigana v tistem dogodku. Komu naj zdaj verjamemo? Vidicu in Kumšetovi ali tistima dvema salezijanskima duhovnikoma?

Kdorkoli pazljivo prebere vseh 37 strani Vidičeve „reportaže“ o dogodku na Lisičjem v noči 28. januarja 1944. leta, pride nujno, če ima količkaj zdrave pameti, do zaključka: verzija Vidica in Kumšetove o dr. Ciganovem obnašanju je pozna, po smrti dr. Cigana izmišljena štorija. Najbolj temeljita in prepričljiva dokumentacija popolne zlaganosti te štorije so prav zgodovinski podatki, ki jih je v svoji „reportaži“ nanizal Vidic.

Vidic piše, da je Angela Kumše že dolga leta prej, preden jo je zasllišal on in na podlagi njenega pričevanja sestavil svojo reportažo, neštetokrat sama pripovedovala neštetim ljudem tisto strašno dogajanje na Lisičjem in da so njeno pripoved zopet v radiu in v časopisju reportirali drugi. Bila je od vsega začetka nekaj živi vestnik tragedije na Lisičjem.

Takoj prvi dan po svoji rešitvi (29. januarja 1944) je povedala vse, kar je doživela, partizanom in vaščanom na njihovem sestanku v vasi Škrilje.

Pripovedovala je nato o dogodku na Lisičjem „iz dneva v dan povsod, kamor je prišla.“

Pripovedovala jo je že prve dni februarja 1944. leta članom Izvršnega odbora OF Slovenije.

Februarja 1944. leta so o dogodku na Lisičjem poročale radijske postaje Moskva, London in New York.

Poleti 1944 je pripovedovala o tem tovarišu Borisu Kidriču, vodilnemu možu Izvršnega odbora OF Slovenije.

Njeno pripoved o mučenju in postrelitvi barjanskih žensk je zapisal v svoj dnevnik tovariš Tone Fajfar, tudi član IOOF.

Februarja 1945. leta je beograjski radio trikrat poročal o dogodku na Lisičjem.

Februarja 1945. leta so pisali o tem dogodku vsi jugoslovanski časopisi, kar jih je izhajalo na že osvobojenem ozemlju.

V začetku novembra 1945. leta je ves dogodek natančno opisala svojemu bratu Franku Kumšetu, ki je živel v Ameriki, v Chicagu.

Avgusta 1946 je „eno uro brez kakršnegakoli vprašanja sodnikov govorila o tem pred nabito polno dvorano vojaškega sodišča IV. armade v Ljubljani in njeno pripoved so prenašali po zvočnikih in po radiu“, tako da jo je mogla slišati vsa Ljubljana, vsa Slovenija in takorekoč ves svet.

Še ves čas pozneje so časopisi v Jugoslaviji ponovno pisali o dogodku na Lisičjem. Tako Jože Vidic piše na straneh 339—376 prve izdaje svoje knjige.

Kako je mogoče, da vse do izdaje njegove knjige nihče na svetu, noben govornik, noben radio, noben časopis, nobena knjiga ali knjižica ni niti z eno besedo omenila dr. Cigana? Kako je mogoče, da Angela Kumše v vseh svojih nešteti pripovedovanjih in opisovanjih svojega strašnega doživetja na Lisičjem gradu nikomur niti enkrat ni spregovorila o zločinstvu dr. Cigana, dokler je on še živel? Kako da se je tega spomnila šele čez več kot dvajset let, šele po smrti dr. Cigana, ni se pa spomnila takoj v prvih dneh po svoji rešitvi, ko je vendar morala imeti vse podrobnosti svojega doživetja še najbolj živo v spominu?

Ni ji manjkalo prilik, da se pred njegovo smrtjo spomni na svojega „črnorokarskega“ spovednika z Lisičjega gradu. Dr. Cigan je ponovno prihajal v Jugoslavijo in posebej v Slovenijo. Prihajal je z dijaki na vsakoletno maturitetno potovanje. Često je prišel v Ljubljano, kamor je prinašal svoje zapiske koroških ljudskih pesmi. Od 31. maja do 1. junija 1969 je na Mladinskem pevskem festivalu v Celju dirigiral mešani pevski zbor Državne gimnazije za Slovence v Celovcu. Zbor si je osvojil srebrno plaketo in dobil denarno nagrado. O njem in njegovem zboru je spregovoril slovenski radio, pokazala ga je televizija, poročali so o njem časopisi. Domov grede je zbor nastopil še v Ravnah. Ko je bil bolan na raku, je prišel za nekaj tednov na obsevanje v ljubljansko bolnišnico in nato je bil nekaj časa v Dobrni na okrevanju. Zadnja leta, ko je bil že bolan, je prišel tudi na Rudnik, v bližino Lisičja in škofljice in ljubljanskega Barja, med ljudi, med katerimi je med vojno, ko je bil na Lisičjem, deloval. Sprejeli so ga z vso ljubeznijo in slovesnostjo. Ni bilo nobene Kumšetove, ki bi protestirala. Ni se tedaj oglasil noben Jevc, skrben zbiralec imen prič o „zločinstvih“ dr. Cigana, da bi ljudi poučil: „Ste neumni, da pozdravljate v svoji sredi to klerofašistično pošast? Se ne spominjate več, kdo je vodil šolo „črnorokcev“ na Lisičjem? Se ne spominjate več, kdo je s pištolo v roki opravil preiskavo nekega domačina z Rudnika?“

Prva leta po vojni so po vsej Sloveniji poslovala takozvana „ljudska sodišča“. Neusmiljeno so reševala prebivalstvo, predvsem pa katoliško duhovščino. Dala so duška vsem maščevalnim, ovaduškim in obrekovalnim strastem, iznašala v javnost tudi najneznatnejše grehe nesodelovanja z OF, odkrivala so tudi najbolj skrite „izdajalske misli“. Posebno duhovščina

je šla skozi čistko, ki ji v zgodovini še ni bilo enake. Pa se na teh „ljudskih sodiščih“ nihče ni spomnil „črnorokca“ Cigana!

Morda Jevc in Kumšetova nista hotela pred njegovo smrtjo pričati proti dr. Ciganu, ker se jima je smilil? To je tako verjetno kot je verjetno, da bi lačen volk bežal pred jagnjetom. Saj je vendar član IOOF tovariš Tone Fajfar še med vojno prav v zvezi s pripovedovanjem Kumšetove zapisal na račun tistih, ki so sodelovali pri divjanju nad barjanskimi ženskami: „Na dan obračuna bodo naša srca otrdela kakor kamen in nihče s prstom ne bo mignil, dokler ne bodo prav do zadnjega iztrebljeni vsi izdajalci. . . V kom izmed nas bo po vsem tem še mesta za milosrčnost, za usmiljenje? Naj se do zadnjih korenin izpolni čiščenje slovenskega naroda vseh zverinskih elementov, ki zdaj bruhaajo gorje in nesrečo nad ubogo slovensko zemljo!“ Če se jima ni smilil po smrti, ko vendar vsak količkaj človeški človek neha divjati nad mrtvim sovražnikom, bi se jima še manj smilil, ko je bil še živ, če bi mu mogla kaj dokazati.

Vidic nehotе sam priznava, kako popoloma nemogoče je, da bi se Kumšetova šele po njegovi smrti spomnila Ciganovega „črnorokstva“. **Ta njen več kot dvajsetletni molk o Ciganu kljub njenemu več kot dvajsetletnemu nenehnemu obnavljanju spomina na domobranski zločin na Lisičjem, skuša opravičevati z izgovorom, da ves ta čas ni vedela, kdo je bil tisti salezijanski duhovnik, ki jo je na Lisičjem tako zločinsko spovedoval.** „Minilo je več kot dvajset let,“ pravi dobesedno Vidic, „ko je Angela Kumše prepoznala svojega spovednika, ki ni bil nihče drug kot salezijanec Franc Cigan.“

Kdor laže, se mu rado zgodi kot človeku, ki je zašel v močvirje: ko hoče izvleči iz blata eno nogo, se toliko globlje pogrezne z drugo. Take otročje štorije, da Kumšetova v več kot dvajsetih letih ni mogla ugotoviti, kateri od dveh salezijancev jo je spovedoval na Lisičjem, naj verjame kak srednješolski „muc“ na Koroškem, ki je prišel na svet dvajset let po drugi svetovni vojni in črpa vse svoje znanje o medvojnih dogodkih iz „progresivnega papirja“, ker ga je kak „progresivni“ učenik prepričal, da ima „progresivna“ stranka, ki si je po kakršnikoli poti prilastila **monopol politične oblasti**, s tem tudi monopol resnice in pravice. Kdor koli pa pozna čas, osebe in kraje, o katerih je v Kumšetini pripovedi govor, bo rekel, da je **prav tako nemogoče, da Kumšetova več kot dvajset let ne bi vedela, kdo jo je tisto noč spovedoval, kakor je nemogoče, da bi dvajset let govorila o tisti noči, ne da bi govorila o spovedniku, ki jo je spovedoval.** Če je res bil tak „črnorokec“!

Absolutno nemogoče je, da bi se Kumšetovi ne bi živo vtisnil v spomin obraz dr. Cigana, če se je pri njem spovedovala in če je vpil nad njo in nad drugimi. V takih grozljivih trenutkih so čuti tako budni in napeti, da se nehotе vtisnejo v spomin tudi najmanjše potankosti. Če je Kumšetova opazila, kako je dr. Ciganu „švignil plamen iz oči“, kot zatrjuje Vidic, ga je vsekakor **dobro videla v obraz** in si ga je lahko dobro zapomnila. Če ga je baje prepoznala po več kot dvajsetih letih, kdo ji bo verjel, da ga ni prepoznala v prvih dneh in v prvih mesecih po spovedi? Pripovedovala je o svojem doživetju vsem in vsakemu. Absolutno nemogoče je, da je ne bi spraševali, kakšen je bil tisti duhovnik, ki jo je spovedoval in absolutno nemogoče je, da na podlagi njenega opisa ne bi takoj odkrili, da je to bil dr. Cigan. Dr. Cigan je vendar bil v vsej okolici poznan. Poznali so ga otroci. Poznale so ga družine, posebno tiste, pri katerih je s svojimi semenišniki pomagal pri kmečkem delu. Poznali so ga vsi okoliški partizanski borci, terenci in terenke. Pa da ga nihče ne bi po njenem pripovedovanju odkril? In da Kumšetova ne bi skrbno poizvedovala pri vseh zaupnih osebah, kateri od salezijanskih duhovnikov jo je tako zločinsko spovedoval? Absolutno neverjetno. Pa še to: Kolikor mi je

znano, do sedaj še nihče ni tako obširno dokazal, kot Vidic, kako je VOS (Varnostna obveščevalna služba OF) bila vsenavzoča in vsevedna, kako je imela svoje zaupnike povsod, takorekoč pri vsaki domobranski edinici. Njena zaupnica je bila glavna tajnica generala Rupnika, njen zaupnik je bil policijski referent za razkrinkavanje komunistov!, Vladimir Kante, njene nevidne lovke so segale v sleherni urad, sleherni organizacijo, sleherni farovž, zavod in samostan. Pa da ta organizacija ne bi vedela za spovednika-črnorokca, ki je tako zločinsko spovedoval Angelo Kumše?!

Popoln molk Kumšetove in Vidica vse do Ciganove smrti je zgovoren dokument popolne zlaganosti štorije o Ciganovem črnorokstvu“.

Preden je umrl, ni mogla ne Kumšetova sestaviti take lažnjive štorije o dr. Ciganu in je ni mogel sestaviti in objaviti Vidic, ker bi se Cigan znal braniti. Zato tudi ne imenujeta nobenega še živečih salezijancev, ki so bili priče dogodka na Lisičjem. **Po njegovi smrti pa se jima je zdelo, da je pot njuni ustvarjalni domišljiji o Ciganu na stežaj odprta.** Sam se po smrti ni mogel več braniti. Izven meja Jugoslavije ni bilo nobenega salezijanca, ki bi bil priča dogodka na Lisičjem in bi mogel dokazati lažnivost kakršnekoli obtožbe proti Ciganu.

Pa tudi če bi živel, kdo mu bo verjel, ko jih je pa naša tridesetletna propagandna vojna proti emigrantom do kosti osmradila z očitkom črnorokstva in narodnega izdajstva? Če pa živi še kaka druga priča o tistem dogodku v mejah Jugoslavije, ni nevarnosti, da bi mogla ovreči „pričevanje“ Angele Kumše. V kletki je. Ne bo si upala pričati proti Kumšetovi. Pa tudi če bi si upala, kaj nam pa more? Njen glas ne bo segel dalje kot do kroga njenih najbližjih znancev in prijateljev. Katera tiskarna bo pripravljena objaviti njene izjave o Ciganu, če bodo nasprotno izjavam Kumšetove? Kdo ji bo dal dovoljenje za tisk, če ji ga ne damo mi? Kdo ji bo dal na razpolago radijske in televizijske postaje, ko pa so vsa ta sredstva obveščanja monopol naše stranke in izključno v službi naše propagande? **Zgodovino naše revolucije smemo pisati le mi zmagovalci, izključni nosilci resnice; premaganci pa le toliko, kolikor koristi interesom naše revolucije.**

Toda kako si moremo sploh predstavljati, da bi kdo, ki se ima za izobražena in ima odgovorno službo javnega obveščanja in se proglasa za nepristranskega zgodovinarja, bil zmožen z docelo izmišljenimi zločini blatiti na tako ogaben način spomin moža, ki se je dobesedno izgaral v nesebičnem delu za svoj narod? Mož, ki je toliko storil posebno za najbolj ogroženi del slovenskega naroda, za našo manjšino na Koroškem? Ki je za svoje zasluge za slovensko kulturo prejel celo javno priznanje Socialistične republike Slovenije. Ali ni sramotenje spomina dr. Cigana obenem gramotenje slovenske gimnazije v Celovcu, ki naj bi imela toliko let v svojem profesorskem zboru enega izmed najpodlejših vojnih zločincev, „črnorokca“ najhujšega kova? Ni to sramotenje vseh pevskih zborov, ki jih je ta „črnorokca“ ustanovil ali pomagal ustanavljati? Ni to sramotenje dijaškega doma Mohorjeve družbe, ni to laganje o Ciganu „črnorokcu“ neodgovorno rušenje ugleda vsemu vzgojiteljskemu zboru tega doma, ki naj bi imel v svoji sredi nekdanje zločinske sodelavce zločinskega dr. Cigana? Je morda ta svoboda neodgovornega blatenja najbolj zaslužnih slovenskih javnih delavcev tista, „zlata, zlata svoboda“, za katero pravijo, da so se borili Kumšetova, Vidic in drugi izmišljevalci zločinov dr. Cigana? Obstaja v tem tista slavna „zmaga dobrega nad zlim, pravice nad krivico“, za katere 30-letnico je Jože Vidic napisal svojo „zgodovino“?

Človek ne bi verjel v možnost takega nesramnega laganja, če ne bi bilo drugih podobnih primerov. L. 1945, na dan 14. junija je bil aretiran neki Jože Roman, bivši prisilni mobiliziranec domobrancev v delavskem

bataljonu v Ljubljani. Obtožili so ga grozних zločinov: da je moril žene, otroke in dojenčke, na stotine. Čeprav so gostilničarja Matka sami ustrežili že novembra 1941, so Romana obdolžili, da je avgusta 1944 sodeloval pri umoru gostilničarja Matka. Prošta Čerina, ki ga je že pred aprilom 1941 zadela možganska kap, da je le s težavo govoril in ni mogel niti maševati, so pa obdolžili, da je Romanu dajal naročila za tiste umore. Šentjernejskega župnika Cerkovnika pa so na istem „božičnem“ procesu obdolžili, da je Romana „učil, kako in kje naj kolje žene, otroke in dojenčke“, čeprav je bilo gotovo, da Cerkovnik Romana sploh ni poznal. Te obtožbe proti župniku Cerkovniku in proštu Čerinu je samozavestno ponovil tudi „zgodovinar“ dr. Metod Mikuž, ne da bi se količkaj pozanimal, ali odgovarjajo resnici. Čeprav je obtožnica, kakor je pisal Poročevalec (22. ali 23. decembra 1945), Romanu očitala najstrašnejše zločine, da je „postal davec žensk in nedolžnih otrok, požigalec in prostaški ropar“, da se je „za pobijanje otrok kar specializiral, nekočkrat je njim in ženskam z žepnim nožem rezal vratove“ in so ga nato obesili, in čeprav so prošta Čerina dolžili na sodišču, da je bil glavni krivec tistih Romanovih zločinov, ker je on naročal Romanu umore, Čerina niso zaprli. Tako beremo v knjigi dr. Ivana Dolenc *Moja rast* (str. 149-153).

Za krsto italijanske fašistke Ariele Rea je v pogrebni sprevedu v Ljubljani stopal postaven fašist, ki je menda zastopal fašistično stranko. Čeprav so morali vsi stanovalci ulic, koder je šel pogrebni spreved, zapreti okna in jih z zastori zagrniti, so le mnogi skrivaj opazovali spreved in videli, da je za krsto korakal italijanski fašist, ne pa škof Rožman. Kljub temu je komunistična propagandna centrala poslala iz Ljubljane na Gorenjsko in Dolenjsko letake, v katerih je razglašala, da je škof Rožman v fašistični obleki korakal za krsto Ariele Rea!

Na IV. zasedanju plenuma (KPJ) je junija 1951 tedanji sekretar Politbiroja in notranji minister Aleksander Ranković priznal, da je bilo leta 1949 po podatkih ministrstva za notranje zadeve v Federativni ljudski republiki Jugoslaviji od skupnega števila aretacij 47% neupravičenih in da so po novem sodniškem postopku izpustili vse te zastopnike na svobodo (Slovenski poročevalec 5. junija 1951). Tu so seveda vštete le tiste neupravičene aretacije, ki so se končale z izpustitvijo iz zapor. Tiste neupravičene aretacije, ki so se končale z usmrčitvijo obtoženca, v teh 47% seveda niso vračunane in jih Ranković ne navaja. Če bi vračunali tudi te, bi dobili gotovo nad 50% neupravičenih aretacij. „Neupravičene“ aretacije pa niso nič drugega nego aretacije izvršene na podlagi lažnivih podtikanj. Vemo, da Aleksander Ranković ni bil preveč tankovesten glede poštenosti metod v boju z nasprotniki Partije, saj je pozneje sam Tito izjavil, da se je Ranković posluževal gestapovskih metod. Če je torej celo Ranković priznal, da je bilo kar 47% aretacij izvedenih na podlagi lažnivih obtožb in krivih pričevanj, lahko mirno rečemo, da jih je bilo v resnici neprimerno več. Bilo jih je 47% izvedenih na podlagi lažnivih obtožb 1. 1949, ko je jugoslovanska Partija bila prisiljena odnehati od naslednega izvajanja stalinističnih metod razrednega boja (če se je hotela obdržati, je morala poslušati bolj glas svojega ljudstva kot glas Stalinovih tehnik v izvajanju diktature proletariata) in omiliti teror. Koliko aretacij je bilo izvedenih na podlagi lažnivih obtožb šele v letih pred sporom s Stalinom (v letih 1945-48)!

Koliko lažnivih obtožb, nesramnih podtikanj, klevet pa je Partija uporabljala šele med državljansko vojno v letih 1941-45, ko ji je šlo za življenje, ko je predstavljala le eno tisočinko prebivalstva in je morala svoje politične nasprotnike na vse mogoče načine pred ljudstvom umazati, kompromitirati, pokriti z najgnusnejšimi obtožbami, da jih je bila potem dolžna v blagor ljudstva fizično likvidirati. (Bo še.)

Borisu Pahorju

IZ NAŠIH VRST

Prva številka letošnje DRUGE VRSTE priobčuje misli Borisa Pahorja, naslovljene slovenski zdomski mladini v Argentini, kot odgovor na dve vprašanji, ki sta jih dva mlada sodelavca lista stavila piscu „Odiseja ob jamboru.“

Vprašanji, na kateri želita odgovora, sta takole zastavljeni: „Želela bi, da nama razložite, kako strinjate to dvojje 1) nemoč za dosledno sprejemanje naše poti tveganja samostojnosti in nenehnega samoizpostavljanja slovenskega naroda, in 2) sodelovanje z vsako silo oziroma moč(jo) (kot n. pr. OF, v kateri je pretežno vladala KP), ki predstavlja „narodno voljo“ samopostavitve.

Zastavljeni vprašanji se sicer nam ne zdita docela jasni, vendar ju tukaj obidemo, ker je naš namen le primeren komentar k temu, kar je odpisal vprašani Boris Pahor.

Pisec se obrača na mladino, ki je nam zelo pri srcu, in ugotavlja pohvalno slutnjo, da ta mladina v „Drugi vrsti“ išče novih poti. Se zdi, kot da naj bi ljudje okoli lista opustili „slabšo“ staro pot in se napotili v novo, „boljšo“ smer. Tega preloma si pisec dozdevno želi, čeprav ga naravnost ne označi, iz zapisanih vrstic pa nam vse tako zveni.

Naš naslov „Borisu Pahorju iz naših vrst“ smo si določili v prvem hipu, vendar se šele zdajle prav zavedamo, da so te naše misli bolj ob Borisu Pahorju za našo „Drugo vrsto“. Da bi uvidela, kako mikavne so včasih besede in kako navidez ostro izstreljene, pa tudi, kako se lahko razblinijo v praznem, samo da premotrimo pozorno in s poslušom njih doslednost.

Takoj v začetku povedano: Boris Pahor ne bo nikdar čutil z „našo vrsto“, to pa zato, ker je čustveno vezan na gibanje, ki je potem zagrešilo najhujši rododom slovenstva, čeprav se je potem razumsko odklonil od njega, in drugič zato, ker se metodično opira na zelo modno zadržanje, po katerem ima vsaka stvar v sebi nekaj dobrega in nekaj slabega. Torej je vedno prilika, da eno ali isto stvar hvalimo ali obsojamo. Če je bilo včasih vse belo ali črno, je zdaj vse sivo in sivo, se pravi, več ali manj umazano; za belo ali črno pa ni več prostora.

Spotoma naj nam bo dovoljen majhen odmik, toliko da zabeležimo misel, ki se nam je ponudila ob branju jedrnate in sicer jasno pisane razprave dr. Vinkota Brumna iz zadnjih številk Glasa KA, posebno še iz 2. številke 1978, pod naslovom „Resnica pred prisiljenimi izbirami“, ki nam pa ob koncu vendarle zbudi neke pomisleke in vprašanja. Zaključuje namreč svoje misli na takle način:

„Namesto, da se vprašujemo, katero stališče je dobro in katero zlo, bi bilo morda primerneje se vprašati, koliko je katero od njih dobro in koliko zlo.“

Z drugimi besedami rečeno: človek se more vedno odločiti le za manjše zlo ali pa večje dobro? Pojma dobrega in slabega, natančneje: slabe ali dobre stvari, bi tako morala odpasti? Tako lahko rečemo, da nismo nikdar v stanju, da ocenimo svoje odločitve, hotenja in dejanja kot nekaj dobrega in slabega? Če naj naš um sklepa, presoja in po presoji izbira po edini naravni zmožnosti, na katero je takorekoč omejen in „obsojen“, to je, poslušujoč se protislovnega načela (ali je — ali ni; neke vrste izključujoč binarni sistem računskih strojev), ne bo mogel — v smislu omenjene razprave — nikoli priti do nikake moralno veljavne odločit-

ve, kajti venomerno dopuščanje nekaj dobrega in nekaj slabega nas vodi po verižni poti atomiziranja „ad infinitum“. Če je tako, pa bodo tudi zaključki našega uma vedno sicer razumski, ne pa resnični. Nastane torej vprašanje: kdo ali kaj je torej vodilo in pravec resnice? Kako je sploh možno priti do kakršnekoli veljavne odločitve?

Tako nazaranje in taka miselnost (ki ju tu stavljamo pod vprašaj), prihajata do izraza v izjavah tistih, ki vidijo precej slabega na strani partizanov, „pa tudi pri domobrancih je bilo veliko slabega!“

Pa pojdemo nazaj k Pahorju!

V začetku odgovora že Pahor popravlja svojo trditev iz „Odiseja ob jamboru“, po kateri so edino mladi ljudje, ki so se rodili v socializmu, tisti, ki lahko odrešijo našo prihodnost, ko dopusti možnost, da morejo tudi mladi v svetu doprinesiti nekaj k gradnji slovenskega jutri.

Kdo so tisti mladi „rojeni v socializmu“? Slovenci, rojeni v katerikoli demokratični deželi z več ali manj napredno in v praksi izvajano socialno zakonodajo? Ali pa v deželah, kjer je socialistična stranka na vladi in je produktiven aparat v rokah ali pod nadzorstvom družbe? Ali pa tisti iz komunistične Slovenije, kjer so produkcijska sredstva v rokah partijskih izbrancev?

Najbrž se ne motimo, da misli na mladino naše „matične“ domovine. In če je tako, kako more trditi, da je ta mladina rojena v socializmu? Saj sam pravi, da je za pluralistično družbo, „kjer bo socializem, če bo prišel na oblast“, pod nadzorstvom opozicije in „kapital pod nadzorstvom družbe, ne države“ in kjer bo prišlo do resničnega samoupravljanja? Ali niso ti (podčrtani) pojmi po Pahorjevem nekaj bistvenega za socialistično družbo? Kje je torej tista naša mladina „rojena v socializmu“?

Pahor ugotavlja, da je zamejska in izseljenska mladina „po svetu“ v glavnem marksistično usmerjena, in zapiše to v takem tonu, kot da se enači „marksistična“ s „pravilno“ usmerjenostjo. Katoliška mladina je zanj privatno zvesta krščanski tradiciji, politično skoraj zmeraj neorganizirana, sicer kritična do enostrankarskega sistema, nima pa svojih pogledov o ureditvi družbe. Biti kritičen do enostrankarskega sistema (torej so za pluralistično družbo!) in biti zvest krščanski tradiciji (spadajo „Divini Redemptoris“, „Populorum progressio in „Humanae vitae“ v krščansko tradicijo?) pomeni ne imeti svojih pogledov o sodobni ureditvi družbe? Ali pa spravi Pahor pod pojem katoliške tradicije v privatni praksi edinole spoštovanje folklornih navad ob cerkvenih praznikih?

Tukaj pa moramo v celoti ponatisniti odstavek, ki govori izrecno o naši zdovski mladini, predvsem zato, da bo zdovski svet vedel, kako sodi o nas tržaški pisatelj. Glasi se takole:

„Slovenski mladi ljudje po svetu pa so v glavnem nosilci idej svojih očetov, ki so zapustili domovino po koncu druge svetovne vojske in so zato protisocialistično nastrojani. Kajpada ni mogoče, da bi tukaj zdaj obravnaval vprašanje te mladine, ki ne ločuje državljanske vojske in usode svojih očetov od socialistične družbe, kakršna naj bi nastala na pluralističnih temeljih. Ta mladina je še zelo daleč od spoznanja, da so njeni očetje sicer imeli vso pravico ne biti za sodelovanje s komunisti, da pa niso imeli pravice sodelovati s silami, proti katerim so se bojevali zavezniki. Ta mladina, če naj prispeva kaj pozitivnega k slovenski prihodnosti, mora predvsem pregledati slovensko polpreteklo zgodovino, potem pa kreniti na svojo avtonomno pot. — Razumljivo je, da se bo tako sproščena, samostojna mladina lahko orientirala, kakor se ji bo najbolj pametno zdelo.“

„Kar se tiče mladine v matični domovini, bo, ko se bo enostrankarski sistem tako ali drugače izpel, gotovo izbrala pot demokratičnega socializma.“

Na vse te trditve, nam Boris Pahor ne bo zameril, če mu stavimo nekaj vprašanj. Če je vse to res, kar je zgoraj zapisal, mu bo lahek odgovor nanje.

Je protisocialistično nastrojenje isto kot nesocialno zadržanje? Ali pa istoveti protisocialistično nastrojenje z odločno protikomunistično držo? Ali pa morda ni, da ta mladina ločuje državljansko vojsko (zapiše: državljansko vojsko, ne pa: kolaboracijo na strani tuincev) in usodo svojih očetov od „socialistične“ družbe, ki JE nastala na enostrankarskem, diktatorskem sistemu, in ne od tiste, ki NAJ BI nastala na pluralističnih temeljih?

Preden pa preidemo zdaj na piščeve besede o našem sodelovanju s silami, ki so se borile proti zaveznikom (zavezniki so se kajpak vedno borili za interese slovenskega naroda, ali ne?), si dovolimo zadati piscu tole osebno vprašanje: ali ni pisec Boris Pahor „zabredel“ v prav tako sodelovanje, ko se je klatil kot član italijanske vojske, obleden v italijansko uniformo, z orožjem, ki so mu ga dali oz. ga je vzel iz italijanskih rok? Če tega ne bi bil storil, ali bi mu zagrozili s smrtno kaznijo? In če bi ga bili usmrtili, kaj potem? Ali ni bolje živeti tri dni kot lev kot tristo let kot ovca; tak je namreč njegov nasvet v omenjenem pismu. In če je potem prestopil v OF in ne že kar v Libiji sami, ali je bil njegov trenutek odločitve res edino pravilno izbran? Ali ves protikomunistični tabor ni imel pravice izbirati trenutka, ko bi se močan postavil na svojo slovensko stran, da bi tako lahko zadal odločilne udarce oslabilnemu tujcu in si razširil ter zagotovil naše severne in zahodne meje? In tak je bil tudi resničen namen slovenskih politikov, ki so se zavedali težke odgovornosti. Kaj so komunističnim Slovincem dali njihovi zavezniki: Trst, Gorico, Koroško? Ali pa samo sedmi člen mirovne pogodbe? Če je uspešnost in pravilnost politike sojena le po zmagoslavnem koncu, potem je KP uspeša, slovenski narod pa je ostal poražen.

Nasvet, naj naša mladina pregleda slovensko polpreteklo zgodovino, si bi Boris Pahor lahko ohranil zase; tale nasvet jim njih očetje že dolgo dajemo, rekoč jim in svetujoč jim, naj sežejo tudi po partizanskih virih in literaturi, saj sta za mislečega človeka sklep in razsoja potem tako lahka; drug del nasveta v smislu, da si ta mladina izbere avtonomno pot, bi se pa lahko lepše in bolj pošteno glasilo, naj si izbira PRAVO pot. (Pisec pri tem ni mislil na pot slovenske avtonomije?) Vsekakor je priporočljivo biti jasen in nedvoumen v kočljivih vprašanjih. Govoriti o trenutku, ko se bodo zdovski mladi ljudje v SVOBODNEM svetu „sprostili“ predsodkov svojih očetov (saj so li-te mišljeni, ali ne?) in se bodo lahko po lastni pameti orientirali, je pa — milo rečeno — smešno. Bolj odrešilna bi bila taka želja za tiste, ki živijo v domačih partijskih kalupih. Naj primerja pisec samo srednješolske učne knjige iz „matične“ domovine z na primer tistimi, ki jih uporablja slovenski srednješolski tečaj v Buenos Airesu. Ali pa meni pisec, da med nami ni vsaj nekaj povprečno nadarjenih mladih ljudi?

Naša bodočnost je samo v mladini, rojeni v socializmu? Takole gleda Pahor v bodočnost:

Enostrankarski sistem se bo sam IZPEL, mladina, ki ga „uživa“, mu ne bo nasprotovala, še manj zrušila. Ko se bo izpel, šele takrat „bo slovenski svet nujno izpopolnil socializem s pluralizmom in tako morebiti ustvaril obliko družbe, ki bo v resnici napredna.“ Res, vzorna mladina, ki bo počakala, da se eufemistično poimenovani enostrankarski sistem izpoje!

Toliko k prvemu delu Pahorjeve poslanice zdovski „Drugi vrsti“.

Za geslo drugega dela mu služi primerjava med kratkotrajnim življenjem junaškega leva in dolgočasnim životarjenjem pohlevne ovce. Slo-

venskim protikomunističnim borcem očita Pahor „materinski pogled“ na svet. Ker bomo pravični piscu in bračcu, smo izpisali te stavke:

„...skažen pa je nedvomno moški, ki od žene prevzame njeno čud, to je nagnjenost k čakanju, pasivnemu varovanju, k umiku itd. Zato velja, da je to, kar je za ženo-mater naravno, za moškega nenaravno. V življenju občestva se ta nenaravnost imenuje podložništvo, servilnost, dobrikanje tujcu. Da bi pa olepšal te nelepe lastnosti, jih pripadnik takega občestva sublimira takó, da sestavi ideologijo o univerzalnih vrednotah, o daljnosežni modrosti itd.“

Spet drugod pa: „...pa sta poglavitni stranki, ki sta takrat odločali o slovenski usodi, naredili zgodovinsko napako, da nista vodili naroda proti zavojevavcem slovenske zemlje.“ In pozneje: „Osvobodilna ideja in pluralizem sta se morala umakniti načelu diktature proletariata in internacionalizmu. Slovenski človek je postal zgodovinski objekt; nesrečo je še globila državljanska vojska. Oba tabora, cerkveni, imenujmo ga tako, in partijski, sta odgovorna za naš narodni polom.“

O vlogi in odgovornosti „cerkvenega“ in partijskega tabora za naš narodni polom bo pisec sam lahko našel v slovenskem zdomskem tisku dejstva za nekaj širši in globlji pogled.

Tukaj se dotaknemo zgoraj omenjene parabole, ki je „ratio sine que non“ za zadostno (v smislu šolskih ocen) razumevanje naše revolucije:

„Za primer zavezniške zmage pa so klerikalni voditelji spoznali, da je treba skrivaj pripraviti organizirano vsenarodno gibanje odpora, ki bi se moral začeti, ko bi se zavezniške sile bližale naši deželi.“ Z namenom, da bi zajezilo misel Osvobodilne Fronte, je „vodstvo Slovenske ljudske stranke 29. maja 1941 osnovalo Slovensko legijo.“ Člani Slovenske legije pa so prisegali, da se bodo borili „za svobodo in samostojnost slovenskega naroda.“

Besede pod narekovaji so vzete iz sanjskih bukev „zgodovinarja“ Frančka Sajeta na straneh 146 in 147 druge iz-daje. Tri tedne pozneje, potem ko je komunistična drhal ponižnih ovac že dva meseca prej s hitlerjanskim pozdravom sprejemala nacistične osvojevalce slovenske zemlje, je bila Protimperialistična fronta krščena za Osvobodilno fronto slovenskega naroda. Ko še le-te ni bilo, se je Slovenska legija že borila, da bi zajezila „misel OF“. Še pred svojim obstojem je OF že producirala svojo misel! Potem, ko je bil dan trenutek (s pohodom na Sovjetsko zvezo, ne po zavojevanju slovenske zemlje!), so se komunisti odločili za pokončno držo.

Pahorju bo gotovo znano, če je le dobro preštudiral slovensko polpreteklost, koliko narodno zavednih mož in fantov in deklet, ki so „tri dni“ živeli kot levi, so komunistični kriminalci pobili do tistega trenutka, ko je vstal prvi lev, zagrabil za puško in začel s protikomunistično vstajo.

Pavle Rant je nekoč v družbi izrazil tole misel: „Postaviti bi morali spomenik tistemu fantu, ki je prvi dejal „ne dam se!“, samo, žal, ne vemo, kdo je bil in odkod je bil doma. Mi bi dodali: kronološko prvi morda res ne bomo nikdar vedeli, kdo je bil, bilo pa je več takih-prvih po naših krajih. To niso bili „skaženi moški, nagnjeni k čakanju, pasivnemu varovanju, k umiku“. To so bili fantje junaki, zdravi iz zdravega rodu, z zdravim čutom in z zdrav pametjo in s krščansko moralo. Niso vprašali zaveznikov za njih mnenje, niso prosili inštrukcij iz Moskve (glej Marinkove spomine, ko hodi v Moskvo ponje!), bili so pokončni ljudje kot Pregeljevi iz „Umreti nočejo!“

Marsikdo, če ne vsakdo, ve, da je bilo lahko partizančiti in blejati po notranjskih in dolenskih krajih za ščitom naših, dobrovernih ljudi; vemo pa tudi, da je bila lahka „izbira“ za naše fante: Raje živeti tri dni kot lev, kot pa ovca čakati pet dni na smrt! Tako mislimo mi, razen seveda,

če nas ne razjeda grenki dvom, ali ne bi bilo bolj koristno za slovensko-italijansko fratelanco in za večje število slovenskih članov v avstrijski KP, da bi se dali pokončni slovenski fantje prostovoljno pobiti.

In še tole vprašanje: zakaj se slovenska mladina, rojena v socializmu, „ki lahko edina odreši slovensko prihodnost“, ne odloči že od „nagnejnosti k čakanju, pasivnemu varovanju in k umiku“ in si ne vzame svoje usode v svoje roké in si ustvari pluralistično družbo? In zakaj govori Pahor še o konfederaciji, ko je vendar bolj častno živeti kot majhen lev namesto velikega zajca?

Pa kako bi iskali nekaj takšnega v deželah današnje Titovine! Kajti, rajši imamo majhne prepirčke v slovenski zdovski skupnosti kot pa tako enotnost, kot jo izkazujejo jugoslovanski narodi v hvalisanju in češčenju proletarskega mogotca Tita, ki degradira vse bivše „pokončne“ partizane na zadnjo stopnjo človeške servilnosti. Takih primerov in primerkov tudi v fašistični Italiji ni bilo najti. Ali je mogoče, da so v letih „socialistične izgradnje“ ti osebeki zamenjali svojo moško čud? Ali je vreden narod, ki to dela in to prenese, da ima še kako drugo ime, kot tisto, ki mu edino lahko še pripada, to je ime, ki ga ima po svojem rdečem fevdalnem gospodu!

Potem, ko se je nacistična Nemčija predala in so zavezniške armade preplavile nemško zemljo, ni imela več moč, ki bi vodili narod proti zavojavcem nemške zemlje; takih moč tudi ne najdemo v sedanji Vzhodni Nemčiji, na Madžarskem, Romunskem in v baltiških deželah. Japonci sami se niso uprli zasedbi svojih otokov po ameriških silah. In takih primerov je še in še. Vsakdo ve, da bi bilo tako početje absurd, le slovenski narod naj bi storil nesmiselni samomor, samo zato, da oprasne ali poščegeta sovražnika na višku njegove moči. Do takih absurdnih trditev prihaja tudi Boris Pahor, ko pomeče obe boreči se „stranki“ v isti koš. Tako defo je lahko, zlasti za tistega, ki bi bil sam prizadet, ko bi pravico pošteno odmeril.

Ne dvomimo, da gre Pahorju za dobro in za svobodo slovenskega naroda. Zato smo pa zapisali te besede njemu v premislek, pa tudi naši „Drugi vrsti“, ki jo je v svojem pismu zmotno poučil.

Aleš Gošar

NOVE KNJIGE:

Obzornik „Druga vrsta“

Leta 1946 sem se v Brixnu (ital. Južni Tirol) na Telovo postavil v „špalir“ in opazoval slovesno pontifikalno procesijo in premišljeval, kako se bo ta praznik praznoval v Ljubljani.

Nenadoma me je nekdo potrkal na rame. Ko sem se obrnil, sem videl tisti dobrohoten nasme, ki sem ga tolikokrat opazoval v Ljubljani. Bil je dr. Ivan Ahčin.

„Kaj vi tukaj delate?“

Prav tedaj, neposredno pred praznikom, sem prejel vse polno slabih vesti iz taborišč, med drugim tudi to, da so Angleži že nekatere vidne begunce zaprli, da jih bodo izročili jugoslovanskim oblastem, med drugim mojega šefa dr. Lovra Hacina. Vsi naši begunci brez denarja, brez za-

služka, brez bodočnosti. Dr. Ahčin me je tolažil, kolikor je le mogel in mi kot zadnjo novost povedal, da se bodo slovenski begunci lahko izselili v Južno Ameriko. „Južna Amerika, ta je na koncu sveta, to je za nas narodna smrt,“ sem mu zavrnil. Dr. Ahčin pa me je naprej tolažil: „Ni treba vse tako črno gledati; ko se bodo enkrat naši begunci stalno naselili, bodo zopet veljavo dobili!“

Ko sem prišel v Argentino, sem sam poskusil, kako težko je „veljavo pridobiti“. Niti nismo znali ene besedice kasteljanščine. V nekaj letih se pa je zgodil čudež. Na obrobju velikanskega Buenos Airesa so se po nekaj letih dvigale preproste hišice, ki so jih zidali naši begunci. Tam, kjer je bilo več slovenskih družin, so se gradile tudi preproste „Društvene dvorane“. Ob nedeljah pa so bile slovenske maše in slovenske prireditve po vseh koncih velikega Buenos Airesa dobro obiskane. Otroci, rojeni v zdomstvu, so s šestimi leti obvladali dva jezika: slovenščino in kasteljanščino (španščino).

Sedaj že trideset let živimo v zdomstvu. Mi smo se tujine kar nekako navadili. Slovenski otroci, tukaj rojeni, so končali ljudsko, srednjo in strokovno šolo, nekateri celo univerzo, mnogi izmed mladih so si ustanovili lastne družine in lasten obstoj. Poleg izobrazbe v argentinskih šolah je šel mladi rod tudi skozi slovenske ljudskošolske in srednješolske tečaje; velika večina svojo slovensko narodnost ne skriva, ampak jo s ponosom priznava.

Mladi rod je od staršev slišal, kako je Slovenija pokrajinsko lepa in slikovita, kako lepe so slovenske doline in višine. Tisti, ki so tako srečni, ča lahko potujejo v Evropo, izrabijo priliko, da si ogledajo tudi Slovenijo. Starši se pa tudi radi postavijo, češ tudi emigracija nekaj zmore.

Pred nekaj leti je nek mlad fant imel priliko, da obišče Evropo. Seveda to „oportunitad“ je takoj izrabil in napravil „odcep“ v Slovenijo. V Ljubljani je obiskal svojo teto in se za nekaj časa nastanil v njeni hiši. Danes velja v Ljubljani še vedno stari avstrijski zakon, po katerem se mora vsak tujec prijaviti pri pristojni policijski oblasti in pri odhodu zopet odjaviti. Tako se je tudi ta mlad fant po navodilih svoje tete zglašil na ljubljanski policiji. Prijazen policijski stražnik je fanta napotil k okencu, nad katerim je bil velik napis: „Prijava za tujce“. Fanta je postregla mlada policijska uradnica.

„Jaz sem Argentinec, sedaj sem pa prišel v Ljubljano in bi se rad policijsko prijavil.“

„Pravite, da ste Argentinec?“

„Da!“

„Kdaj ste šli pa ven iz Slovenije?“

„Nikdar! Sedaj sem prvič v Sloveniji! Povedal sem vam, da sem Argentinec!“

„Imate tu potni list? Dobro! Počakajte malo, vam bom pa jaz povedala.“

Uradnica se je za hip odstranila in prav kmalu zopet prišla do okenca.

„Vi ste do leta 1945 služili v nemški vojski!“

„Kaj, jaz da bi do leta 1945 služil v nemški vojski? Takrat še nisem bil niti rojen!“

„Vi govorite, perfektno slovensko! Če ste Argentinec, kje ste se pa slovenščino naučili?“

„Doma!“

„Kje doma?“

„V Buenos Airesu!“

„Ah, sedaj sem pa odkrila! Vi ste sin Slovenca, ki je svojčas služil v nemški vojski.“

„Gospodična, sedaj ste pa dobro uganili! Moj oče je bil med drugo svetovno vojno prisilno mobiliziran po Nemcih in služil v nemški armadi. Boril se je na ruski fronti. Po končani vojni pa je prišel v Argentino in je tudi tam ostal.“

Pred kratkim sem dobil na ogled novo akademsko revija „DRUGA VRSTA“. Ko sem jo površno pregledal, sem se vprašal:

Kdo pa je to mladino tako dovršeno naučil slovenščine?

„Druga vrsta“ izhaja štirikrat na leto. Izdaja jo uredniški odbor: Magda Zakrajšek, Andrej Rot, Marjan Adamič, Pavel Fajdiga ml.

Sedaj hočem citirati nekaj vodilnih misli iz revije:

„Iz prvotnega gledanja, da so šola, religiozna problematika in kulturna dejavnost v znatni meri pogojeni od značilne protikomunistične tematike, smo prešli v pristnejše razumevanje našega položaja. ...Še vedno smo prepričani, da prenapetost odbija in da so predsodki težko premagljivi. Ta spoznanja nas vsak dan silijo v iskreno delo in študij naše slovenske problematike na kulturnem, političnem in verskem polju. In to bi bil naš cilj.“

„Ob nastanku revije so bila ravno važna vsa ta vprašanja. Vendar ni mogoča popolna svoboda brez temelja. Ta temelj je za nas krščanski svetovni nazor in poslanstvo slovenske skupnosti.“

„Glavno, kar nas povezuje, je gotovo dejstvo slovenstva; pri tem ima jezik bistveno važnost. Zavedamo se naših pomanjkljivosti; vendar ravno to nas vabi, da uporabljamo jezik in na vsak način skušamo odmiranje slovenskih sil ustaviti. Imamo pravico in možnost menjati jezik, pa tudi pravico in možnost, da ga ohranimo. Izbrali smo zadnje.“

„Drugo dejstvo, že prej nekoliko omenjeno, se nanaša na naš stvarni položaj kot sinovi izseljencev: vprašanje domovine, njenega ozemlja, kar je posledica zgodovinskega in ideološkega razvoja, s katerim smo povezani preko naših staršev, jezika in vse slovenske zgodovine.“

„Naša kultura zato mora biti kultura naših staršev, vendar očiščena predsodkov, obdolžitve in drugih obtežil. Pri tem pa ne mislimo, da je treba preiti in zanikati, kar je našim staršem tako blizu. Vendar se morajo zavedati, da je naš pogled različen.“

„Zavest narodnosti ne temelji samo na ozemlju, temveč na zavesti narodne pripadnosti. Tako se smatramo del slovenskega naroda in nihče nam ne more te pravice kratiti, čeprav smo oddaljeni od narodnostnega ozemlja.“

„Tretja točka, ki jo ne moremo izpustiti, je vprašanje vere. Vsa naša kultura je krščanska kultura. Vendar revija ni verskega značaja, tudi političnega ali izključno literarnega ne. Hočemo biti odprti človeku, predvsem slovenskemu in mu dajati pravilen prostor v vesolju.“

„Odločili smo se, da list ne bo izhajal v krogu SKAD-a. Prvič, ker vstopiti pod okrilje organizacije, pomeni priznavanje njenih ideoloških temeljev... ker vstopiti pod odkrilje katerikoli organizacije, pomeni jasno determiniran obroč sodelavcev, kar bi nas zelo motilo.“

„Nočemo biti nekje na robu dogajanja. Mislimo, da je zelo važno, da človek nima mišljenje duhovnega emigranta, kajti na zagrenjenosti, pasivnosti in jezi ni mogoče zgraditi ničesar dobrega.“

„Druga vrsta“ zatrjuje, da so mladi hoteli napraviti trezen in miren korak. Veselimo se, da imajo tako dobro voljo. Prosimo samo dobro voljo za resnico in nas ne bo strah. Tudi, če je resnica včasih „bridka“ in „grenka“.

Mladina okrog „Druge vrste“ zatrjuje, da je bil položaj Slovenije pred in med drugo svetovno vojno „zapleten in težko ocenljiv“. Ko smo mi leta 1945 zapustili Vetrinjsko polje živi, zdravi in prosti, smo vse, kar smo v

Sloveniji posedovali, izgubili. Doma so pa naši sorodniki uničevali vse, kar bi bilo za nas obremenilno. Danes je težko ugotoviti, kaj je kdo rešil in kdo je največ izgubil. Težko bo tudi ugotoviti, kdo je ostal od naših bratov še živ, ki so bili izročeni Titovini. Današnja mladina more danes nabaviti samo te knjige, ki smo jih izdali v zdomstvu, odnosno tiste, ki so jih izdale komunistične oblasti po vojni. Če hoče mladina ugotoviti, kaj je v partizanskem tisku resnično in kaj ne, potem je nujno, da morajo dobiti informacije pri starejši generaciji (SKAD-u). Tu ne gre za kakšno podreditev, tu gre le za ugotovitev objektivne resnice!

Današnji akademiki, ki hočejo odločiti in ne ostajati ob robu dogajanja, si morajo biti na jasnem o bistvenih dogodkih naše najnovejše narodne zgodovine vsaj od leta 1910 naprej.

Ako preiskujemo, razčlenjujemo in primerjamo našo taktiko s taktiko komunistov, vidimo, da komunisti res natančneje analizirajo, načrtujejo in programirajo, mi pa več improviziramo in se popravljamo. Tako večkrat preneha naše navdušenje v ozki ulici brez izhoda. Ko so komunisti v začetku leta 1942 videli, da osnovne skupine revolucionarnega gibanja ne bodo kos svoji nalogi, ko so videli, da se bo vsa revolucija zrušila, če se ne bo pravočasno postavila na drugačno podlago, na terenske organizacije s teritorialno podlago, so sredi borbe vse svoje dotedanje celice likvidirali, razpustili in ustanovili novo organizacijo na izključno terenski podlagi. Poleg „masovne“ organizacije „Osvobodilne fronte“ je imela mladina še svojo organizacijo, za izbrance pa so imeli svojo komunistično partijo. Vse skupaj je bilo strogo disciplinsko vezano na to zadnjo, ki je skrbela za ideološko usmeritev in taktiko.

V začetku „osvobodilnega“ boja so imele pri OF gotove skupine svoje samoupravne organizacije. Že leta 1942 pa je prišlo vrhovno povelje, ki se je glasilo: „Avantgardna vloga v slovenskem osvobodilnem gibanju, pripada glede na program, organizacijsko strukturo in strategijo komunistični partiji.“ Edi Kocbek, voditelj krščanskih socialistov, je moral 27. aprila 1943 na Pugledu, v Rogu podpisati, da se sopotniki komunistov, krščanski socialisti, „prostovoljno“ odpovedo lastni organizaciji. Danes, ko Kocbek nima nobenega mandata več, ko ni nič drugega, kot profesor in minister v p., danes govori, da je to bil „tih teror“, danes, ko je vse prepozno.

Tudi danes takoiimenovana osvobodilna gibanja vodi komunistična partija. V dnevnem časopisju beremo, kako se komunistični „prostovoljci“ iz Kube bojuje v Afriki, kako so že „osvobodili“ več držav, tako da je afriški kontinent popolnoma izpremenil svoj mozaik. Ena izmed novih komunističnih sovjetskih republik je postala Abesinija. Tam so prepovedali prodajo „reakcionarnega“ tiska, med drugim tudi Biblijo. Do sedaj še nisem bral, da bi kdo protestiral.

Ko je naša emigracija v letih 1947-1950 prišla v države južne poloble, je našla v njih „drug red“. Ko so ga analizirali, so sklenili: „To je star kapitalizem, pomešan s kolonializmom.“ Mnogi so se ga hitro navadili, druge pa je precej „koštalo“.

Mladina, ki se je tukaj rodila, se je že od mladih nog živela v ta „red“. Ta mladina tudi ni mogla razumeti, zakaj emigracija trdi, da so gotove ustanove v starem svetu boljše.

Človeško sožitje pa se vedno izpreminja. Naj bodo ustanove „de lege lata“ še tako popolne, jih človek skuša modernizirati. Posebno mladina ima ta privilegij, da laže vse kritizira. Če ne gre zlepa, pa zgrda. Tako so kar naenkrat zrasli iz tal „prekucuh“, ki so se šli borit v tucumanske pragozdove. Rekli so jim „la subversión“. Ti prekucuhi so govorili, kako popolen je socializem, marksizem in komunizem. Začeli so se atentati in ugrabitve, „krivci“ pa so prišli v „ljudske zapore“, razsojala so jih „ljudska sodišča“, začenjale so se nepretrgane stavke; skratka, de-

mokratsko organizirana država ni našla drugega izhoda, kakor da je vojštevno prevzelo državno upravo.

Tisti, ki smo se vselili v to deželo, smo imeli že v starem svetu priliko videti, kaj je to marksizem. Zato imajo naši emigranti glavno dolžnost, da ljudi na lep in učinkovit način opozarjajo.

Slovenska mladina, rojena v zdomstvu, je že z zakonom po rojstvu pridobila državljanstvo in veliko bolj obvlada jezik ter čuti z običaji naroda. Ti so gotovo od staršev slišali, kako je emigracija lahko rešila samo golo življenje. Ta mladina ima vse narodne dolžnosti, pa tudi vse pravice. Med narodne dolžnosti gotovo spada tudi ta, da se z vztrajnim delom trudijo, kako naj se naša nova domovina gospodarsko obnovi in socialno dvigne.

Že prej smo nakazali, da je emigracija mnenja, da sedaj veljajoči „red“ ni dokončen in se ne sme ovekovečiti. Uporabljati moramo vsako priliko, da skrbimo za prenovu.

Ko smo bili mladi, leta 1933, smo tudi v naši domovini imeli zelo nazadnjaški „red“. Imeli smo pa tudi področja, ki so bila gospodarsko zelo napredna. Okrog leta 1933 je bila gospodarska kriza, tedaj ko je bilo res hudo, največja. To je bila prilika za komunistično partijo, da so ob vsaki priliki vabili študente in akademike na izlete na deželo. V tem tako kritičnem času se je univ. prof. dr. Lambert Ehrlich z vso silo zagnal proti propagandi komunistov. Dr. Ehrlich je izvedel, da je ljubljanski univerzitetni krožek obvestil trockistično centralo na Dunaju, kako da so v Ljubljani vsa katoliška akademska društva podminirana od komunistov. Po zaslugi katoliških akademikov se je posrečilo, ne samo ozdraviti akademsko društva, ampak tudi ovirati komuniste, da niso mogli več prevladovati v akademskih družtvih.

Dosedaj še nihče, v kolikor je meni znano, ni opisal vzročne zveze dogodkov neposredno pred drugo svetovno vojno s tem, kar se je potem med vojno godilo. Vendar pa je tako iz naših kot iz partizanskih virov zdaj že vsakomur lahko razvidno, da je komunistična partija načrtno izrabila in zlorabila (poglejte samo Stalinova predvojna navodila, kako razkrojiti oborožene sile, zanetiti vojno in izkoristiti zmedo za zgolj revolucionarni prevrat!) vojaško zasebo Slovenije, tako da je pod krinko osvobodilnega boja sprožila brezvestno krvavo revolucijo in ji ni bilo mar, če pri tem slovenski narod biološko izgine ali pa dokončno izhira.

Potem, ko so komunisti iz zased in zahrbtno, ne da bi količkaj tvegali, postrelili nekaj nepomembnih oseb iz zasedbenih čet (po pravilu: akcija, zato da se sproži reakcija!), so usmerili svojo „osvobodilno“ akcijo proti lastnim bratom, predvsem tistim iz katoliških vrst. Žrtve atentatov so postali politiki, akademiki, duhovniki, ljudje najrazličnejših poklicev. Tudi dr. Lambert Ehrlich in dr. Marko Natlačen sta postala žrtvi atentatov. V takih okoliščinah so slovenski rodoljubi vedno bolj prihajali do prepričanja in ugotovitev, da sama italijanska policija sodeluje s komunisti.

Potem, ko je padel dr. Marko Natlačen, najvišji predstavnik jugoslovske uprave v zasedeni domovini, se je vprašanje „kaj napraviti?“ dokončno zaostriло. Ali se predati na milost ali nemilost komunističnim zločincem in se odpovedati vsem narodnim in verskim idealom, ali pa stopiti na pot junaške in tvegane obrambe. Naši odločilni možje so takrat sklenili, da se ustanove Vaške straže, ki so jih komunisti, zgledujoč se na sovjetskih vzorcih, poimenovali „Belo gardo“.

Ob kapitulaciji Italije, potem ko so partizani vnovič prelomili vse dane obljube in so vnovič zagrešili množične uboje, je slovenskim domobrancem, naslednikom Vaških straž, ostala samo ena pot: zgrabili so za nemško orožje.

Ob koncu vojne so se domobranci prebili na Koroško, kjer so bili (mendá po določbah jaltskega sporazuma) neoboroženi in zvičajno izročeni komunistom. Konec teh čet je vsem znan in komunistične oblasti spričo takšnih in tolikšnih dokazov zdaj že več ne zanikajo, da ne bi bili vsi ujetniki zverinsko postreljeni in pobiti.

Marsikateremu bralcu se bo zdel takle splošen poseg nazaj v tiste dni odveč, dosti je namreč že bilo pisanja in dokazovanja o tem, vendar so te vrstice namenjene mladim, ki se še niso utegnili poglobiti v ta študij. „Druga vrsta“ govori namreč o „prenapetosti“. Jaz samo vprašujem tole in si želim tudi jasnega in nedvoumnega odgovora: Človek, ki je po nedolžnem zapisan smrti, ali ima kakšno pravico do obrambe? „Druga vrsta“ govori o „pristnejšem razumevanju našega položaja“; zatrdi tudi, da je pogled mladih „različen“. Kot akademik sem tolikokrat in tolikokrat slišal, da so važna „načela“. OD AKADEMIKA PRIČAKUJEMO, DA SE VSAJ JASNO IZRAŽA. Komunizem je bil strašen, ko je začel z revolucijo v Rusiji in danes obstaja toliko verodostojne literature o tem, ki ne dovoli, da bi se misleč človek približal „pristnejšemu razumevanju“. Prav tako strašen je bil komunizem na Madžarskem; brati je treba samo spomine kardinala Mindszentyja, če nas gradivo o revoluciji na slovenskem ne prepriča. In je še nepregledna vrsta drugih knjig. Od leta 1941 so jugoslovanske pokrajine doživele strahovito krvoprelitje zaradi tega, ker komunisti niso hoteli razumeti našega položaja pod vladno okupatorja, samo zato, da nam laže zadržnili zanko komunistične diktature.

Nekateri iz naše emigracije, ki so se pred 30 leti rešili na drugo stran zemeljske oble, tudi domnevajo, da bo v novem svetu obstoječi „red“ vekomaj trajal. Zato tudi mislijo, da ni treba več idejne jasnosti, da se ne bi prebudili oni, ki bi zopet hoteli voz speljati na levo. Pred nedavnim, v marcu 1969, so ustvarjalni člani SKA sklenili, naj le-ta ne bi bila več samo organizacija slovenskih protikomunističnih delavcev. Namesto te jasne formule je nekdo predlagal za idejni temelj organizacije naravni etični zakon, potrjen in izpopolnjen po krščanskem svetovnem vzoru. Ta predlog je potem zmagal.

Po eni strani se „stara generacija“ boji besede „protikomunizem“, ker so leta 1945 komunisti zmagali; po drugi strani pa se zdi, da se drugi boje precizirati „pristnejše razumevanje“. Ko je papež Pij XI. bil na tem, da izda okrožnico „Quadragesimo anno“, ga je nekoč vatikanska nočna straža opazila močno utrujenega v njegovem kabinetu. Ko so stražarji priporočali papežu, naj bi šel že vendarle počivat, jim je odgovoril: „Hočem, da me bodo vsi prav razumeli!“ Starejša generacija je morala prestatati pretežke izkušnje in strahotna razočaranja. Zato hočemo „clara pata“, da naš pogled ne bo različen.

Maks Loh

FRANCE PAPEŽ, ZAPISI IZ ZDOMSTVA, Slovenska kulturna Akcija, 99. publikacija, Buenos Aires, 1977.

Francés Papč je umetnik, ki zna neprisiljeno doseči, da moraš prisluhniti: tudi če nisi literat ampak politik, tudi če nisi politik, ampak literat.

Dela in piše za Slovensko kulturno akcijo. Kjerkoli Papeževo knjižico odpreš, boš našel čudovite zapise:

„Akcija ni šotor, ne stavba, niti sistem ali organizacija, ampak izraz nečesa izrazito tostranskega. Obenem pa spomin na omostranost. Akcija povezuje delavce in popotne romantične zdomstva v višjo, nemenljivo odgovornost. Akcija ni društvo, ampak je čast. Gre za ohranitev in vztrajno slovenskega; za vzdrževanje emocije, misli in ognjišča v zdomstvu.“

„TISTI ČAS s svojimi absurdnimi znamenji, grozotami in odrešenji je v nas in bo ostal. Premikamo dejstva, povezujemo dogodke v dejanske in možne, zapisujemo, ohranjamo, vračamo se in vodimo boje v sebi. Gremo iz očiščevanja v ameriškem svetu v čas krvavenja v slovenskem svetu. Oprtamo si nahrbtnike in se spustimo v globoke soteske, prebredemo vodo, prekoračimo cesto... Jesensko deževje nastopa. Priča bojev stoji požgana cerkev, zidovi so črni od dima in blata, stare podobe se majejo v nemi grozi pred nečim, kar je šlo mimo. Naravne ali nadnaravne sile v svojem razodevanju, voz apokaliptičnih skušnjav?

Prvi jesenski dnevi so tu, sonce se je nekoliko oddaljilo in zmanjšalo. Grem od morja v celinsko notranjost, po poti med divjimi oranžami. Tu in tam se pojavi zvit borovec s temnozeleno, gosto krošnjo. To drevo mi je tukaj najdražje. Med rdečkastim kamenjem cvete lapuh... Mirno padam v razpletavajočem se spominu. Naši fantje so popoldan zavzeli Kočevje. Dan je miren, ko da ne bi bil dan leta petinštiridesetega. Včasih se sliši eksplozija, ko da raztreljujejo cesto. Če prisluhneš, slišiš v dalji topovsko grmenje... Ležim na odprti jasi in gledam — pogled seže prav do Karavank, do zadnjih vrhov Slovenije...“

Kdor se hoče odpočiti in od „prenapetosti“ obrniti pogled proč in v zdomstvu zopet občutiti Slovenijo, naj odpre to knjižico. Priporočam, da to knjigo prebira tudi naša mladina. To je poslanica „Prve vrste“ „Drugi vrsti“, brez zagrenjenosti, brez pasivnosti, brez jeze. Kdor se potrdi razumeti, bo razumel.

Maks Loh

TAKO PA RES NE!

Pod naslovom TAKO NE! je anonimno podpisani „Taborit“ napisal v Tabor, 1978, (štev. 3, str. 57-60) odgovor na dozdevni „napad na Tabor“, ki da je prišel od strani „tistih, ki se smatrajo za izvoljene in maziljene vodnike našega naroda, če že ne doma, pa vsaj tistega dela, ki se je leta 1945 zatekel v tujino.“ Nato podaja vzrok, zakaj nastopa: „Tabora ni motilo, dokler je šlo samo za obtožbe, napade in očitke, ki so imeli nekaj smisla vsaj v tem, da so izhajali iz osebne nadutosti, domišljavosti, ali enostavnega zmotnega mišljenja ljudi, ki so jih izgovarjali... Težje je bilo, ko so se ti napadi spreminjali v natolcevanje in je na nas pričela deževati gnojnica najrazličnejših zvrsti. Kljub temu smo vztrajno molčali... Toda od časa do časa postane ta 'burka' le preveč odurna in ne preostane nam drugega, kot da dokončno zapišemo: TAKO NE...!“ Toliko za uvod. Nato pa: „Tu imam v mislih najmočnejši 'izliv', ki si ga je privoščil — nič več in nič manj kot dr. Tine Debeljak, naša nekaka vrhunska kulturna osebnost, predsednik najvišje kulturne ustanove v zdomstvu in povrh še član tiste čudovite družbe, ki se ponaša z naslovom Narodnega odbora za Slovenijo. Že to poslednje bi moralo narekovati, da ne posega v vsakdanja dogajanja, kaj šele na način, ki si ga je privoščil.“

Torej: ta „samozvani, izvoljeni in maziljeni vodnik“ sem jaz, ki sem tudi izlil dozdam najhujšo „gnojnico“ na Tabor. Kje in kako? V letošnjih večernicah Mohorjeve družbe v Celovcu, kjer je izšla dozdam knjižno še neizdana Mauserjeva povest Na Črepinjku. Na prošnjo uredništva sem napisal za epilog literarno zgodovinsko študijo o njegovem življenju in delu (menda 30 strani; knjige namreč še nisem dobil). In tu sem napisal tole „odurnost“ (citiram po Taboru):

Tudi v politiko so (Mauserja) vabili. „Vsi čutijo, da so sposobni za politiko. To je tisti naš pogubni hudič! Jaz se nočem vpreči. Sem jim povedal... Je pa zame politika najbolj odurna stvar na svetu. Raje bi kulturno kaj naredili! S tem in samo s tem se bomo postavili. Vse drugo ima samo dnevno ceno. Mi lahko verjameš...“ (31. 8. 1952)

Pa je vendarle postal predsednik Protikomunističnih borcev, ker je hotel spet spraviti ljudi okrog mesečnikov „Vestnik“ in „Tabor“. Pa ni uspel. Še celo tako daleč je šel ta spor, da so „taboriti“ odslej bojkotirali kupovanje njegovih knjig (25. 9. 1964); da so ga „imenovali faliranega študenta“ in „pokvarjenega farja“ (10. 6. 1965) itd., kar mi je potožil v pismu in takoj tudi dodal: „Vedno smo eni in isti ljudje za delo in brce.“ (22. 8. 1964) Tudi ob njegovi smrti so se držali daleč ob strani ob komemoracijah tudi v Buenos Airesu, dokler se ga ni z lepo besedo spomnil „neimenovani“ v „Taboru“, najlepše pa predsednik „Tabora“ v Kanadi St. Pleško s spomniskim govorom. (Vestnik 1977, št. 6)

To je vse, kar sem napisal o tem Mauserjevem razmerju do Tabora. To je torej tista „gnojnica“, kot je še ni nihče izlil večje na Tabor, hujši zločin kot napad iz osebne nadutosti, domišljavosti itd. Zadnja obtožba pa je osebno naperjena name: „Gospod doktor! Če ste živega Mauserja izrabljali in svoje politične manevre skrivali za njegovo osebno in literarno avtoriteto, pustite vsaj mrtvega, da v miru počiva.“

Dozdaj se nisem nikdar branil na mnoge napade od koderkoli, tudi od Tabora, namenoma nisem posegal v polemike, pa naj so me še bolj obmetavali s častnimi naslovi, da bi bil videti bolj nečasten... Toda zdaj se mi očitajo „politični manevri z mojimi „nekakimi“ literarnimi oznakami in izrabljanje Mauserjeve avtoritete in skrunjenje pokojnikovega spomina. Morda sem s 75-timi leti res stopil že v dobo, ko človek postane občutljiv, ampak zdaj tudi ne gre več le zame, ampak za Mauserja, za Mohorjevo in za resnico, kar sem pisal. Zato bom skušal odgovoriti mirno in stvarno z dokazi in ne v tonu očitanej „maziljenstva“ in „gnojnic“.

Naj omenim takoj še to: poleg omenjenega članka v Taboru sem dobil tudi anonimno tipkano kopijo iz Clevelanda, kjer mi nekdo piše: „Kdor hoče mirno živeti, naj se v našo politiko ne meša!“

Naj odgovorim najprej na to, ker je to srčika vsega ogorčenja.

Ko sem prebiral III. del Rožmana, sem na str. 482 naletel na besede papeža Pija XII: „Politika kot politika v resnici Vatikanu ne zanima. Politika zanima Vatikan le v toliko, v kolikor se dotakne oltarja.“ In „oltar“, središče omenjene moje študije, je Karel Mauser, njegovo življenje in delo pa tudi smrt. Če sem hotel vsaj v kratkem očitati ta oris, nisem mogel in tudi nisem smel iti mimo zadnjih pokojnikovih petnajstih let, mimo vsaj kratke oznake dobe, ko se je njega dotaknila vaša (tabor-ska) politika, ali pa Mauserjeva vas, kar je za stvar vseeno. Dotik med vami je bilo treba registrirati. O tem za literarnega zgodovinarja ni nobenega dvoma.

Pripravil sem se na študijo z zbiranjem gradiva, med katero spada tudi njegova korespondenca z mano. Skušal sem jo poiskati med starimi papirji, in sem jo nekaj našel, nekaj pa je seveda izgubljene, ker je nisem sistematično hranil in marsikaj zavrgel ali pa založil. Literarni zgodovinarji se vedno radi zatekajo k pismom avtorja, ki ga hočejo razumeti, kajti: najbolj iskreno se odkriva prav v pismih. Tako sem v pismih za leto 1964-5 našel nekaj skopih podatkov, ki mi osvetljujejo prav ta prehod iz leposlovca v javno delovanje. In tam sem hotel podati na najkrajši in

najobzirnejši (da, najobzirnejši!), način njegovo razmerje do politike (če je nastopanje v stanovski organizaciji „politika“?), zakaj in kako je vstopil vanjo, kakšne so bile posledice, kako so se pokazale ob njegovi smrti in kako se je vse tako ravnalo, da sta mu obe sprti organizaciji dali složno priznanje za njegovo delo. Samo ta dva kratka odstavka sem posvetil temu njegovemu delu zadnjega desetletja, ki ga nisem smel prezreti, kajti delalo je splošen vtis, da mu je postalo skoraj važnejše kakor leposlovje. Skoraj neko poslanstvo...

Zavestno — ne morda, da bi se mi zareklo —, sem citiral njegovo odklanjanje političnega dela, kot mi ga je sporočil kmalu po prihodu iz begunstva v imigracijo (1952) in odločitev, da se ne da vpreči vanj. Toda čez desetletje je gledal drugače. Bolel ga je spor v Zvezi slovenskih protikomunističnih borcev, kamor je spadal kot bogoslovec-bolničar, ki je preživel turjaško obsedo, oblego in vdajo. Tudi jaz sem mnenja, da bi bilo zanj boljše — kakor tudi za dr. S. Kocipra — da se ne bi vdala v „politiko“, ampak se toliko močnejše posvetila pisateljskemu oblikovanju — toda, oba imata svobodno voljo in svoboda, da se tudi politično opredelita in aktivno posegata v politični boj, na kateri strani hočeta. Tako je Mauser zadel ob „vašo“ politiko, ko se je odločil, da bi „spet spravil reviji Vestnik in Tabor. Pa ni uspel.“ Tako sem zapisal in Tabor pravi, da se motim.

Naj postrežem z dvema citatoma iz njegovih pisem: „Tu se je razmahnil razkol med protikomunističnimi borci in v zadnjem poskusu sem prevzel predsedstvo... Toda vse kaže, da ljudem na drugi strani ni do sprave... jaz pa da naj držim gobec, ker nisem še nič naredil. Napadajo me ljudje, za katere sem delal petnajst let!“ (25. 9. 1964). In decembra mi je spet pisal: „Prepir v protikomunističnih vrstah bi rad rešil... (7. 12. 1964).

Za kaj naj bi mu ne verjel, da je to iskreno mislil in zategadelj prevzel predsedstvo? Ni torej resnica, kar sem pisal? In resnica tudi to, da ni uspel?

In v tem „divjem sporu“ so ga morale hudo prizadeti omenjene psovke, kajti trikrat mi je v pismih potožil o njih v teku pol leta (8. in 10. okt. ter 7. dec. 1964). Člankar pravi, da so „take žaljivke obžalovanja vredne in jih je treba zaradi slovenske nravi pričakovati. Pisec pisma pa potrjuje: „Res je nekaj takih grdih besed padlo“... toda „krivi da so politiki: če bi ga pustili pri njegovem kulturnem delu, bi takih očitkov ne slišal.“ Toda meni gre za to: Kar sem napisal je resnica ali ne?

Tudi o bojkotu njegovih knjig med pristaši Tabora mi je večkrat potožil, tako 25. 9. in 18. 6. 1965. Pa tudi v Buenos Airesu mi je znan primer, ko mi je človek iz vrhov Tabora, katerega sem prosil za prodajo „Ljudi pod bičem“ med njegovimi somišljeniki, vrnil vse ostale izvode z izjavo, da jih ne bo več prodajal niti sam kupil. — Je torej resnica, kar sem napisal?

Kar pa se tiče kronološke zapovrstnosti mojega citiranja Mauserjevih pisem meni (ne „najbrže“ meni!), naj omenim, da vsa ta pisma, ki zadevajo domobransko problematiko, izvirajo iz dobe enega leta (1964-65) in jih torej lahko vzamem kot enoto in celoto, torej kot **istočasnost**. Če mi je pisal Mauser 22. 6. 1965, da so padale omenjene psovke, jaz pa sem nadaljeval: „toda takoj (je on) tudi dodal: Vedno smo eni in isti ljudje za delo in za brce“, kar mi je Mauser pisal leto prej (22. 5. 1964), to nikakor ne spremeni dejstva, kajti psovke so verjetno padale slej ko prej pred in po tem času, in brce za delo tudi. V tem primeru je smešna ostra obsodba, „da obračam celo časovne argumente, da dobim pravilno podobo in jo kot tako sporočim nepoučenemu in površnemu bralcu.“

Obtožen sem neresničnosti v omembi o zadržanju Tabora ob času

komemoracij ob smrti pokojnikov, tako v Ameriki kakor v Buenos Airesu. Toda sam sem videl, da se v Bs. As. od vidnejših ljudi Tabora nihče ni udeležil sv. maše zadušnice; celo tisti, ki so se izgovarjali, da niso bili obveščeni o smrti, so pozneje pokazali zadovoljstvo, da se niso odzvali hipnemu čustvu. Iz Clevelanda pa mi sporoča anonimni pisec pisma: „Ob njegovih smrti smo se držali stran ob komemoracijah. Edino pravilno.“ Pokojni pesnik Marjan Jakopič, se mi je sicer bridko pritožil ob posplošnji nezanimanja Tabora, ko „je vsaj 99% njegovih članov kropilo pisatelja,“ dodaja pa: Drži pa, da uradno organizacija pri pogrebu ni sodelovala, ker bi bilo to vsaj za nekaj ljudi — potvarjanje ali celo hinavščina.“ (Nedatirano pismo meseca februarja letos). To potrjuje tudi člankar sam, skoraj z istimi besedami — kot dogovorjeno.

To je zame dovolj, da je tudi v tem pogledu tudi ta moj stavek resnica. Kako more člankar na podlagi tega o moji oznaki zapisati oceno: to so „kričeči primeri, kako ta vrhunski kulturnik po svoje obrača dejstva.“

Še eno je, kar sem zapisal v svoji razpravi in kar je razburilo pred vsem pisca anonimnega pisma in je člankarju dalo šifro za podpis. To je beseda „**taboriti**“ za somišljenike Tabora. Člankar si predstavlja pod to oznako nekakega divjega gozdnega sátira, „ki mu pod klobukom najbrž poganjajo rožički in od kolen naprej ima kozje noge“ (odkod je dobil to borštarsko predstavo?) Anonimni pisec pove bolj odkrito določneje: „Ne vem, kako more nekdo — visoko študiran — zafrkljivo nazvati društvo, ki noče slediti njegovim praporom, taborite, ko vsak pastir ve, da ni pravilna in ne lepa beseda... dvakrat nelepa, če jo piše nekdo na svetilniku.“ To je zanimivejše in terja osvetlitve.

Kako sem prišel do te besede? — Nisem hotel napisati „**taboraši**“, kot jim pravimo v Argentini, ker to ni slovenska in mi je zoprna kot vse besede na —aši (odbojkaši, nogometaši itd.), besede, ki jim dodajemo šele zadnje čase turške končnice! V tistem hipu mi je prišla pod tipke lepa slovenska izpeljanka iz besede tabor — „**taborit**“. Brez kakega drugega pomena. Ko sem zdaj prebiral Mauserjeva pisma, sem opazil, da je tudi on uporabil to ime v pismu 18. 9. 1965, ko mi je pisal o nekem, „ki niti med našimi niti med taboriti nima spoštovanja“. Taborit brez narekovaje, ki naj bi smisel predružačile. Beseda mi je tudi domača od visokošolskih predavanj o čeških Žižkovih borcih iz mesta Tabora. Iz slovenske zgodovine pa mi je znano, da je slavno obdobje takšnih taborov pred 110-timi leti nastalo pod imenovanimi češkimi zgledi taboritov. Gestrinova in Melikova Slovenska zgodovina (Ljubljana, 1966) pravi na str. 172 doslovno: „V l. 1868 so mladoslovenci po češkem zgledu organizirali množična zborovanja, ki so se na Slovenskem kakor na Češkem imenovali **tabori**...“ — Od tedaj ti množični „mitingi“ na Slovenskem: ljudski shodi, ljudska gibanja nosijo to ime. Stari turški tabori so se v ljudskem jeziku spreminjali v *taber*, *tabra* (Repentabor, Repentabra!). Verjetno je poimenovanje borčevske revije nastalo iz tradicije na turške *tabre* in čitalniške množične *tabore*. Slovenski pravopis smatra za pravilni samo ti dve izpeljanki za prebivavce taborov: *taborjane* in *taborite*, to zadnje za češki pomen. Kot sem rekel: meni je tisti hip prišla v stroj češka oznaka, ki mi zveni domača in lepa, in je pravilno izpeljana in priznana. Ni pa v pravopisu ne argentinskih „**Taborašev**“, ne severnoameriških „**Taborovcev**“. Pisec anonimnega pisma mi namreč piše: „... precej taborovcev poznam... toda beseda taboriti ni ne slovenska ne lepa.“ (Pa se je pokazalo, da njegova beseda ni ne slovenska ne lepa!! Obe udomačeni besedi pa pričata, kako neenotno, neuzakonjeno, samovoljno, različno je poimenovanje somišljenikov Tabora med njimi samimi in med nami in za to ni nič čudnega, da mi je — kot pravi anonimni pisec:

„visoko šolanemu“ — prišla na um večkrat tudi v slovenščini strokovno rabljena beseda „taboriti“. Napisal sem jo brez „zafirkljivega“ pomena tako, kakor jo je napisal Mauser pred 13-timi leti in kakor bi napisal na pr. minoriti, prav gotovo pa brez dvoumnosti, ki jo najde, kdor jo išče. Pisec pisma, si ne more misliti — in jaz tudi ne, da bi v lepi, pietetni izdani knjigi uporabil zavestno trivialen izraz, ki bi vidno, jasno, izziva-joče izpadel iz celotnega teksta literarne študije. Nisem tako naiven, da bi tako prozorno, tako poceni nudil ugodno priložnost, da se sam dam v roke tistim, ki čakajo na vsak moj „spodrsrljaj“, ki je, ki naj bi bil in ki bi lahko bil. Imam preveč spoštovanja do Mauserja, do Mohorjeve družbe in do literarne esejistike, da bi kaj takega tvegala. Čistemu je vse čisto, pravi naš pregovor in prepričan sem, da bo 99% to bralo s čistim srcem. Jaz lahko izjavim samo to, da bi danes ne napisal tega izraza, ko bi vedel, kako bo razumljen. Toda, kdor se hoče pohujšati, ima seveda prosto voljo za to.

S tem sem obrazložil in opravičil in dal na svoje mesto vse, kar je obsežnega v mojih dveh odstavkih o Mauserjevem razmerju do Tabora.

Vse drugo pa ni odgovor na moj sestavek in posega drugam. Na področje — Taborove politike. „Kdor hoče živeti v miru, naj se ne meša v — našo politiko“, mi je zapisal anonimni pisec.

In tu smo spet v začetku: Mauser mi je že tedaj razodel osnovo spora, kot da je — po njihovem „vsega kriv Narodni odbor in SLS“ (22. 4. 1962). Zato je bilo treba mene najprej poriniti med samovoljne politike, med NO in SLS, izvoljence in maziljence in nasilne vodnike... ki so „v čudoviti“ družbi NO! Namigujejo, kot da sem pisal po navodilih NO in da sem zagrešil celo za NO nedostojno dejanje, ko sem posegel „v vsakdanja dogajanja“. Da odkrivam — doma in v zdomstvu znani stari spor, o katerem pa je zdaj treba molčati — vsaj pred koroško javnostjo, kot da ga ni bilo. Da ne bi dali videza, da ne „spoštujemo njihovega (t. j., koroškega velikega prijatelja Mauserja“. Zdaj — po smrti. Da odkrivam v neprimeren čas to, česar jih je danes morda sram.

In s tem sem se vmešal v njihovo politiko.

Toda v mojem sestavku ni ničesar, kar bi razlagalo kakor koli „njihovo“ in „naše“ stališče, ali polemiziralo z njim, le da ju je Mauser želel uskladiti, pa ni uspel, in pa zadržanje do njega. Samo to. Poudarjam: Samo to in nič več. Toda nudil sem priložnost, da Tabor pojasni svoje stališče do njega in to je do pičice spet tisto, kar mi je označil Mauser: Vsega je kriv Narodni odbor in stranka. Ne bi odgovarjal tudi na to, ker ni obseženo v mojem sestavku in sega na drugo polje, toda obranil bi rad Mauserja pred očitkom, da je pisal in nastopal le kot angažirani propagator drugih. Kot da ni imel svoje politične misli. Člankar piše: „Ko se je vdal pritisku tribunov, je vpregel svojega Pegasa v njih galejo.“ Anonimni pisec pa: „Politiki so potrebovali njegovo osebnost in ker je bil blaga duša, je nasedel in šel za druge po kostonj v žerjavico“. Ali ni tu v tem zadnjem stavku neko neskladje: Mauser je bil osebnost, ki bi jo bilo dobro pritegniti pa spet ni bil osebnost, ker je govoril iz drugih za druge?! Človek, ki je več kot desetletje svoje najboljšje sile posvečal svojemu „poslanstvu“, bi ne govoril iz sebe? On, katerega je prof. Velikonja lik skoraj edinega smatral za pravega sodobnega naslednika tradicionalnih slovenskih voditeljev iz preteklosti, naj bi bil samo orodje politikastov in ne politična osebnost? Člankar pravi: „Trmasto je vztrajal na njihovem stališču!“ Na njihovem, ne svojem? „Iz njegovega skoraj mazohističnega pisanja bi mogli tudi sklepati, da je vkljub vsemu spoznal svojo zmoto, ko se je dal vpreči v strankarsko politiko, a si iz lojalnosti ni znal pomagati... za pot v Canosso je bil premajhen.“ Videl je, da bi ga člankar iz svoje strankarske politike hotel prevrniti na svojo,

da bi ga — po Canossi — vodili oni. Toda Mauser je bil človek svoje volje in svoje smeri. „Napadajo me ljudje, ki sem jim 15 let pisal vse od knjig do vabila za na koline, in zato imam pravico v tem kaosu povedati svoje mnenje,“ mi je pisal 25. 9. 1964. Eno leto pozneje spet: Jaz stojim in bom stal na svojem raje, kakor da bi tulil z vsemi, ki danes tulijo. Moj kompas je moja vest! (19. 9. 1965). — Če bi ne bil prepričan o svojem osebnem pravu, ki ga nosi v sebi, ne bi mogel nastopati s tako prepričevalnostjo pred ljudstvom, ki je čutilo za lepimi besedami osebno doživetje. In tudi ne bi mogel tik pred operacijo, ko se je že čutil obsojenega na smrt in stoječega tik pred odločitvijo, ko je sprejel že sv. popotnico, reči tele odločne besede: „Trdno stojim za vsem, kar sem v življenju pisal in govoril... Še to povejte mojim prijateljem in tistim, ki se z mano niso strinjali — z vsemi sem v miru božjem. Ostanem pa pri svojem prepričanju. (Ave Maria, aprila 1977).

Toliko o Mauserjevem političnem angažiranju, ki ga načanja brez zveze z mojimi odstavki v Večernicah. Ima pa zvezo s sklepom Taborjevega člankarja, ki končava svoj napad name tako da se obrne na moj naslov „Gospod doktor“ in mi očita, da sem še živega izrabljaj in da sem svoje politikantske manevre skrival za njegovo osebno in literarno avtoriteto.“

Kot rečeno, nimam navade odgovarjati na napade, spričo takih očitkov pa res ne morem molčati.

Res, tako pa res ne!

Tine Debeljak

PISMA UREDNIŠTVU

Datum poštnega žiga: 9. V. 78., Toronto. (Op. ured.)

Spoštovani g. urednik: V Vaši reviji št. 1—2, 1978, pod naslovom: „Brali smo in pripominjamo“ ste citirali po „Ameriški domovini“ od 10. oktobra 1977 del govora ustanovitelja edine organizacije protikomunističnih borcev, kateri so v času od ustanovitve pred več kot 21. leti do danes bile k naslovu dodani še dve besedi: „DRUŠTEV“ in na 8. rednem letnem občnem zboru „TABOR!“

Torej, kot zelo dober poznavalec naše organizacije iz aktivnega, nestranksko političnega sodelovanja v njej od ustanovnega občnega zbora dalje, odločno protestiram proti „finesi“, s katero ste v Vašem članku (stran 30) dali „priznanje“ USTANOVITELJU IN VSESKOZI NAJBOLJ ZASLUŽNEMU ČLOVEKU V NAŠI ORGANIZACIJI, BREZ KATEREGA ORGANIZACIJE NIKDAR NE BI BILO, INŽ. FRANCETU GRUMU! On je eden izmed dveh preživelih borcev iz prve ilegale. Kot poveljnik Domobranskega udarnega bataljona iz Velikih Lašč, je bil ranjen v boju na Zalogu pri Škofljici 6. maja 1945 in kot tak je preživel Vetrinjsko tragedijo v bolnici v Celovcu...

Vsi, ki dobro poznamo njegovo delo in neverjetno veliko požrtvovalnost za našo organizacijo, ne moremo sprejeti tako nizkega stranksko političnega blafiranja.

Kar ne morem razumeti, je tole: Zakaj niste ponatisnili celotnega članka iz „Ameriške domovine“, katerega citirate, ki je bil podpisan? Drugič pa, zakaj se pisec ali pisci Vašega komentarja ni ali se niso podpisali? Tako bi vsaj vedeli, če imamo opravka z borci, ki vedno stojimo za tistim,

v kar verujemo, čeravno jih zato dobimo direktno ali za kulisami po svoji „butici“... Skrivati se za plotom in streljati s fračami iz skrivališča pa ni moško, še manj borčevsko, povsem sodeč je politično!

Vi sami pa prav dobro veste — ali bi morali vedeti —, da dveh borčevskih organizacij ni! Ni mi nič znanega, kdaj bi Vaša organizacija Vestnika imela svoj ustanovni občni zbor; niti ne poznam naslova iste. In v kolikor mi je znano, Vaši organizaciji do danes še niste „postavili“ za predsednika domobrancelca, odn. protikomunističnega borca. Vaš bivši „predsednik“ pokojni g. Karel Mauser NI BIL NIKOLI PROTIKOMUNISTIČNI BOREC, NITI NI BIL POLITIČNI EMIGRANT! Gospodje, malo več resnosti ne bi škodilo.

Ako strankina politična manjšina v naši organizaciji ni mogla zaužiti grenkega zdravila svojega poraza, s tem še ni rečeno, da bi bila upravičena se polastiti odnosno uporabljati ime do katerega ni upravičena. Veliko lepše bi bilo, da bi ustanovila SVOJO organizacijo in potem ponovno skušala „namudriti“ domobrancelca. Tako bi bili potem tudi Vi upravičeni govoriti ali pisati, „o dveh borčevskih organizacijah“!

Ob Vašem klicanju v spomin besede kaplana Franceta Malovrha iz Kočevske celice se Vam pridružujemo tudi mi, ker se nas kot borcev in domobrancelcev njegove besede ne tičejo:

„Povej v Ljubljani...“

Mi bi rekli: V Buenos Airesu, Clevelandu itd.

Ali ni dovolj enega Turjaka, Grčaric, Vetrinja...? Ali hočete pokopati še zadnji grob Vetrinja; še zadnje domobrantsko postojanko, naš zadnji TABOR?

In potem bo vse tiho in voditelji bodo „čisti“ na obeh in vseh straneh slovenske narodne tragedije.

Kaj je mislil kaplan France Malovrh, ko je stal pred smrtjo, o Ljubljani, ni veliko drugače kot mislimo danes mi. LJUBLJANA je zaigrala na naši strani! LJUBLJANA je zmagala na komunistični strani! In vse, kar je sledilo, izhaja iz LJUBLJANE. Zato je LJUBLJANA za nas „NEBO in PEKEL!“

Kaplan Malovrh je stal — po besedah Kitajskega Mao — „na napačni strani puške“!

Za zaključek samo še tole: Lepe so besede spoznanja, ko je prepozno. Mnogo bolj modra so dejanja, ki preprečijo, da spoznanja niso prepozna. — Z domobrantskim pozdravom. Florijan Slak, l. r.

PS.: Kopija: Predsedniku Tabor ZDSPB g. I. Palčiču. Revija „Tabor“ c/o g. ing. A. Matičič.

Odgovarjamo: Pisec rubrike „Brali smo...“ je urednik, ki je bil domobrancelc od 17. 10. 43, vrnjen iz Vetrinja, ni bil pomiloščen, niti izpuščen. Ob koncu vojne je bil star 18 let. V primeri z zaslugami inž. Franceta Gruma, pridobljenimi v protikomunistični borbi, so njegove nepomembne, vendar „amicus Plato, sed magis amica veritas“, ali drugače povedano, ni nujno, da so zasluge nekoga porok za njegovo nezmožljivost. Tako kot tudi ni za nas tista stranka, ki jo imate Vi v mislih, pravec resnice ali pa dejavnik, ki določa o primernosti ali neprimernosti našega pisanja.

Še vedno mislimo, da je bil naš komentar dostojen in skrajno obziren, pa tudi potreben. Seveda ni bil povsem pohvalen, skušal pa je biti nepristranski. Tudi ni bil strankarsko pogojen. S tem pa ni rečeno, da obsojamo politično delovanje na sploh in tudi ne verjamemo v popolnoma nepolitično opredelitev kakršnega koli protikomunističnega društva, še manj pa njenih posameznih članov. OR-ovcev tudi med vojno nismo imeli v casti.

Razloge za Vašo pretenzijo, kot da bi morali objaviti celoten članek iz Ameriške domovine, pa v resnici ne uganemo, saj se nam zdi tako naravno, da komentiramo samo to, kar se nam zdi potrebno.

Glede nepodpisanih člankov se razume na splošno, da zanje odgovarja uredniški odbor; če je pa označen pisec pod psevdonimom, je pa staremu borcu, ki pozna komunizem, to lahko razumljivo. Tudi v „Taboru“ smo našli take članke in ne dvomimo, da je pri mnogih za tako „pomanjkljivost“ tehten vzrok.

Vaše pismo nas ni premaknilo od prepričanja, da je trditev o obstoju ene same borčevske organizacije zmotna, zato je ne bomo pisali proti lastnemu prepričanju. Menimo pa tudi, da si lahko marsikaj povemo — tudi kakšno krepko — samo da je pisana v dobri veri, to se pravi, za našo skupno stvar. Ker predpostavljamo, da je Vaše pismo zapisano v prav tako dobri veri, ga priobčujemo, čeprav se z njegovo vsebino v mnogočem ne strinjamo. — Ured.

KJE SMO, KAM GREMO (IV)

Vsem Taborjanom in Vestnikovcem, ki enako mislijo, pa žive kjer koli:

Še preden je nekdo izmed Slovencev, ki jih redno srečavam na Pristavi, prebral prvi dve številki letošnjega Vestnika, mi je že prijateljsko komentiral: „So mi rekli, da ti ni zmanjkalo tinte.“ — Ko je prebral, je dodal: „...nekaj je jako ostrih...“ Je že tako, da bi bilo zelo čudno na svetu, če bi vsi ljudje imeli isti tip glave, las in glasu recimo, še bolj čudno pa, ko bi vsi enako mislili. Torej, nekateri znajo povedati z rokavicami, drugi na svoj način, ker niso razvpiti, drugi pa zapišemo tako, kakor se nam zdi, da je včasih primerno povedati. Večno božanje — to je neke vrste masiranje — naredi napačen vtis, da je vse lepo in vse v redu, nič ne zatonje in nič ne nastane. Nasprotno: rodi se zastoj — in preko tega je treba iti.

Sicer je pa članek vzbudil pozornost tudi drugod in čutim za svojo časnikarsko dolžnost, da jo borcem posredujem.

Prijatelj iz Lanusa mi že nekaj časa sem pošilja glasilo Slovenska vas. Iskrena hvala. Naj nikar ne misli, da imam kar koli proti komur koli v slovenski civilni skupnosti v Lanusu. Pogrešal pa sem v slavnostni številki in v vseh dosedanjih, da je pri upravi Svobodne Slovenije na razpolago še nekaj Zbornikov 1955, v katerem sem opravil eno najbolj prijetnih časnikarskih del, in sicer popis nastanka Slovenske vasi, kakor si je članek zamislil Miloš Stare na seji uredniškega odbora. In morda ne bi bilo napačno, ako bi mlajšim zakoncem to povedali. To reklamo lahko delam, ker vem, da pri Svobodni Sloveniji doslej še nihče ni ničesar zahteval v plačilo, ampak je vse prejeto šlo za kritje tiska. — Torej, iskrena hvala za razumevanje, vesel bom pa tudi, če mi glasilo še naprej pošiljaš.

Prijatelj iz Kanade 4. 4. 78:

„Prebral sem Tvoj zadnji članek iz Vestnika; mnogo ‚štima‘, mnogo manj in povedano preostro.“

Odgovarjam: kar se ti zdi narobe ali preostro, napiši in pošlji Vestniku. Ne dvomim, da bo sedanji urednik z veseljem začel novo rubriko. S tem sem ti tudi mimogrede odgovoril, da nisi kljub vsemu pozornemu branju slovenskega tiska v zdomstvu opazil, da je bilo, tako v Ameriški domovini kakor v Svobodni Sloveniji, zapisano, kdo je novi urednik. Zato

tvoja pripomba „F. Gruma si strašno z rokavicami!“ ne gre več na moj račun.

Še eno pismo iz Kanade: „...preciziraj mi pojmovanje 'čistega liberalizma' in da SDS sili proč od njega...“

Odgovarjam: da pri nas Slovenceh liberalci kot taki pred prvo svetovno vojno zaradi strukture prebivalstva res niso imeli pravega smisla, ni ne moja in tudi ne tvoja krivda. Če so se v času prve Jugoslavije spustili v kombinacije s komer koli, samo da je bil proti „klerikalcem“, to še ni izvajanje liberalizma. Sicer pa tudi prva Jugoslavija ni bila taka država, v kateri bi se dal čisti liberalizem prakticirati. Kaj več o tem: beri Šukljeta, Prepeluha, preberi odlične članke Franceta Dolinarja v Siju slovenske svobode in če kdaj slučajno zaideš med nas, potem ti bom z veseljem poklonil dva zvezka „Pregleda novodobnega slovenskega katoliškega gibanja“, ki so zapiski msgr. dekana škerbca. Ostali so mi doma, ker jih nisem smel prodajati takrat, ko so izšli. Po tisti prepovedi mi je dekan naročil, naj jih dam komurkoli, ki bi jih prosil. Brez plačila seveda. — Kje je ostala kanadska in severnoameriška naklada, pa še danes ne vem.

Sicer pa: ali nikdar ne bereš člankov Ljubota Sirca? Beri Madariago pa klasične angleške liberalce odn. sedanje nemške, pa boš videl, da bo ob morebitni osvoboditvi Slovenije pri njeni današnji strukturi čisti liberalizem morebiti bolj potreben kot konzumarstvo. — Pa še to: ali se da kje objaviti politično-ekonomsko itd. platformo sedanje SDS?

Pismo iz Amerike 7. 4. 78:

„Tvoje pisanje v Vestniku me je spodbudilo, da se Ti vsaj na kratko oglasim. Da ne boš mislil, da pišeš v prazno...“ „...Ne vem, kaj se je godilo v Argentini z lazaristi (1) in s Teboj, še danes ne razumem delitve med Taborom in Vestnikom (2), še manj razumem potrebo objave, kako je Vule do zadnjega trenutka iskal nemško odobrenje in priznanje za svoje akcije (3)...“

Odgovarjam: ad 1) kadar boš imel čas odn. Te bo pot zanesla v Kanado, poišči med tamošnje pluralistično versko skupnostjo kogar koli izmed Taborjanov ali Vestnikovcev, pa Ti bo vse točneje pojasnil in povedal, kakor sem zapisal.

ad 2) isto vprašanje stavi komur koli kjer koli v Clevelandu ali Torontu, potem pa gotovo Francetu Grumu in Pavletu Boršniku. — Dodajam: osebno sem trdno prepričan, da se bomo slej ali prej spet znašli na istih poteh.

ad 3) vse kaže, da Ti nisi edini, ki je zapis razgovora z Vuletom popolnoma napačno razumel. Skušal bom odgovoriti preprosto, kajti znanstvene besede prepuščam strokovnjakom.

V noči med 8. in 9. majem 1945 se je vojna v Evropi končala. Se pravi, 9. maja eno minuto po polnoči je bilo slovensko domobranstvo preimenovano v Slovensko narodno vojsko 3. maja 1945, suverena slovenska vojska. Kot taka je bila upravičena poklicati na pomoč kogar koli, ker se je nahajala v vojnem stanju s partizansko vojsko, ki ni bila nič drugega kot podajšek sovjetskih čet in je grozila Slovincem z enopartijsko diktaturo. Razen tega mi ni treba dokazovati, da razmerje slovensko-italijansko-avstrijskih partizanov do slovenskih domobrancev ni bilo ravno prijateljsko. Marsikdo ne bi več gledal zdaleč in marsikdo tudi od blizu ne več naše slovenske zemlje, da nismo takrat suvereno odločali o svoji usodi. Torej je Vule s svojo bitko 10. maja popoldne bil prvi, ki je nehote nakazal, da mcreta v nekem narodu obstajati dve vladi; kasneje je bilo to v Nemčiji, na Koreji, v Vietnamu in še kod drugod in se takho še vedno dogodi. Vule je takrat nehote začel — in ne misli, da si domišljam —

tretjo svetovno vojno, ki še danes teče. Si kdaj pomislil, če bi nekdaj od domobranskih poveljnikov pri vračanju zavpil: „Juriš“ — in to z rokami!!! — ali bi Angleži streljali? Sem prepričan, da ne, ker so toliko prihtni, da bi takoj ugotovili: naj se med seboj pomenijo. To so pokazali, ko je po kratki bitki na dravskem mostu Vule šel kot prvi čez.

Končno prosim: pošiljajte vse pripombe odn. pritožbe na uredništvo Vestnika in to bo odločilo v kolikor se tiče objav. Ni cenzura, da kdo morda ne bi napačno mislil, a red mora biti.

Pavle Rant

Dragi urednik!

...Čim sem dobil Vestnik v roke in ga prelistal, sem že opazil članek, kjer se govori o NO. Prebral sem ga in tudi takoj obsodil Tebe in Pavleta... Napad na NO po Pavletu je pa preoster in zadane prav v živo tiste, ki se žrtvujejo za dobro stvar že leta in leta... Saj Pavleta imam rad, le moti me, ker je prenel. — Danilo Havelka.

ŠE O BOROVELJSKI BITKI!

Popolnoma neznano mi je bilo, da bo g. P. Rant priobčil „Razgovor z Vuletom“, ki ga je imel z njim na Vel. petek 1975 leta. Takrat je bila Vuletova želja, da se razgovor ne priobči. Vule je uporabil nekaj prostih ur, da je original, ki mu ga je g. Rant prinesel na vpogled ne popravil, pač pa vojaško dopolnil. Če bi mi g. Rant omenil, bi mu rade volje dala na razpolago to dopolnilo. V tem dopolnilu nemško poveljstvo imenuje operativni štab in bitka za most in Borovlje, zlasti operacije posameznih bataljonov, so podrobneje opisane.

Če naj bi ta borba bila življenske važnosti za usodo približno 20.000 beguncev, potem si moramo biti vsaj v datumu dneva in ure edini. Če je Vule zapisal 10. maja od 17 do 19 ure (s pripravo ob 16,30) potem je kot poveljnik že točno vedel dan in uro in je vsako nadaljne ugibanje in polemika o tem odveč, pa naj bo zapisana v ne vem čigavem dnevniku.

Če je g. Bras ves umik osebno doživljal, potem mora vedeti, da je, če smo 8. maja 1945 ob 21. uri odhajali iz Ljubljane, tehnično nemogoče biti že 9. maja zvečer na Ljubelju.

Takole piše Vule v dopolnilu: „10. 5. 1945., četrtek ob 0,15 uri sem bil poklican v operativni štab, ki je bil v prvem nadstr. velike hiše na glavnem trgu v Trziču. Tam sem zvedel naslednje: Nemci so 9. maja ob 1. uri ponoči sprejeli brezpogojno kapitulacijo, skušali pa bodo priti na drugo stran predora. Terenske kom. enote ojačene s prebeglimi Mongoli iz ruskega polka Semjonov Roa, ki je bil poslan proti Jesenicam, so napadle sanitetni vlak z našimi ranjenci pri Radovljici in zajele ca. 160 oseb. Močne kom. enote, ki so zasedle prehode čez Ljubelj in reko Dravo, so tekom 9. maja zajele 600 naših civilnih beguncev pred dravskim mostom, med njimi družino pp. Milka Vizjaka in soprogo podpolk. I. Drčarja. To so izpovedali ubežniki, ki jim je uspela vrnitev čez Ljubelj.“

Bil je neizpodbitno Rup. bataljon, ki mu je poveljeval tedaj stotnik Ice Rihar, ki se je 10. maja ob 5. uri zjutraj v koloni po eden (ker drugače radi natrpanosti ceste z vozovi in civilni ni bilo mogoče) začel premikati iz Trziča in prispel do vhoda v predor ob 9,45. uri, prešel predor in se na koroški strani ob robu ceste lahkotno spuščal proti vasi Podljubelj. Njemu so sledile strelske čete ostalih bataljonov, težke čete in pratež pod poveljstvom nadpor. Sajbica, so ostale na južni strani predora z nalogo, da se čimpreje premaknejo do Podljubelja. Nekako 50 metrov pred

čelom kolone sta po popolnoma prazni cesti pešačila Vule in njegova žena. V vasi Podljubelj sem doživela to poslednjo bitko, ko me je okrog 21. ure prišel iskat vojak in me spremil v Borovlje. Vule piše: „Topniška priprava, ki je bila izključno v rokah Nemcev (domobranci topov sploh niso vozili s seboj) je bila samo na most in na mesto Borovlje, odkoder so se največ oglašale partizanske strojnice.“

G. Brasa bo mogoče zanimalo, kaj je bila v tej bitki naloga biv. Meničaninovega bataljona, ki ga je tedaj vodil stotnik R. Š.

Vule piše: „Tretji borbeni val bataljona stot. R. Š. je naskočil spodnje Borovlje, pri viš. točki 417 izbil na desni breg Drave in pregnal partizane iz naselja Trate (Tratten). Splavov in čolnov za prevoz čez Dravo ni našel. Partizani so se umaknili proti vzhodu.“

Če je Vule vztrajal na tem, da pove „raje manj kot več mrtvih“, potem to pač zato, ker je njemu uradno bilo javljenih 18 mrtvih od Bor. bitke in 14 od spopada z 48 četo. Vsi so pokopani na Borov. pokopališču. Nikdar ni Vule imel navade, da bi se z mrtvimi bahal ali pretiraval njihovo število. O tem, da naj bi partizani skakali v Dravo, sem po 33 letih prvič zvedela iz komentarja o Strletovi knjigi „Veliki finale na Koroškem“, kjer našteva 180 mrtvih in od g. Brasa, ki jih našteva že kar 200. Drugače ni moglo biti, kakor da je stal na bregu in jih prešteval.

Nadalje piše Vule: „Most sam je bil zavzet v zadnjem hipu, kajti bila je priključena zažigalna vrstica na rastrelivo, ki naj bi most pognalo v zrak, so pa partizani bili tako iznenadeni, da niso utegnili prižgati vrvice, ampak so raje pobegnili. Trinajstega maja, tik predno smo prekoračili most in oddali orožje, smo zvedeli, da je 28. Hercegovska divizija, ki je zvečer 11. maja prispela preko Kranja pred Tržič, obstreljevala z minometalci zaostale begunce ter zajela ca. 500 civilnih oseb, ki so bili odpeljani v Kranj in Škofjo loko. Ta dan so tudi angleške patrole zasedle Ljubeljski predor in prehod čez Karavanke.“

Zinka Rupnik

ŠE O „VDORU V ČRNOMELJ“

Hudo ogorčenje in tudi žalost me je zadela, ko sem brala od g. Brasa napisani „Vdor v Črnomelj“ in to radi obrekovanja pok. Vuleta, netočnega prikaza dogodkov in surovih besed, ki jih uporablja. Zakaj ni tega pisal preje, ko je bil Vule še živ! Če bi se dejanje, ki ga pripisuje Vuletu, res zgodilo, potem bi takrat o tem govoril ves bataljon. Ali se zaveda g. Bras, da je to, kar je napisal, obtožba s prstjo zasutih ust!

Tudi iz Rup. bataljona so, hvala Bogu, še ostali živi borci in g. I. K. je bil tako ljubezniv in mi je povedal naslednje:

„Bili smo udarni Rupnikov bataljon, ki je šel desno od Men. bataljona, ne pa, „da je naša leva pobočnica Rup. bataljon“.

Borba je bila na samem hribu Maverlen, na jasi-čistini obkroženi z gozdom. Bila je na razmeroma majhnem prostoru in je težila na desno krilo, kjer sta se potem tudi spoznala dva brata domobranca.

„Čul se je strel težkega minometa“ — težki minometalci Rup. bataljona sploh niso posegli v akcijo.

Poveljnik Vule ni bil solzan, temveč srdit zaradi zmote Men. bataljona in potrta nad nesrečo.

Rup. bataljon je imel 7 ranjenih, ki smo jih prenašali na mulah. Trije so med potjo do sanitet. avtomobila, ki je čakal ob cesti, umrli. Vanj smo prenesli ranjence in mrtve in ta avto je pozneje zažgala partizanska zaseda.

Ves čas borbe in potem sem bil v neposredni bližini Vuleta, zato ne,

da se dogodka s partizanom ne spominjam, temveč izjavljam, da se to, kar piše g. Bras, ni zgodilo, ker tega partizana sploh ni bilo. Po tem nesrečnem srečanju je bila Vuletova skrb ranjenci in bataljon, ki mora v borbo s sovražnikom. Bil sem z njim od formiranja bataljona v vseh pohodih in borbah, kjer je bilo mnogo zajetih, toda nikdar Vule ni sodil, ne obsodil, kaj šele izvršil. Bil je res samo vojak, dosleden v borbi, ujeti partizani zanj niso bili več sovražniki temveč vojni ujetniki, ki jih je ščitil z mednar. zakonom. Vem, da v bataljonu ni bilo enega samega primera sodbe in uboja ujetega sovražnika.

„Pobijmo oficirje!“ Bil sem kot domobranec v raznih okoliščinah, a šele sedaj po tolikih letih slišim, kar nisem med revolucijo nikoli. Ne vem, kako je bilo v drugih bataljonih, toda bili smo vojska z vso disciplino in še več, z idejo in ta je bila vredna vseh žrtev — ne godrnjanja! (Sicer so pa bili oficirji prav tako izpostavljeni nevarnostim kot vojniki — kdo je meni garantiral, da se bo Vule vrnil iz te akcije zdrav in živ. — Opomba: ga. Zinka R.)

Ob teh zelo netočnih zapiskih soborca R. Brasa na borbo v Beli krajini (glede ostalega v Men. bataljonu vem le po pripovedovanju), sem upravičeno ponosen, da sem bil v Rup. udarnem bataljonu.“

G. Bras se dela zelo važnega in je bil v vseh akcijah zelo vsestranski: v Beli krajini je štel Nemce, v Borovljah je prešteval partizane, ki so skakali v Dravo.

Nedvomno je bila ta medsebojna borba res huda nesreča, vendar se clovek vpraša, komu so taki zmaličeni zapiski v korist in kakšna je moralna škoda, ki jo delajo domobranstvu.

Zinka Rupnik

BRALI SMO in pripominjamo:

V poročilu o smrti Jaka Avšiča, „odličnega slovenskega vojskovodja“, ki je umrl 2. januarja letos, pove tržaški NOVI LIST v številki 1162, da se je partizanski general „v povojnem času neutrudno prizadeval za enakopravnost slovensčine kot poveljevalnega jezika za slovenske enote v jugoslovanski vojski“

Mi pa smo mislili, da nam je bila taka enakopravnost z „osvoboditvijo“ in s komunistično partijo vred navržena!

— . —

Iz iste številke NOVEGA LISTA ponatiskujemo iz članka „Ne bomo dajmo sužnji horoskopa“ samo prvi in zadnja dva stavka, ko ugotavlja današnji „napredek“ slovenske družbe:

„Mnogi ljudje se vzvišeno in pomilovalno nasmihaajo, kadar zanese pogovor na vero, pri tem pa so polni najbolj bedastega praznoverja, kot je npr. vera v horoskop.“ — „Zanimivo je, da smo bili Slovenci na splošno do pred nekaj desetletji skoro čisto imuni te neumnosti, zdaj pa, ko menimo, da živimo po izrazito razumnih in „znanstvenih“ kriterijih, smo na mah podlegli temu praznoverju. Hvala Bogu, da ne vsi.“

— . —

Zaradi perečih vprašanj, ki zanimajo tudi slovensko zdomstvo, prinašamo daljše odstavke o „Sporu med ukrajinsko Cerkvijo in Vatikanom“, objavljenih v prav istem listu:

„Kot poroča londonski dnevnik "Times" je izbruhnil hud spor med ukrajinsko katoliško Cerkvijo, ki jo vodi znani kardinal Slipy, ki je preživel mnogo let v sovjetskih ječah in živi zdaj kot begunec v zahodnem svetu, in Vatikanom, ali bolje rečeno papežem. Vzroki spora so že dolgo znani, vendar so se nasprotja zadnji čas zelo zaostрила. Ukrajinska katoliška Cerkev se namreč sklicuje na svojo tradicijo in pravico, da se ima za predstavnico ukrajinskih vernikov, združenih z Rimom, to je, za katoliško Cerkev ukrajinskega naroda, medtem ko ji papež — predvsem iz diplomatskih razlogov, da namreč ne bi prišel v spor s sovjetsko vlado in uradno rusko pravoslavno Cerkvijo — odreka ta nacionalni značaj. Zaostritev spora v zadnjem času je povzročilo dejstvo, da se smatra kardinal Slipy za patriarha vse Ukrajinske katoliške Cerkve, torej tudi tistih vernikov, ki živijo v Ukrajini medtem ko mu priznava Vatikan cerkveno jurisdikcijo samo nad duhovniki in verniki, ki živijo v Ameriki, torej samo nad ukrajinsko Cerkvijo v begunstvu v Ameriki. Zadeva ima tudi politično plat, kajti večina Ukrajincev v begunstvu je razpoložena protirusko in protikomunistično ter zahteva lastno ukrajinsko državo, kar še bolj zapleta in otežuje vso zadevo in spravlja Vatikan v zadrego nasproti sovjetski vladi, s katero ne bi rad prišel v konflikt zaradi Ukrajincev.

Oktober letos je bila ustanovljena nova ukrajinska župnija v Halifaxu v West Yorkshiru v Angliji in bi morala biti podrejena uniatskemu škofu eksarhu Avguštinu Hornaku, ki je član rimsko-katoliške škofovske konference za Anglijo in Wales ter se podreja papeževim navodilom glede ukrajinske Cerkve. Duhovniki nove župnije v Halifaxu pa poslušajo kardinala Slipyja, ki živi v Kanadi. Zato je papež zdaj suspendiral tri ukrajinske duhovnike v Angliji, ker so začeli delovati na novi župniji, brez dovoljenja škofa Hornyaka...

Ukrajinski verniki so se znašli tako v hudem precepu: ali naj poslušajo Vatikan in priznajo njegove diplomatske razloge, ali naj poslušajo svojo vest ali nacionalno zavednost. Pripomniti je še, da ukrajinska uniatska Cerkev v Ukrajini sploh ni priznana in sovjetska vlada jo je svoj čas nasilno podredila pravoslavnemu patriarhu v Moskvi. Kardinal Slipy je bil v ječi prav zato, ker tega ni priznaval. Na tem svojem stališču vztraja tudi zdaj in z njim vred večina ukrajinskih duhovnikov ter vernikov na Zahodu. Vatikan pa si glede na ekumensko gibanje za ponovno zedinjenje s pravoslavnimi, kateremu je dal drugi vatikanski koncil nov zagon in tudi novo upanje, ne bi rad pokvaril odnosov z rusko pravoslavno Cerkvijo, ki jo predstavlja od sovjetske vlade priznani in seveda tudi pogojeni patriarh v Moskvi...

Ko smo že pri cerkvenih vprašanjih, pa pogledjmo še, kakšen je pogled Vekoslava Grmiča na vernega človeka v času sekularizma. Grmiču so nekateri vzdeli priimek „rdečega škofa“, zato je pravično, da imamo dostop do njegovega učenitva iz njegovih lastnih besedi. Iz tega, kar je pisal v celjsko „Znamenje“, je Novi list prinesel tele misli:

„Človek jemlje sam usodo v svoje roke in jo skuša obvladati, ne da bi računal tudi z božjo pomočjo,“ piše Grmič. „Kar naj bi mu bilo od Boga dano kot 'milost', skuša doseči s svojim prizadevanjem in delom. Zdi se, da mu je molitev v ožjem pomenu postala odveč, nekaj, česar ne more razumeti.“ In NL nadaljuje takole: „Toda Grmič ni pesimist glede vere v

takem svetu. Sekularizacija mu je že sama po sebi posledica in dokaz človekove zrelosti. Človek se v svojem sedanjem položaju, ko se čuti gospodar sveta, ne more več toliko počutiti kot otrok pred Bogom, temveč bolj kot njegov sodelavec... Sekularizacija je torej lahko kar najbolj pozitiven izziv za vero. Evangelij nam to tudi potrjuje, pravi Grmič, saj je takšna vera, kakor jo zahteva sekularizacija, hkrati pristno evangelijska.“

V decembrski številki „Sodobnosti“ je izšel odlomek iz romana „Zvezde in križi“, ki obravnava vojno in partizansko tematiko. Pisec je neki Marjan Kolar in priobčeni odlomek je vzbudil pri poročevalcu „Novega lista“ takole oceno: „Je pa v tem jedkem, krčevitem pripovedovanju nekaj, kar nas vendarle pritegne in prepriča — čutimo namreč hotenje povedati resnico. In iz stavkov občutimo elementarna doživetja in globoko človeško tisko.“

Ne moremo se iznebiti misli, da je spet eden, ki se izpoveduje in bi se morda celo rad spovedal?

„Boletín Salesiano“, glasilo argentinskih salezijancev, prinaša v letošnji prvi številki, pod rubriko „Don Bosco v svetu“, sliko iz procesije na Rakovniku, ki prikazuje slovenske narodne noše, ko spremljajo kip Marije Pomočnice „po ljubljanskih ulicah“ v okviru proslav „75-letnice jugoslovanskih salezijancev“. — O Slovencih in slovenstvu ni govora! Zavednost pa taka!

AMERIŠKA DOMOVINA, št. 31/78, je pod naslovom „Pazimo, kaj in komu pišemo v Sloveniji“, priobčila odlomke pisma, poslanega iz domovine. Iz tega pisma prinašamo tole:

Kljub beograjski konferenci, so začeli komunisti silno gonjo proti Cerkvi, vernim učiteljem in posebno duhovnikom, ki dobivajo kakršnokoli pošto iz tujine. Če je pismo iz Argentine ali Amerie, jih policija takoj kliče in jih dolgo zaslišujejo, kakšne zveze imajo s tujino in jih obdolžujejo, da sodelujejo z onimi, ki delajo v tujini za prevrat Jugoslavije po Titovi smrti. Takih primerov je ogromno. Vsi taki duhovniki so pod stalnim nadzorstvom. Ne upajo se več nikomur pisati... Na vsak način hočejo dobiti špijone med duhovniki...

„Pritisk je vedno hujši. Tujine in emigracije se strahovito boje — pisma, ki prihajajo iz tujine, so enostavno zaplenjena, ali vsaj cenzurirana. Tudi v vedno večjem številu pošiljajo špijone v tujino, posebno v Kano, Ameriko in Argentino, da zasledujejo delo emigrantov. Stolčki se majejo, vendar 'umreti nočejo', pa bodo, kot kaže, prav kmalu.“

Jemljemo na znanje!

KATOLIŠKI GLAS (št. 5/78) odgovarja „Primorskemu dnevniku“, ki gleda skozi rdeča očala in potem tako tudi piše. „Hotene nepravilnosti Primorskega dnevnika“ je naslov tistega članka, iz katerega izpisujemo peto točko, ki pojasnjuje stališče Katoliškega glasa do pisem bralcev. Ker ima tudi „Vestnik“ rubriko „Pisma uredništvu“, se nam zdi misel primerna in z njo soglašamo:

„Primorski dnevnik je pokazal zlonamernost tudi s tem, da si je zaradi pisma bralca privoščil grob napad na Katoliški glas. Pri KG velja pravilo, da se pisma bralcev objavljajo in večinoma brez komentarja, a

pismo bralca se ne istoveti s časnikom. Poklicni časnikarji bi morali to vedeti bolje kakor amaterji pri Katoliškem glasu.“

„**PODVRZITE SE ZARADI GOSPODA SAMOUPRAVNEMU SOCIALIZMU!**“ — Pod takim naslovom priobčuje marčna številka NAŠE LUČI v rubriki „Pisali so nam“ misli nekega bralca o besedah nadškofa Pogačnika na novoletnem sprejemu komisije SRS za odnose z verskimi skupnostmi. Ob tej priliki je, po piscu tega pisma, nadškof dr. Pogačnik ponovil trditve iz prejšnjih let, rekoč: „Že prvi papež, apostol sv. Peter, nam je v svojem pismu naročil, naj se zaradi Gospoda podvržemo vsakemu človeškemu redu. Torej tudi samoupravni socialistični družbi. To nam je prijetna dolžnost, ki nam jo nalaga tudi naš iskren in POGUMEN (podčrtanje naše — ured. Vestnika) patriotizem in naše slovensko srce, ki vidi v družbi jugoslovanskih narodov in narodnosti najboljšo in najsrečnejšo domovino.“ Pomisleki, ki jih ima z ozirom na te besede bralec Naše luči in jih tudi zapiše, so tehtni in vredni branja. Vendar pa ne potegne vseh domnih in logičnih zaključkov, kot na primer:

Prvič: da se „kristjani v OF“ niso ravnali po krščanskem duhu, ko so se uprli Mussolinijevemu in Hitlerjevemu redu, pač pa so tak nasvet zvesto izpolnjevali, ko so se podvrgli redu komunistične partije;

Drugič: tudi slovenski komunisti se v smislu Petrovega pisma niso lojalno vedli do stare, kraljeve Jugoslavije, saj so po Kidričevih besedah doživeli največji uspeh, ko so razbili ta „nestvor“.

Tretjič: nadškof sam je v svojem srcu — tako se da sklepati — čutil dolžno spoštovanje in pokorščino do slovenskih oblasti v predvojni Jugoslaviji z banom dr. Natlačenom na čelu, in za časa okupacije ne bi imel pomisleka ravnati se v Petrovem duhu.

Četrtyč: smemo sklepati tudi, da je govornik kot kristjan obsojal početje slovenskih komunistov, ko so šli prevračati tedanji in tako nestalni človeški red.

Petič: da tudi dr. Krek in dr. Korošec kot kristjana nista bila neoporečna, ker sta razbijala in razbila rajnko Avstrijo in gledala srečo Slovencev v družbi jugoslovanskih narodov.

Šestič: in še in še!

V argentinskem dnevniku PRENSA od 5. maja t. l. je med številnimi osmrtnicami za pokojnim Janezom Sepičem, predsednikom Jugoslovanskega društva, tudi tista, ki jo je dalo POD ZNAMENJEM KRIŽA objaviti poslaništvo jugoslovanske socialistične republike. Vsekakor lep napredek in razvoj, ko vidimo, kako počasi in vztrajno prodira krščanska misel med ne več tako trdne funkcionarje jugoslovanskih oblasti. Jugoslovanskemu poslaniku za tako pogumno gesto čestitamo.

Iz avstralskih „MISLI“, letošnje aprilske številke, smo izbrali poročilo o smernicah, ki jih je za popolno kontrolo emigrantov začrtal Stane Dolanc, menda resen kandidat za Titovega naslednika:

„Poleg socialno-političnih navodil je Dolanc predlagal, da morajo odbori vseh emigrantskih in izseljenskih društev, ki obstojajo po svetu, preiti v sigurne socialistične roke; pravitako morajo biti tudi vsa novoustanovljena društva in aktivnosti (tisk, radio itd.) pod kontrolo socialno političnih „tovarišev“. Ti naj bi skrbeli za politično in kulturno vzgojo vseh izseljencev, ker so v tujini kar preveč izpostavljeni vplivom kvarnih demokratskih idej. Ko bodo ta društva prešla v sigurne roke, tedaj naj jim

jugoslovanske republiške vlade priskočijo na pomoč z denarnimi sredstvi, ter naj jih tudi v bodoče materialno podpirajo. Posebna skrb naj bi bila posvečena šolstvu, ki naj vzgaja otroke izseljenec in emigrantov v novem naprednem duhu socialistične Jugoslavije.“

Triurni Dolančev govor je še od predlanskega 14. oktobra in je še vedno prav, da nam ga je avstralski list priklical v spomin.

Kostanjeviški plebiscit

Bilo je spomladi leta 1941. Premagano Jugoslavijo so zasedli sosede. Tudi Kostanjevica je občutila spremembo časa. Ker je skozi mestece peljala državna cesta, so se lepega jutra prestrašeni in zaskrbljeni meščani naenkrat znašli pred nemškimi tovornjaki in tanki, ki so drveli skoz mesto. Ko pa teh ni bilo več, pa je usoda kraja postala nekam nejasna.

Kostanjeviški župan se je iz previdnosti umaknil in njegovo mesto je zasedel, brez posebnih volitev, trgovec in nemčur Gatsch. Ponosno je hodil po mestu in meščani so se mu vdano klanjali. Vsak dan so prihajale nove vesti, da bodo kraj zasedli Italijani, drugič spet Nemci. Končno so stvar rešili z javnimi „volitvami“. —

Stvar je bila namreč taka: reka Krka s treh strani obkroža Kostanjevico, s četrte pa jo spreminja v otok prekop, ki je ravno tako širok kot struga sama. Kakor pripovedujejo zgodovinarji, so ga izkopali že Rimljani na severozahodnem koncu današnjega otoka. S tem so dvignili varnost rimskega taborišča Castagneum, katerega so močno utrdili pod cesarjem Oktavianom Avgustom.

Italijani so zasedli kraje na desni strani Krke, leva pa je pripadla Nemcem. S tem pa je usoda mesta na otoku ostala nejasna. Nekega dne je edini policaj, ki ga je mesto premoglo, bobnal po cestah in vpil: „Alo, ljudje, vsi na ‚plac‘.“ — „Kaj pa bo kaj takega?“, so se radovedni spraševali in tekli na trg pred pošto. Tam so sredi ceste postavili velik zaboj, poleg njega, vsak na eni strani pa sta se postavila nemški in italijanski vojak. Novi župan je stopil na zaboj. V hipu je bil obdan od svojih, že malo vinjenih pristašev, zadaj pa se je gnetlo ostalo ljudstvo. Z zanosom je nagovoril „drage meščane“ in jih prepričeval, kako da so srečni, ker da so se rešili tisočletne sužnosti in naj bi od slej naprej pripadali mogočnemu nemškemu narodu...“

V tem hipu se je nek vinski bratec zadril: „Heil Hitler“ in drugi so mu zvesto odgovarjali. Ko so dali duška svojim čustvom, so spet obmolknili in župan je nadaljeval: „Kaj ni res, da nihče od nas noče ‚makaronarjev‘ in ‚polentarjev‘?“

„Dol z Lah!“ se je spet zadril nekdo in drugi so mu sledili. Župana ni nič motilo, da so ga prekinjali. Zadovoljen se je smehljal in rad počakal, pa potem še pristavil:

„Kakor vidim, smo si edini“. Stopil je z zaboja, se obrnil do Italijana in mu slovesno izjavil:

„Premagani ste.“

„Navdušeni kriki: „Heil Hitler“ in „Gor z Gatschem“, so skoraj oglušili Italijanovo presenečeno vprašanje: „Come, come?“

„Zdaj pa vsi pit“, se je domislil eden izmed žejnih, pa saj je bil obljubljeni sodček že pripravljen.

Tako je padlo mesto v nemške roke. V prav kratkem času skoraj ni bilo hiše, raz katere ne bi visela hitlerjanska zastava. Prav tako so zidove okrasili z lepaki, na katerih so oznanjali narodu:

„Das Unterland ist wieder frei, dank Adolf Hitler.“ — Dolenjska je zopet svobodna, hvala Adolfu Hitlerju.

Preprosto ljudstvo, ki napisa ni razumelo, pa je gledalo le risbo, ki je predstavljala mladega moža in ženo z otrokom v naročju.

„Vidiš, vidiš“ so se čudili, „to je pa Hitler, pa „žensko“ in „otroka ima!“

Nekega dopoldne pa, že v pričetku poletja, se je izza ovinka prikazala dolga italijanska kolona. Nazadnje so le ti prepričali Nemce, da tudi otok spada k njim. Presenečeni so meščani gledali to vdiranje v njihovo „republiko“. Pobrli so zastave raz streh in se skušali prilagoditi novim razmeram.

Terezija Marinček

NAŠI JUBILANTI

ISKRENO ČESTITAMO!

Dva velika prijatelja naše organizacije in našega lista sta nedavno obhajala svoje lepe življenjske jubileje. Trdno sta bila že doma povezana z našim protikomunističnim odporom in sta po vseh svojih močeh pomagala slovenskim protikomunističnim borcem v njihovem težkem boju zoper komunistične zločince. Mislimo, da je prav, da jima danes izrečemo skromno, pa zato nič manj iskreno zahvalo za vse tedanje in sedanje delo v korist svobodoljubnega slovenskega naroda. To sta:

Č. g. **JOŽE KOŠIČEK**, ki je dne 11. marca obhajal svojo osemdesetletnico. Vsi starejši emigranti dobro poznajo tega izredno delavnega človeka še iz domovine. Saj je bil eden izmed najbolj aktivnih javnih delavcev in se je udeleževal na najrazličnejših področjih slovenskega življenja. Izšel je iz šole dr. Janeza Ev. Kreka ter je sodeloval z vsemi velikimi oblikovalci slovenskega življenja: škofom dr. A. B. Jegličem, dr. Antonom Korošcem, dr. Fr. Kulovcem, dr. Miho Krkom, škofom dr. Gregorijem Rožmanom in dr. Bil je neutrudljiv organizator, predavatelj, govornik, publicist. Nič manj prizadeven ni sedaj v emigraciji. S svojimi številnimi članki, ki so dosledno krščansko, slovensko in protikomunistično usmerjeni, bodri in vzgaja slovenske rojake in zlasti mladino za prihodnje velike naloge. — Dobri Bog naj mu nakloni še dolgo življenje!

Drugi, pet let mlajši jubiliant, pa je naš dragi sodelavec **Dr. TINE DEBELJAK**, ki je dne 27. aprila doživel svoj 75. rojstni dan. Ni se sicer vojskoval s puško zoper zločinske partizane, pač pa se je proti njim boril z „uma svetlim mečem“ — s pisano in govorjeno besedo. In to delo nadaljuje še danes. Slovenski časopisi, revije, zborniki in knjige so napolnjene z njegovimi temeljitimi prispevki, v katerih obračunava s komunizmom in riše pravo sliko komunistične revolucije na Slovenskem in našega odpora zoper to hudobijo. Drobci te slike so raztreseni na raznih krajih. Borci pa želimo in prosimo, da bi jubiliant te drobce in nove ugotovitve združil v velik zgodovinski tekst o strašnem boju, ki je v letih 1941-1945 divjal na Slovenskem in mu dodal še vse podrobnosti o vetrinjski tragediji. Tudi njega naj Vsemogočni še dolgo ohrani pri zdravju in življenju!

V SPOMIN

† LEOPOLD ŠPARHAKL

Dne 2. aprila 1978 je v Buenos Airesu umrl velik prijatelj našega lista, bivši domobranski kapetan Leopold Šparhagl, do zadnjega diha veren in zaveden Slovenec ter odločen protikomunist. Kako odločen protikomunist je bil, dokazuje dejstvo, da je vstopil v domobranske vrste, ko se je bližal že svojemu petemu križu, ko je večina njegovih sovrstnikov opazovala boj s komunisti le iz za zapečka.

Pokojnik je bil rojen 9. oktobra 1897 v Teharjih, ki so globoko napojene z domobransko krvjo. Bil je častnik že v prvi svetovni vojni. Po končani vojni se je takoj javil med prostovoljce za osvoboditev Koroške. Med drugo svetovno vojno se je vpisal v Slovensko domobranstvo in bil poveljnik posadke v Pijavi gorici in nato na Rakeku.

Med drugo svetovno vojno je izgubil dva sina: dvajsetletnega Bojana, aktivnega letalskega častnika, ki se ni vrnil iz nemškega ujetništva in osemnajstletnega Toneta, ki so ga umorili komunisti. Po vojni se je pokojnik z družino umaknil na Koroško in se nato preselil v Argentino, kjer je pridno sodeloval v raznih slovenskih društvih in ustanovah. Rad se je udeleževal slovenskih prireditev in podpiral slovenski tisk.

Naj mu bo Vsemogočni bogat plačnik za njegovo plodnosno delo!

† Dr. VALENTIN BENEDIK

Dne 2. marca 1978 je v Clevelandu umrl dr. Valentin Benedik. Pokojnik je bil odločen protikomunistični borec. Leta 1944 se je pridružil četnikom, kjer je bil 7. marca 1945 imenovan za načelnika štaba slovenskega dela jugoslovanske vojske v domovini.

Rojen je bil 18. februarja 1898 v Ljubljani. Udeležil se je prve svetovne vojne, po vojni pa je opravljal službo sodnika na raznih krajih. Ob koncu druge svetovne vojne se je skupaj s četniki umaknil v Italijo in je preko Nemčije prišel v Združene države Amerike. Kot značajan in zaveden Slovenec je bil pri slovenskih emigrantih zelo priljubljen. Rad se je udeleževal slovenskih prireditev, zlasti prireditev protikomunističnih borcev. Politično v domovini ni deloval. Ko pa mu je bilo v emigraciji ponujeno mesto člana Narodnega odbora za Slovenijo, je to mesto sprejel in ga tudi vestno opravljal.

Bog naj mu nakloni večer počitek!

† FRANCE CERAR

Dne 12. februarja 1978 je v Clevelandu zaključil svojo zemsko pot zvesti član naše organizacije Franc Cerar. Rojen je bil v Domžalah 16. septembra 1910 v verni in narodno zavedni kmečki družini, ki je bila vsa odločno protikomunistično usmerjena. Pokojnikov brat je bil poveljnik domobranske postojanke v Domžalah; umorili so ga partizani-bratje Avbeljni iz Šmarce pri Kamniku. Pokojnik je napravil malo maturo v Škofovih zavodih v št. Vidu, pa je potem odšel domov in se posvetil kmetovanju. Dovršil je Kmetijsko šolo na Grmu. Krepko se je udeleževal v katoliških mladinskih organizacijah. Ko se je ustanovila domobranska postojanka v Domžalah, se ji je takoj pridružil. Ob koncu vojne se je umaknil v koroška taborišča in se pozneje preselil v ZDA, kjer je opravljal raznovrstna dela. Ko je zaradi nesreče v tovarni moral stopiti v prezgodnji

pokoj, je z veseljem sprejel ponudbo, da bi delal v Slovenski pisarni v Clevelandu. Nesebično se je uveljavljal v javnem življenju. Bil je član DSPB, Društva Sv. Imena in Marijine legije, Slovenske pristave, Baragovega doma, društva Kristusa Kralja in Kluba upokojencev.

Dobri Bog naj mu podeli večni mir in pokoj!

DRUŠTVENE VESTI

OBČNI ZBOR BORCEV V CLEVELANDU

21. redni občni zbor je bil v nedeljo, 5. marca 1978 ob 4 pop. v Baragovem domu ob udeležbi 24 članov.

Predsednik Vinko Rožman je začel občni zbor z molitvijo in sicer se je najprej spomnil članov umrlih od zadnjega občnega zbora dalje, nato rajnega škofa Gregorija Rožmana in drugih, ki so nas že zapustili, končno pa je zmolil še očenaš za dober uspeh občnega zbora.

Nato je napovedal dnevni red, ki je potekal takole:

1. Za zapisnikarja je bila predlagana Mimi Mauser, ki je mesto sprejela.

2. Tajnik Tone Meglič je prečital zapisnik 20. rednega občnega zbora, ki je bil sprejet, kakor je bil prebran.

3. Poročila odbornikov.

Tajniško poročilo: Ker nas je zadnje leto spet zapustilo nekaj članov, ima DSPB Cleveland sedaj 45 članov. V preteklem letu smo imeli 8 sej. Poslal sem vabila vsem članom za današnji občni zbor in med letom nekaj kartic božnim članom. Franku Rihtarju, žal, prepozno, ker se je pismo vrnilo s pripombo, da je umrl. Danes imam tu kartico za že dolgo bolnega Ernesta Zupana in prosim, da bi jo vsi podpisali. Tone Meglič, tajnik.

Blagajniško poročilo Franca Tominea: Blagajniška knjiga izkazuje

preostanek iz prejšnje poslovne dobe	\$ 1.846.74
dohodkov v letošnjem letu	„ 1.491.02
Skupno	\$ 3.337.76
izdatkov v tej poslovni dobi	„ 1.005.08
Danes v blagajni	\$ 2.332.68

Na predlog Franca šega je blagajnik navedel posamezne izdatke, da so vsi navzoči vedeli, za kaj se je denar izdal.

Poročilo odbornika za Vestnik: Vseh naročnikov Vestnika je 90, od tega jih dobiva 27 Vestnik po pošti, ostale pa razdelijo: Gospodarič, Nemeč, Meglič, Melaher in Tominec. Od naročnine je bilo poslano v Argentino \$ 400.— 17. septembra 1977 po g. Pavlu Fajdigi, preostanek pa znaša \$ 199.46. Lojze Bajc, odbornik za Vestnik.

Poročilo predsednika: Spet je za nami ena poslovna doba in če pogledamo, kaj smo v tej dobi v organizaciji napravili, se ustavimo ob naših običajnih prireditvah:

Spominska svečanost, oziroma Slovenski spominski dan na Chardonu je bil spet nekaj posebnega. G. Miha Vrenko je pripeljal svoj zborček, ki je na ljudi napravil lep vtis, tudi moški smo zapeli nekaj pesmi, sv. mašo je daroval Franc Krajnik s somaševanjem Frančka Slapšaka.

Romanje v Frank, Ohio. Septembra smo zopet poromali v Frank,

udeležba je bila zadovoljiva in ljudje zelo zadovoljni. Zopet je maševal Franc Krajnik s somaševanjem p. Fortunata.

Družabni večer z večerjo in plesom. Udeležba je bila zadovoljiva in ljudje zadovoljni z večerjo in muzikanti.

Božičnica. V nedeljo pred božičem smo priredili božičnico s kratkim božičnim sporedom in prigrizkom.

Za vse te prireditve je bilo treba sodelovanja in se vsem, ki ste ali ki so kakorkoli pomagali, da je vse tako lepo uspelo, lepo zahvalimo. Najlepša zahvala gre našim kuharicam in njihovim pomočnicam, saj brez njih bi ne bilo večerje. Posebna zahvala gre tudi Ameriški domovini za objavo naših vabil in člankov, kakor tudi našemu župniku, Fr. Pevcu, da nam da dvorano na razpolago. Prav lepa hvala vsem odbornikom za točno udeležbo na sejah skozi celo poslovno dobo.

Tako smo vsi skupaj v preteklem letu nekaj le naredili in mislim, da se še vsi zavedamo, da je naša organizacija še vedno potrebna in koristna, ker nas spominja na našo bližnjo zgodovino in na čase med in po vojni in revoluciji in razkrinkava delovanje komunizma in opozarja na njegovo nevarnost.

Torej, dragi prijatelji, hvala še enkrat za udeležbo na tem občnem zboru, novemu odboru pa želim še več uspeha in sodelovanja. Bog vas živi. Vinko Rožman, predsednik.

Poročilo preglednikov: Franc Šega je opravičil odsotnega preglednika Ignaca Hrena. Pregledniki so našli knjige v vzornem redu. Predlagana in soglasno sprejeta je bila razrešnica odbora in sicer s pohvalo.

4. Tajnik je prebral **pozdravno pismo zveznega predsednika** iz Toronta, v katerem je pohvalil uspešno delo clevelandskega društva pod spretnim in požrtvovalnim predstvom Vinka Rožmana in ostalih odbornikov in priporočal slogo in strpnost, ki bosta pomagali k nadaljnjemu uspešnemu delovanju organizacije.

5. **Volitve novega odbora.** Jože Melaher predlaga in prosi, naj ostane za naslednjo poslovno dobo stari odbor. Isto predlaga tudi Janez Ovsenik z utemeljitvijo, da smo tako najbolj uspešni in napravljamo tudi v javnosti najboljši vtis edinosti in trdnosti. Vsi člani so ta predlog podprli in stari odbor je sprejel svoje mandate za naslednjo poslovno dobo, le da je bil nadzornemu odboru dan še en odbornik in celotnemu društvu še dva odbornika brez mandata, tako je sedanji odbor sledeč: predsednik, Vinko Rožman; popredsednik, Viktor Tominc; tajnik, Tone Meglič; blagajnik, Franc Tominc; odbornik za Vestnik, Lojze Bajc; odborniki: Jože Melaher, Miha Vrenko, Tone Oblak, Janez Košir; nadzorni odbor: Franc Šega, Ignac Hren, Stanko Vidmar.

6. Predlagan je bil voščilni oglas za Veliko noč in za božič v Ameriško domovino, ki je bil soglasno sprejet.

Prav tako je bil sprejet tudi predlog, da bi na Spominski dan imeli sv. mašo pol ure kasneje kot doslej, torej ob pol dvanajstih, kar bi olajšalo parkiranje. Litanije bi opustili, ker je stiska za čas, zaradi česar se je litanij udeleževalo vedno manj ljudi, odkar smo v program Spominskega dne vključili obisk pokopališča Vernih duš z molitvami za vedno večje število tam počivajočih članov in prijateljev.

Romanje v Frank, Ohio, je bilo predlagano za zadnjo nedeljo v septembru ali prvo v oktobru.

Franc Šega predlaga še \$ 300.— za stroške z urejevanjem Mauserjevih zbranih del. Predlog je bil sprejet.

7. Pri **slučajnostih** je prof. Janez Sever opisal veliko delo dr. Tineta Debeljaka, ki ga je opravil za slovensko skupnost s tem, ko je pripravil

rokopis zgodovine revolucije, ki je gotovo najtočneje obdelana, ker je imel na voljo najzanesljivejše podatke. Prav tako je opozoril tudi na gg. Puša, Stareta in Košička, ki so trenutno najmočnejši pisci političnih komentarjev.

Mimi Mauser se je zahvalila za vso naklonjenost in pomoč, ki so jo člani in društvo nudili ob smrti njenega moža Karla in za tolikokrat za vsem spoštovanjem počaščen njegov spomin.

Jože Melaher poroča, da leži na mrtvaškem odru odločen protikomunist in član Narodnega Odbora, dr. Valentin Benedik, in priporoča, da bi zanj zmolili očenaš.

Ob pol šestih predsednik zaključil občni zbor z molitvijo za uspeh v novi poslovni dobi, zmoli očenaš za umrlega dr. Benedika in še enega za rast duhovniških poklicev ter povabi člane k prigrizku.

Po molitvi so še vsi člani podpisali pozdravno karto bolnemu članu Ernestu Zupanu z željo, da bi se mu zdravje zboljšalo in nato posedli k prostemu razgovoru in malici.

Zapisničarica: Mimi Mauser

Predsednik: Vinko Rožman

OBČNI ZBOR BORCEV V GILBERTU

D. S. P. B. v Gilbertu je imel svoj 19. letni občni zbor 16. aprila 1978 na prijaznem domu društvenega tajnika. — Zbora so se udeležili skoraj vsi člani. Sedaj imamo 22 članov.

Zbor je vodil predsednik g. Frank Krulc, kateri je pozdravil vse navzoče, posebno pa našega duhovnega vodja, č. g. Janeza šuštaršiča in č. g. dekana Janeza Dolšina, ter se je zahvalil za lepo udeležbo. Na predlog predsednika smo se najprej spomnili z molitvijo pokojnega predsednika g. Karla Mauserja in vseh ostalih pokojnih soborcev, žrtev komunistične revolucije.

Predsednik nato objavi dnevni red zbora in kot prva točka je bilo čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora in kratka debata.

Sledila je duhovna misel, katero je podal naš duhovni vodja č. g. Janez šuštaršič. Ker smo se še vedno nahajali v velikonočni dobi, je naš duhovni vodja izbral za duhovno misel in razložil pomen besede „Aleluja“ — „Hvalimo Boga“. Predsednik se je zahvalil duhovnemu vodji za lepo in globoko misel, ter pozval vse navzoče, da obdržimo njegove besede v svojih srcih in jih skušamo čim bolj vestno slediti.

Tajnik društva je pojasnil delovanje istega v zadnjem letu. Prečital nam je zapisnik zadnjega občnega zbora v Clevelandu 17. septembra 1977, katerega nam je poslal naš zastopnik pri tem zboru g. Janez Ovse-rik. Pojasnil je, da je odbor imel 3 seje v teku leta, in prečital poročila, katera je sprejel od zveznega odbora in od Vestnika. Društvo je priredilo lansko leto spominsko proslavo za padle domobrance in društveni piknik na Emily v Minnesoti.

Iz blagajnikovega poročila je bilo razvidno, da je društvo imelo 210.60 dolarjev dohodkov, od katerih vsote je bilo porabljeno za društvene potrebe 263.— dolarjev. Preglednik knjig je poročal, da so vse knjige bile pregledane in da je našel vse v najboljšem redu.

Pristopilo se je k volitvam novega odbora. Po precejšnji debati je bil končno sprejet predlog člana g. I. Grudna, kateri se je v imenu ostalih članov zahvalil sedanjemu odboru za njihovo vestno delo in jih zaprosil, naj ostanejo še nadalje na svojih mestih. Odbor je končno pristal na ta predlog tako, da v sedanjem letu ne bo nobenih sprememb v vodstvu društva.

Pri slučajnostih se je v načelu sprejel predlog, da društvo tudi letos priredi spominsko proslavo in družabni sestanek vseh članov in njihovih družin. Končna odločitev, kdaj in kje bo ta prireditev, bo sprejeta na prihodnji seji odbora.

Predsednik g. Krulc se je ob koncu zahvalil vsem navzočim, posebno pa članom odbora za njihovo požrtvovalno delo. Ker je opazil, da je navdušenje za društveno delo malo popustilo, jih je vzpodbujal, naj v bodoče bolj pridno sodelujejo in pomagajo pri društvenem delu in naj še vnaprej hranijo in širijo ideje, za katere smo se začeli boriti pred več kot 30 leti in katerih borba še ni končana. Nato je z molitvijo zaključil občni zbor.

Žene članov in dekleta so nato vse navzoče pogostile z okusno malico. Bog, narod, domovina!

Tajnik podružnice D. S. P. B.,

DAROVI:

TISKOVNI SKLAD K. MAUSERJA

(v pesih)

	(v dol.)
Mirko Glavan	4
Jože Perpar	2
France Sega	8
Mirko Vombergar	2
Marija Mauser	8
Anton Osredkar	22
Mimi Cendol	5
Ivica Tominec	5
Štefan Vesel	5
Jože Likozar	20
Stane Mrva	2
Ernest Zupan	4
Rudolf Kolarič	6
Stanko Šajnovič	6
Frank Kuhelj	2
Tone Oblak	4
Tone Lavriša	4
Viktor Tominec	4
Martin Košnik	2
Štefan Marolt	2
Lojze Bajc	5

Vsem darovalcem iskrena hvala!

DAROVALI SO ZA ZAVETIŠČE:

Od 1. 1. 1978 do 31. 3. 1978

	(v dol.)
švigelj Janez	5
Borštnik Marina	15
N. N.	66

Rev. Avguštin Albin	6.200
Mustar Stane	10.000
Leskovec Alojz	10.000
Dimnik Dušan	9.000
Kukovič Lucija	5.000
Razinger Blaž	1.000
N. N., Bariloče	10.000
Mikuž Olga	500
Rev. Avguštin Albin	5.000
Medvešek Janez	1.000
Izkupiček pri kosilu v Zavetišču 4. 12. 1977	98.200
V spomin na pok. dr. Fr. Blatnika: Zajec Milan (dol.)	10
V spomin na pok. Ludv. Megušarja: Fajfar Franc	20.000
Tomažević Lovro	1.000
V spomin na pok. Ano Matičič: Šimenc Smilja	2.000
Martinčič Ferdo (dol.)	20
V spomin na pok. inž. Franca Šerka: Burja Jože	1.500
V spomin na pok. Cirila Povše: škulj Edi	2.000
V spomin na pok. Olgo Rupnik: ... Tabor ZDSPB (dol.)	100
N. N., Quilmes	1.000
Rozman Franc	400
Mivšek Anton	3.000
Slavič Franc	10.000
Artač Viktor	5.000
Č. g. Horn Jože	800
Č. g. Škerbec Jože - cerkve-	

na nabirka pri sv. maši v zavetišču 19. 3. 1978	9.600
Kokelj, druž., Kan. (dol.) ..	50
Prof. Nace Francič je izročil iz zapuščine pok. Konrada Sršen za Zavetišče dr. Gr. Rožmana	200.000
V spomin na pok. Jožeta Jakoša:	
Zajec Milan (dol.)	10
Oreh Filip (dol.)	10
V spomin na pok. Gabriele Albreht:	
Pavlovčič Oskar, družina ..	5.000
V spomin na pok. Ano Stramare:	
Fajfar Franc, družina	2.000
Vspomin na pok. dr. Fr. Blatnika:	
tefanič Jože	2.000
V spomi na pok. Ivanko Gregorčič:	
štetanič Elsa	1.000
V spomin na pok. Ano Matičič:	
Blejec Ema	1.000
V spomin na pok. Franceta Janežiča:	
Mikuž Štefka	5.000
Tomaževič Lovro	1.000
V spomin na pok. Ludv. Megušarja:	
Dolenc Vencelj	2.000
V spomin na pok. Olgo Rupnik:	
štetanič Jože	2.000
Blejec Ema	1.000
šušteršič Božo	2.000
Amon Janez	10.000
Tomaževič Lovro	1.000
Dolenc Vencelj	2.000
Inž. Matičič Anton in Lina ..	3.000
Francič Nace	1.000
V spomin na pok. svaka duh.	
K. Erjavca:	
Erjavec Ida	5.000
V spomin na pok. strica duh.	
K. Erjavca:	
Tomazin Metka	3.000
Ob obletnici smrti mame:	
Buda Stane	5.000
(v pesih)	
Tome Tine	10.000
Brelj Janez	2.000
Jakoš Janez	100

Malovrh Franc	8.800
Zupan Herman ml.	200
Avguštin Aleksander	100
Hribar Viktor	300
Tomazin Franc	600
Šiler Ivan	600
Škrlj Stane	8.800
Jenko Janez	7.600
Rigler Radivoj	280
Dr. Markež Peter	5.000

(v dol.)

Tabor SPB Cleveland je daroval od družabnega večera 1. aprila 1978	500
Dr. Markež Peter	50

(v pesih)

Zavetiščna „Rifa“ meseca februarja 1978 je dala čistega 632.000	
Kosilo v Zavetišču 19. 3. 78, čisti dobiček	121.780
Svojemu očetu Rusu Srečku v spomin namesto cvetja na grob:	
Rus Srečko	10.000
Ob obletnici smrti Karla Mauserja:	
Starešinstvo DSPB	7.000
V spomin na pok. dr. Fr. Blatnika:	
Kosančič Bogdan	5.000
V spomin na pok. Olgo Rupnik:	
Tabor SPB Cleveland (dol.) ..	100
Zajec Milan (dol.)	5
Društvo SPB (pesov)	10.000
štetanič Jože (pesov)	1.000

(v dol.)

V spomin na pok. Jožeta Jakoša:	
Kozina Franc	10
Slak Florjan	20
Cerar Jože	20
Kristanc Jože	10
Breznikar Feliks	10
Mohar Lojze, družina	5
V spomin na pok. Marjana Jakopiča:	
Mohar Lojze, družina	5
V spomin na pok. Milko Novak:	
Zajec Milan	5
V spom. na pok. sina Štefana Denša:	
štepec Ciril	5

NAROČNINA ZA LETO 1978:

Za **Argentino:** 2.000 pesov.

Za **Evropo, Kanado in Severno Ameriko:** 6 dolarjev.

Za **Južno Ameriko:** 5 dolarjev.

Za letalsko dostavljanje dodati 4 dolarje.

VESTNIK slovenskih domobrancev in drugih protikomunistov je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. Izdaja ga konzorcij. Predsednik je Bogumil Pregelj, Ramón Falcón 4158, 1407 — Buenos Aires. — Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Editor y redactor responsable: Bogumil Pregelj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, 1407 Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans.

Ovitek: arh. Jure Vombergar.

Tiska: Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, 1101 Buenos Aires, Argentina
Registro de la Propiedad Intelectual No. 1.333.625 (22. 6. 1976)

.....

VSEBINA: Desfile de la Escuela de Aviación militar argentina — Že trinindeset let gradite (Vladimir Kos) — Ob 30-letnici prihoda protikomunistične emigracije v Argentino (Pavle Rant) — Ustanovitelju Vestnika v spomin (Zoran) — Spomini na Karla Mauserja (Božo Stariha) — Moj šopek na grob domobrancev (Zupanc Marija) — „Politični dolg“ krščanstva (Boštjan Kocmur) — Vloga laika v Cerkvi (Pavle Rant) — Petnajsti dan Velikega Srpana (Vladimir Kos) — Dr. Cigan in „črna roka“ (M. B.) — Borisu Pahorju iz naših vrst (Aleš Gošar) — NOVE KNJIGE — Tako pa res ne! (Tine Debeljak) — PISMA UREDNIŠTVU NAŠI JUBILANTI — DRUŠTVENE VESTI — DAROVI.

Correo Argentino Suc. 7	TARIFA REDUCIDA Concesión N° 6830	Propiedad Intelectual N° 1.333.625 — 22-6-1976 R. Falcón 4158, 1407 Bs. As.
-------------------------------	--------------------------------------	---